T.C
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI ve MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KANLITAŞ HÖYÜK (ESKİŞEHİR/İNÖNÜ)
2017 YILI KAZI ÇALIŞMALARI RAPOR
PROJE NO:BK012601

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Doç. Dr. Ali Umut Türkcan
Anadolu Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü,
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı

2017 yılı Ağustos Kanlıtaş Höyük Tepe kesimi Hava Fotoğraf (Aşkın Karahan tarafından DJI Phantom Pro Drone ile çekilmiş)

DÜZENLEME (EDITING)

Bu rapor Doç. Dr. Ali Umut Türkcan ve Arş. Gör. Sevim Kurtuldu (Anadolu Üniv. Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Anabilim Dalı) tarafından düzenlenmiştir (2017 Aralık.)

GİRİŞ

1.1 ALTYAPI ÇALIŞMALARI..... 5

1.2 2017 YILINDA KAZI EVİNDE YAPILAN DÜZENLEMELER 6

1.3 2017 YILINDA KAZI ALANINDA YAPILAN DÜZENLEMELER 6-12

1.4 LABORATUVAR ÇALIŞMALARI.....13-14

1.5 MEDYA VE TANITIM ÇALIŞMALARI.....14-15

KANLITAŞ HÖYÜK 2017 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

L/16-17 AÇMASI 2017 KAZI SEZONU ÇALIŞMALARI GENEL RAPORU 18-55

(Tolunay BAYRAM)

KANLITAŞ HÖYÜK M/15 AÇMASI GENEL RAPORU.....56-83

(Erhan BİNGÖL)

KANLITAŞ HÖYÜK L/15 AÇMASI GENEL RAPORU.....84-106

(Erhan BİNGÖL)

KANLITAŞ HÖYÜK YONTMATAŞ ENDÜSTRİSİ 2017 YILI RAPORU.....107-133

(Yrd. Doç. Dr. Neyir KOLANKAYA-BOSTANCI)

KANLITAŞ HÖYÜK: SÜRTME TAŞ ALETLER VE HAM MADDE KAYNAKLARI 2017 134-139

(Doç. Dr. Onur ÖZBEK)

KANLITAŞ HÖYÜK VE ÇEVRESİ (İNÖNÜ/ESKİŞEHİR) JEOLOJİSİ-PETROGRAFİSİ 140-148

(Yrd. Doç. Dr. Ayten ÇALIK)

KANLITAŞ HÖYÜK 2017 YILINDA BULUNAN İNSAN İSKELETİ ANTROPOLOJİK RAPOR.....149-156

(Doç. Dr. Handan ÜSTÜNDAĞ)

1.GİRİŞ

Kanlıtaş Höyük'te 2013-2014 kazı sezonlarından sonra, 2017 yılı için 3.07.2017 tarihinde resmi olarak başlayan Bakanlar Kurulu kararlı Kanlıtaş Höyük kazı çalışmaları başlamıştır. Bu sebeple 2017 yılı çalışmalarında, özellikle kazı alanının araştırma amaçlarına uygun şekilde karelaj sisteminde 5x5 m lik alanlar olarak değil özellikle iki alanda 5x10 m. şeklinde kazılmasına karar verilmiştir (Bkz. Res.1).

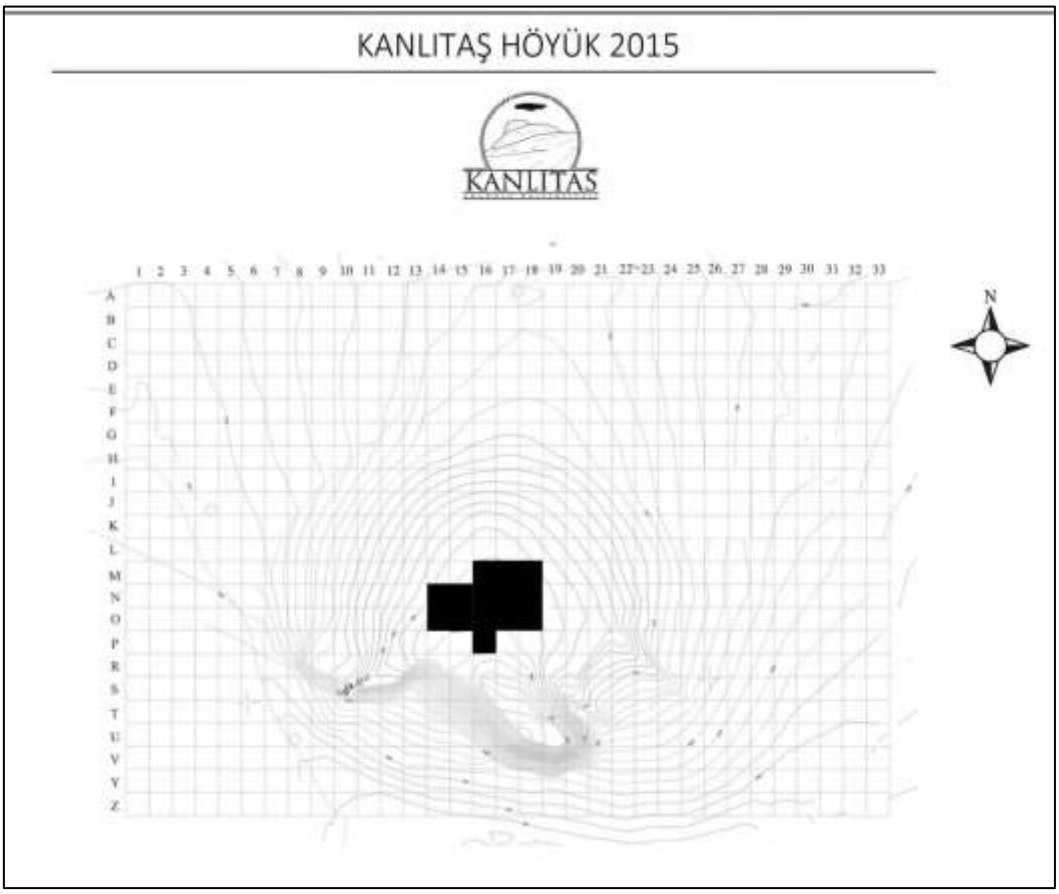

Resim 1: Kanlıtaş Höyük 2013-2015 arası kazılan alanlar

Ayrıca sadece 2016 yılı çalışmalarına değil, kazı projesinin daha sonraki yıllarda yapılacak ayrı çalışmalara ait altyapı çalışmaları (Jeoradar, Koruma Örtüsü, Kazı Deposu, Internet altyapı çalışmaları başlatılmıştı). Bunların içinde olarak kazı alanın koruması adına, daha önceki yıllarda tasarlanan üst koruma örtüsü, höyüğün etrafının koruma amaçlı çevrilmesi ile ilgili gerekli kurum ve kuruluşlarla yazışmalar yapılmış ve çalışmalara altlık sağlanmıştı. Ayrıca höyüğün çevresinde yapılan jeoradar çalışmaları da yer almaktadır. Bu sayede hem lojistik açıdan projenin devamı için gerekli düzenlemelerin yapılması planlanmış hem de daha sonraki çalışmalarda strateji belirleyebilmek adına, farklı bir teknik ve disiplin olan jeoradar çalışmalarından faydalanılmıştır.

Yine farklı zamanlarda höyüğün tepe kısmındaki çalışmaların çeşitli aşamalarında drone hava aracı ile hava fotoğrafları çekilmiştir (Bkz. Res. 2).

Resim 2: Kanlıtaş Höyük ‘’Tepe Alanı’’ kuş bakışı görünümü (Aşkın Karahan tarafından çekilmiş ve düzenlenmiştir)

1.1 ALTYAPI ÇALIŞMALARI
1.2 2017 Yılında Kazıevinde yapılan düzenlemeler

Kanlıtaş Höyük Kazı Projesi kapsamında, çalışma süresince ekibin kaldığı ve laboratuvar olarak kullandığı, Eskişehir, İnönü ilçesi, Aşağı Kuzfındık Köyü’nde bulunan, kazı evi olarak kullanılan, köy okulunda başta olmak üzere ve arazi çalışmalarının yapıldığı höyük ve çevresinde bazı düzenlemeler yapılarak, hem çalışma koşullarının iyileştirilmesi hem de daha sonraki çalışma sezonları için altyapının oluşturulması amaçlanmıştır. Bu sebeple kazı evi olarak tahsis edilen, köy okulunda, Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan protokol gereği, kalıcı değişiklik yapmamak koşuluyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler hem laboratuvar olarak kullanılan kazı evinde çalışan uzmanların ihtiyaçlarına yönelik, hem de kazı evinde kalan ekip üyelerinin daha sağlıklı koşullarda kalabilmesine yöneliktir. Kış döneminde Anadolu Üniversitesi Atölyeler Müdürlüğü’nün bina girişleri için hazırladığı PVC doğrama kabinler ana bina ve müştemilat binanın girişlerine yerleştirilmiş ve kullanıma açılmıştır. Bu sebeple ilgili binaların yaz veya kış dönemlerinde hem koruyucu bir mekân olarak kullanılması hem de bina girişlerinin koruyucu bir etken olması açısından kullanılmasına dönük sundurma yapılmıştır.

2015 yılında Eskişehir ETİ Arkeoloji Müzesi’nin görüşü ve Genel Müdürlüğü’n izinleri ile Kazı evi deposu oluşturulması için gerekli koşullar sağlanmış ve kazı evi laboratuarlar ve yemekhanenin bulunduğu B bloğun içindeki kapalı ayrı bir oda kazı evi deposu olarak düzenlenmişti. Ancak iznin kazı sezonunun sonuna denk gelmesi sebebi ile ilgili malzeme taşınamamıştır. 2016 Kazı sezonu içinde gerekli güvenlik donanımları (demir kapı, kilitler, pencere korkulukları) kontrol edilip alarm ve kamera sistemleri takılarak hazır hale getirilmiştir. Bu sürecin sonunda Eskişehir ETİ Arkeoloji Müzesi’nden ilgili Kanlıtaş Höyük malzemesi, kazı temsilcisi nezaretinde kazı evine nakledilmiş ve yeni kazı evi deposunda koruma altına alınmıştır.

2017 senesinde Genel Müdürlük Bütçesinden 6,5 x5 m. ölçülerinde önlerinde verandalı, yalıtımlı kırma çatıa sahip iki konteyner alınmıştır. Bunlardan Kazı Evine konulan konteynerin

biri verandalı olup tek büyük odalı, giriş mekânında evyesi ve içerde banyo tuvalet mevcuttur. Kazı Alanına konulan konteynerin biri yine verandalı olup, sağda ve solda ikisi de eş ölçülerde iki odası mevcuttur, sağdaki odada evyesi ve dolapları takılmıştır. Ana Girişi ortada olan mekândan her iki kapıya giriş mevcuttur. Girişin hemen karşısında tuvalet mevcuttur. Bunların bağlantıları ve giderleri Kazı öncesi Baharda bitirilmesi planlanmaktadır. Bir diğer husus, Bir yandan Kazı ekibinin kullanması ve Güvenlik şeklinde bir izlenim vermesi için hem bina içinin aydınlatılması ve gece belli seviyede olmak üzere dışarıdan aydınlatılması, kamera sistemi yerleştirilmesi için güneş enerjisi ile çalışan bir led ışıldak düzeni yerleştirilmesi planlanmaktadır. Led ışıldak 2016 kışında Genel Müdürlüğün sağladığı bütçeden DMO yolu ile temin edilmiştir.

1.3 2017 Yılında Kazı Alanında yapılan Düzenlemeler

Höyük ve civarındaki alan 2009 yılı itibarı ile 1. Derece sit alanı edilmiştir. Eskişehir İli, İnönü İlçesi, Aşağı Kuzfındık Köyü'nde yer alan Kanlıtaş Höyük ve hemen batısında yer alan Yörük Mezarlığı Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 19.02.2009 gün, 3451 sayılı Kararı ile I. (Bir) Derece Arkeolojik Sit olarak tescil edilmiştir.

Kamulaştırma çalışmaları 2012 yılında Mali Yılı Gider Bütçesinin 44.26.34.00-08.2.0.01-5-06.1.7.01 Arkeolojik Kazı Giderleri harcama kalemindeki 100.000.00 TL ödenekten, 44.26.34.00-08.2.00.00-5-06.4.2.90 Diğer Arsa Alım ve Kamulaştırması Giderleri harcama kalemine, ilgi (b) Kanunun 30. Maddesi (i) fıkrası ile ilgili (c) Yönetmeliğin 36. Maddesi gereğince 20.000 TL aktarılarak başlamıştır. Halen Höyüğün yükselen konisi ve kayalık kısım hali hazırda Hazine arazisidir. Çevresinde ve hemen kuzeyinde eteğinin bitiminde halen yoğun tarım arazisi kullanılan tarlalar mevcuttur. Bu mevcut tarlaların ilk aşamada I. Derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilen alan içerisindeki 658, 659, 2622 no'lu parsellerinin 4650 sayılı Kanunla değişiklik 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanununun 8. Maddesi gereğince İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne ayrılan kazı giderlerinden karşılanarak kamulaştırılması talep edilmişti. Kamulaştırma süreci ilgili parsellerin 2 Mayıs 2014' de kamulaştırılarak Hazineye devri ile bitmiştir (Bkz. Ek.4. 02.05.2015 tarihli Tahsisli ve Taşınmaz Teslim ve Tesellüm Tutanağı) Toplam bedel toplam 2013 yılı itibarı ile 17.888.66 TL dir. Bir diğer husus, Höyüğün doğusunda yer alan tarla (658, 659, 657) sahipleri bedelde anlaşamadığı için Yargıtay a itiraz etmişlerdir. Bu nedenle, tahsise rağmen arazinin kullanımı için sonucu beklenmektedir. Resmi işlemlerle ilgili yazı ayrıca İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne yazılmıştır.

Maliye adına kayıtlı arazinin kadastro sınırlarının belirlenmesi ve dijital kadastral plana geçirilmesi için İnönü ilçesine bakan özel LİKAP (Ümit Kuşgöz Likap Bürosu/Eskişehir) bürosu ile Arazinin çevrilmesi için dijital parselasyon krokileri hazırlanmış ve bu sınırlara bağlı olarak işaret kazıkları çakılmıştır. Bu şekilde, 2017 kazı sezonunda planlandığı gibi Höyük Alanı ve yanındaki park alanı olarak kullanılan alana oturtulan verandalı konteynerin etrafı İnönü Belediyesi'nin üstlenmesi ile etrafı direk ve telle çevrilerek yaklaşık 400 m.lik bir alan koruma altına alınmıştır(Bkz.Resim 3,4,5,12,17,18,19). Höyük alanının girişine ray düzenekli 5 m. genişliğinde bir kapı ve yeni yerleştirilen konteynerin önüne ise iki kanatlı direk boyları ile aynı hizada Anadolu Üniversitesi Atölyeler Birimi'nin hazırladığı kapı takılmıştır(Bkz.Resim 15,16).

2017 senesinde Genel Müdürlük Bütçesinden 6,5 x5 m. ölçülerinde önlerinde verandalı, yalıtımlı kırma çatıya sahip iki konteyner alınmıştır.(Bkz.Resim 6,7,8,9). Bunlardan Kazı Evine konulan konteynerin biri verandalı olup tek büyük odalı, giriş mekânında evyesi ve içerde banyo tuvalet mevcuttur. (Bkz.Resim 10)Kazı Alanına konulan konteynerin biri yine verandalı olup, sağda ve solda ikisi de eş ölçülerde iki odası mevcuttur, sağdaki odada evyesi ve dolapları takılmıştır.(Bkz.Resim 13,14) Ana Girişi ortada olan mekândan her iki kapıya giriş mevcuttur. Girişin hemen karşısında tuvalet mevcuttur. Bunların bağlantıları ve giderleri Kazı öncesi baharda bitirilmesi planlanmaktadır. Kazı evinde Konservasyon ve Seramik/Fotoğraf atölyesi olarak kullanılan konteynerler mevcut yerlerinden kaldırılarak yeni alanlara taşınmıştır(Bkz.Resim 11). Bir diğer husus, bir yandan Kazı ekibinin kullanması ve Güvenlik şeklinde bir izlenim vermesi için hem bina içinin aydınlatılması ve gece belli seviyede olmak üzere dışarıdan aydınlatılması, kamera sistemi yerleştirilmesi için güneş enerjisi ile çalışan bir led ışıldak düzeni yerleştirilmesi planlanmaktadır. Led ışıldak 2016 kışında Genel Müdürlüğün sağladığı bütçeden DMO yolu ile temin edilmiştir.

Resim 3: Kanlıtaş Höyük kazı alanı, yeni alınan konteyner alanı

Resim 4: Kazı alanına konteynerin yerleştirilmesi ve kurulumu

Resim 5: Konteynerin ön cepheden görünümü

Resim 6:Kazı evine temin edilen yeni konteynerin konumlandırılma çalışmaları

Resim 7: Konteynerin üst yapı kurulum çalışmaları

Resim 8:Kazı evi konteynerin tamamlandıktan sonra genel görünümü

Resim:9 Kazı evinde yer alan konteynerin ön ve yan cepheden görünümü

Resim 10:Kazı evinde yer alan konteynerin iç mekan görünümü

Resim 11:Kazı evinde yer alan Konservaston ve Seramik/Foto Atölyeleri olarak kullanılan konteynerlerin yeni alana taşınması ve kurulumu

Resim 12:Kazı evinde yer alan konteyner

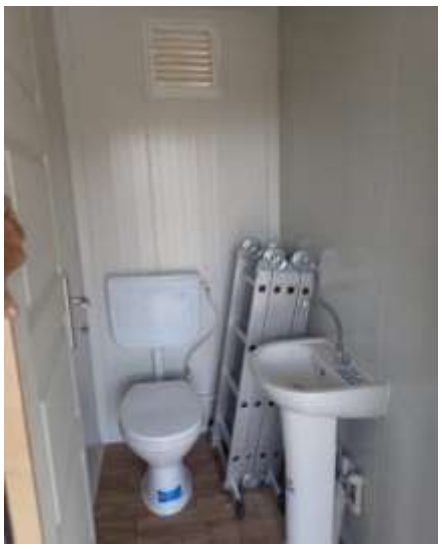

Resim 13: Kazı evinde yer alan Konteynerin içinde yer alan tuvalet bölümü

Resim 14: Kazı evinde yer alan Konteynerin sağ kısmında yer alan evye bölümü

Resim 15: Kanlıtaş Höyük kazı alanına giriş kapısı takım çalışmaları

Resim16: Kanlıtaş Höyük kazı alanına giriş kapısının takıldıktan sonraki görünümü

Resim 17: Kanlıtaş Höyük kazı alanı Güney kesimi direk dikme çalışmaları

Resim:18 Kanlıtaş Höyük kazı alanının çevresinin tel çevirme çalışmaları

Resim 19: Kanlıtaş Höyük kazı alanına alınan konteynerin çevresinin tel ile çevrilmiş görünümü ve giriş kapısı

1.4-LABORATUVAR ÇALIŞMALARI

Bu raporda Kanlıtaş Höyük 2017 kazı sezonunun 03.07.2017-23.08.2017 tarihleri arasında gerçekleştirilen kazı evi laboratuvar çalışması ile ilgili bilgi verilmektedir. Kazı başlangıcında, geçen yıl oluşturulan laboratuvar sisteminin yeniden düzenlemesi yapılmıştır. Laboratuvardaki düzen ekibin niteliği ve çalışmaların niteliği kapsamında yeniden düzenlenmiş ve organizasyon tasarlanarak bir tertip hazırlanmıştır. Laboratuvar bölümleri, kazı sistemi gereği gelen malzemeler için (özel buluntular, seramik, yontmataş, tatlı su kabuğu, kemik) açık ve kapalı birim olarak ayrılmıştır. Buluntular ve malzemeleri kasalamak için bir raf sistemi yeniden oluşturulmuştur.

Resim 20: Kazı Evi Laboratuvarında Çalışmalardan Görüntü

Arazi ekibinin belgeleme işlemleri ve çalışmalarını yapabilmeleri adına ihtiyaca göre donanımlı bilgisayar ve teçhizatlı bir bölüm oluşturulmuş ve arazi ile laboratuvar ekibi koordine şekilde bu iki laboratuvarda çalışmıştır (Bkz. Resim 20).

Birimler için etiketleme sistemi hazırlanmıştır. Gelen malzemenin kayda alınması, tasnif edilmesi, yıkanması için bir alan oluşturulmuştur. Bilgisayar ortamında belgelenmesi ve konservasyonu için ise ayrı bir alan meydana getirilmiştir Kanlıtaş Höyük kazı evi laboratuvarında çalışmalara genel olarak bakıldığında; gün sonunda açmalardan gelen malzemeler (özel buluntular, seramik, yontma taş, tatlı su kabuğu, kemik) kazı sistemi gereği açık –kapalı birimler şeklinde ayrılmaktadır. Sonrasında ise kapalı birimlerdeki malzemeler (kemik ve tatlısu kabukları hariç) yıkanmaktadır. Yıkanan malzemeler belli bir düzene göre ayrılıp masalara serilerek güneşte kurutulmaya bırakılır. Malzemeler kurutulduktan sonra tek tek kodlanır (Bkz.Res. 21)

Resim 21: Malzemeleri yıkama, kurutma ve kodlama aşamaları

Bu aşamadan sonra malzemeler etiketleriyle birlikte ayrı ayrı tasniflenir, sayımı yapılır, poşetlenir ve kapalı birim kasalarına koyulur. Özel buluntular ise ayrı bir yerde tek tek yıkanarak kurutulur, kodlanır, özel buluntulardan konservasyonu yapılması gerekenler yapılır. Ayrıca özel buluntuların tüm bilgileri günlük olarak bilgisayar ortamına aktarılır. Kanlıtaş Höyük kazı laboratuvarında, malzemelerin tasnif ve belgeleme işlemleri yanı sıra, mümkün olan arkeolojik buluntuların restorasyonları da yapılmıştır. Ayrıca kazı başkanınca belirlenen uzmanlar tarafından malzemelerin değerlendirmeleri de yapılmıştır.

2017 yılı kazı çalışmalarında ele geçen malzemelerin laboratuvarda kazı ekibi ve ilgili uzmanların değerlendirmeleri daha detaylı olarak, rapor içerisinde bölüm olarak verilmiştir (Bkz. Yontma taş buluntular, sürtme taş buluntular,antropoloji raporu,jeoloji raporu).

1.5 MEDYA ve TANITIM ÇALIŞMALARI

Günümüzün genişleyen iletişim araçlarının artması ve dolayısı ile büyüyen sosyal medya Arkeolojik çalışmaların kamu ile paylaşımını zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle, Kanlıtaş Kazı Projesi yapılan çalışmayı, arkeoloji bilimini daha iyi anlatabilmek ve bölge hakkında bilgi vermek için medyanın ile iletişimi zorunlu saymaktadır. Bu nedenle, özellikle projenin başından beri ilgisini eksik etmeyen Anadolu Ajansı'na bu sene itibarı ile projeyi detaylı bir şekilde anlatmıştır (Genel Müdürlüğün izinleri ile). Bunun haricinde bu sene Kanlıtaş yerel ve Ulusal Medya da üç konu ile üç ayrı manşette yer almıştır. Bir yandan 2008 yılında Yüzey Araştırmasıı ile başlayan projenin aşamalarını ve kazanımlarını anlatan bir belgesel çalışması başlatılmıştır. Özellikle 2013 den itibaren hemen her gün düzenli alınan video çekimler düzenlenip bir veritabanı haline getirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır.

Resim 22:Milli İradeGazetesinin Kanlıtaş ile ilgili haberi **Resim23:Sakarya Gazetesinin haberi**

Resim 24:Anadolu Gazetesinden haberler

Resim 25:YeniGün ve 2 Eylül gazete haberlerinden örnekler

2.KANLITAŞ HÖYÜK 2017 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

Kanlıtaş Höyük Kazı Araştırma Çalışmalarına İstanbul Ayasofya Müze'sinden temsilci olarak Uzman Arkeolog Şerafettin Korkmaz (3'ü öğretim üyesi, öğrenci olmak üzere toplam kişi katılmıştır. Doç. Dr. Onur Özbek (Sürtmetaş Uzmanı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi), Yard. Doç. Dr. Neyir Bostancı Kolankaya (Hacettepe Üniversitesi Arkeoloji Bölümü- Yontmataş Uzmanı),Yrd.Doç.Dr Ayten Çalık(Jeolog ve Petrograf Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi). Ayrıca kazı çalışmalarındaki Arkeobotanik çalışmaları Çukurova Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nden, Doktora öğrencisi Salih Kavak tarafından gerçekleştirilmiştir.

Anadolu Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Yüksek Lisans Programından Erhan Bingöl ve Ege Üniversitesi Yüksek lisans programı aynı zamanda Anadolu Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Sevim Kurtuldu katılmıştır. Anadolu Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Lisans Programından 7 öğrenci, Gaziantep Üniversitesinden bir lisans öğrencisi ekipte yer alır. Bunun yanı sıra İstanbul Üniversitesinden mezun 1 öğrenci Tolunay Bayram, Uzman Arkeolog Mustafa Erdiken ve Sinan Özcan çalışmalarda yer almıştır. Arkeolojik eserlerin fotoğrafı Uzman Bekir Köşker tarafından gerçekleşmiştir. Ayrıca kazı evinde temizlik ve yemek yapımından sorumlu olarak iki kadın işçi, kazı evinin iç ve dış çevresinden sorumlu olarak 3 işçi görev yapmıştır. Uzman ve öğrencilerin günlük olarak araziye ulaşımı bir şoför tarafından sağlanmıştır.

Kanlıtaş Höyük'te 2017 yılında, toplam 3 farklı açma açılarak çalışılmıştır

Kanlıtaş Höyük 2017 Yılı Ekip Görev Dağılımı

L-16/17 Açması

Tolunay Bayram (Açma Sorumlusu)

Sinan Özcan (Açma Asistanı)

Furkan Eren (Açma Asistanı)

Zeynep Çetin (Açma Asistanı)

Nur Eyigün(Açma asistanı)

M-15 Açması

Erhan Bingöl (Açma Sorumlusu)

Funda Uğraş (Açma Asistanı)

Semih Şahin (Açma Asistanı)

Büşra Baş (Açma Asistanı)

L-15 Açması

Erhan Bingöl (Açma Sorumlusu)

Funda Uğraş (Açma Asistanı)

Özlem Eryılmaz(Açma Asistanı

Buluntu Laboratuvarı

Araş. Gör. Sevim KURTULDU

Ogün Teker

L/16-17 AÇMASI 2017 KAZI SEZONU ÇALIŞMALARI GENEL RAPORU

Tolunay BAYRAM

L/16-17 açmasında çalışmalara Kanlıtaş Höyük 2017 yılı kazı sezonunda 09.07.2015 tarihinde başlanılmıştır. Karelaj sisteminde 5x5 metre'lik L-16 ve L-17 alanlarından oluşan açma, kazı stratejisi gereği doğu-batı yönlü 10 m. kuzey-güney yönlü 5 m. olarak açılmıştır. (Resim 1) Açmanın güneyinde M/16-17 açması yer almaktadır. Kanlıtaş Höyük'te yapılan çalışmalar dahilinde tepe kısmın en kuzey ucunda bulunmaktadır. L/16-17 açmasında çalışmanın amacı 2015 ve 2016 Kazı sezonlarında yoğun bir şekilde çalışmış olan M/16-17 açmasından toplanan verilerinin devamının anlaşılabilmesidir. 2016 Kazı sezonunda tanımlanmış olan ve çoğunluğu M/16-17 açmasında kalan Bina I isimli yapının son uzantıların L/16-17 açmasında olduğu varsayılmıştır. Bu bağlamda L/16-17 açması tanımlı mekanlar ve mekanlar ile ilişkili olabilecek dış alanları açıklaması açısından oldukça kritik bir yerde durmaktadır (Bkz.Resim 26).

Resim 26:2017 Kazı sezonu kazılması planlanan alanlar-L1617 açmasının tepe alanındaki konumu.

Açmada çalışmalara başlamadan önce, açmanın koordinatları alınmıştır. L/16-17 açması 128,079 X - 149,972 Y ve 132,079 X - 159,972 Y koordinatları arasında yer almaktadır. Ayrıca çalışmalara başlamadan önce açmanın köşe kısımlarından yükseklik değerleri de alınmıştır. Buna göre GB köşesi 963.884, KB köşesi 962.951, KD köşesi 962.789, GD köşesi ise 963.329 olarak ölçülmüştür. Ayrıca L/16-17 açması için 250-299 birim aralığı ve 17/250-17/299 grafik aralıkları alınmıştır.

L/16-17 açması 4 kazı sezonu boyunca yapılmış olan çalışmalar ve bu çalışmalar boyunca ortaya konulan tanımlı mimari öğeler üzerinden yerleşim düzeni hakkında tamamlayıcı bir açma olarak düşünülmüştür. 2014 kazı sezonunda açılmış ve tanımlı kerpiç mekanlar ile ilk kez karşılaştığımız N-16 ve N-17 açmalarındaki mekanlar ve duvarların uzantıları 2015 ve 2016

kazı sezonlarında çalışılan M/16-17 açmasında takip edilebilmiştir. Bu alanlardaki çalışmalarda iki farklı duvar yapısında ve farklı mekansal özelliklerde aralarında ile bütünlük gösteren olası iki bina olduğu düşünülmüştür (Bkz.Resim 27).

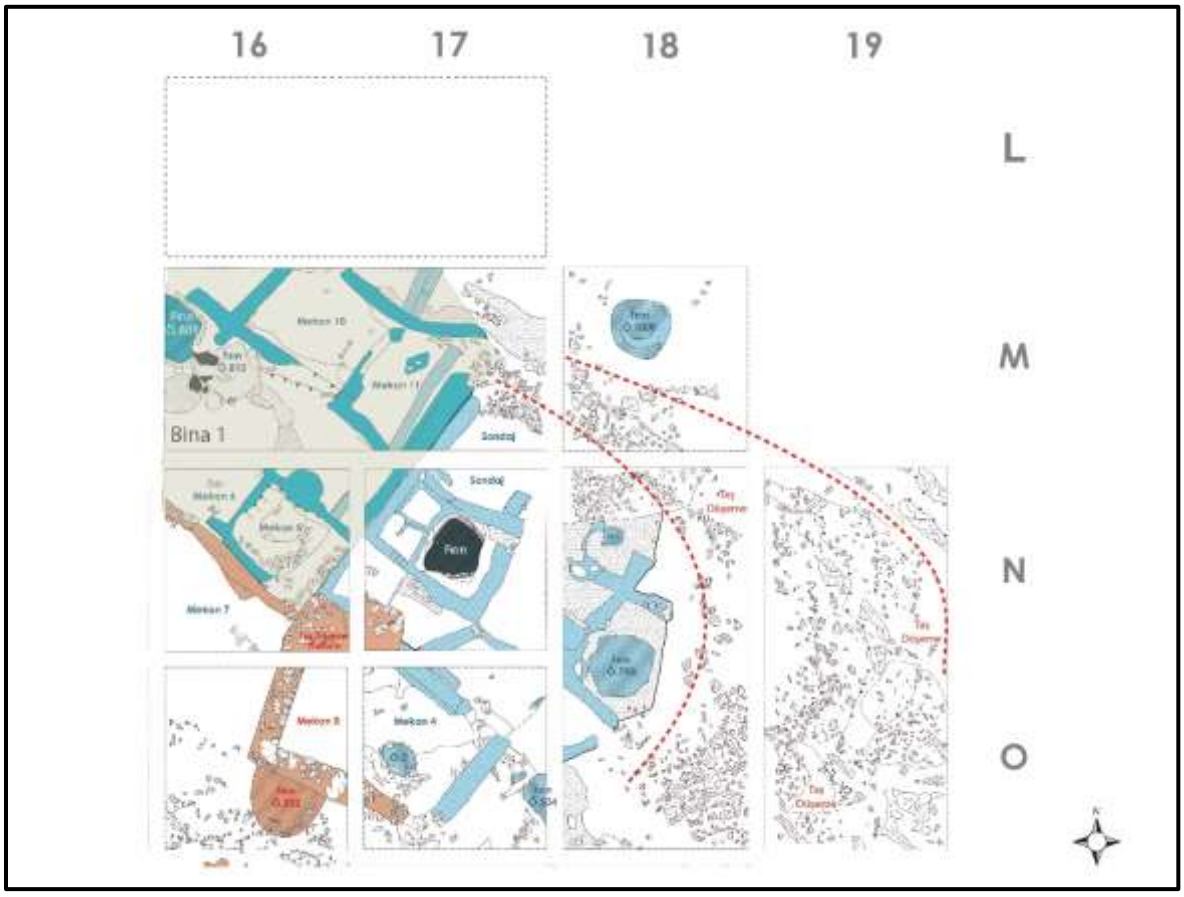

Resim 27: Bina I yapısının ve binaya göre L1617 açmasının konumu.

Bu bahsedilen binalardan biri olan Bina I isimli binanın gri kerpiç duvarlara sahip mekanları N-16, N-17 ve M/16-17 açmalarında bulunmaktadır. Güneybatı – Kuzeydoğu yönlü bu duvarların 7 mekan'dan oluşan bir yapı olduğu tespit edilmiştir. Ancak bahsedilen 7 mekanın tümü tam olarak tespit edilememiştir. M16/17 açmasının güney kesitine yaslanan alanda daha sonraki evrelerde açılmış olduğu anlaşılan çöp çukurları bahsedilen mekanlara ait duvarları ve tabanları tahrip etmiştir. Bu kesilmiş olan duvar ve tabanların kalıntıları çöp çukurları arasındaki kesitte ve çöp çukurlarının dip kısmının bitiminde karşımıza çıkmıştır (Bkz.Resim 28).

Ayrıca bu bina ile ilişkisi net bir şekilde ortaya çıkarılmış olan bir adet fırın ile karşılaşılmıştır. Bu fırın yapısının bina mekanları dışında Mekan duvarlarına yaslandığı düşünülmektedir. Ayrıca fırının hakim rüzgar yönüne göre yerleştirilmiş olması fırının yoğun bir şekilde kullanılmış olduğu göstermektedir.

Bahsedilen Bina I yapısının Güneybatı-Kuzeydoğu yönlü yapısı sebebiyle bu binaya ait son mekanların bir üçgen şeklinde M1617 açmasının kuzeyinde kalan L1617 açmasında kalacağı düşünülmüştür.

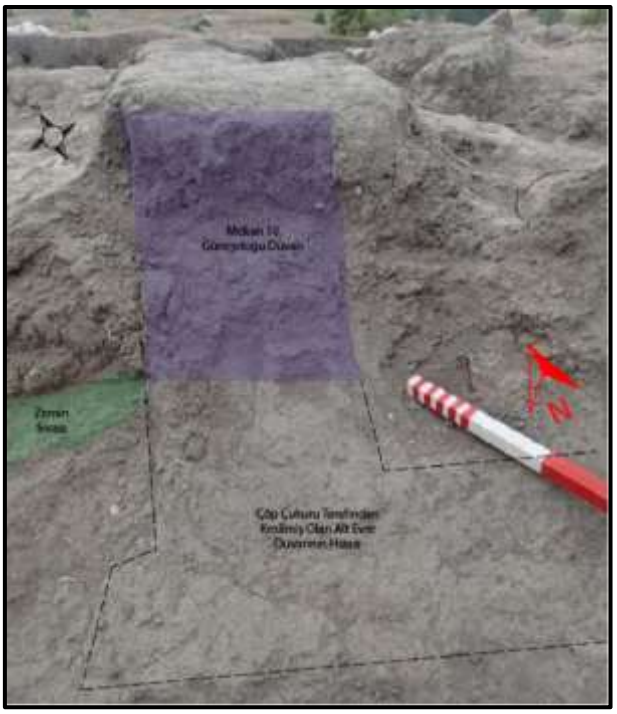

Resim 28: M1617 açmasında ortaya çıkarılan çöp çukurları tarafından kesilmiş duvarlar.

Kanlıtaş Höyük 2017 kazı sezonunda ilk çalışmalara 08.07.2017 tarihinde başlanılmıştır. İlk çalışmalar 2013 yılından başlayarak 2016 yılına kadar tepe alanında açılmış olan tüm açmaların üzerindeki koruma örtülerinin kaldırılması ile başlamıştır. Bu çalışma koruma örtülerinin kaldırılması yıpranmış veya tahrip olmuş alanların tespit edilmesi tüm açmalarda genel bir temizlik yapılması gibi çalışmaları kapsamaktadır. Tüm çalışmalar sonrasında 2017 kazı sezonunda kazılması planlanan açmalarda çalışmalar yürütülmüştür. Açılması planlanan L1617 ve M15 açmaları karelaj sistemi içerisine oturtulmuş ayrıca açma sınırları belirlenerek çalışma yapılacak alan geri kalan alandan ayrılmıştır.

Yeni açılacak alanlarda yapılan ilk çalışma yüzey otlarının temizliği olmuştur. Yoğun bir yağmur sezonu ardından oldukça otlanmış olduğu anlaşılan tepe alanında yeni açmaların üzerindeki bu yoğun bitki örtüsü kaldırılmıştır.

Yüzey otlarının temizlenmesi ardından açma sınırının iç kısmına doğru 0.25 metre genişliğinde araba yolu olarak kullanılmak üzere pay bırakılmış 5x10 metrelik açmanın ölçüleri DB 4.50 KG 9.50 metre olarak değişmiştir. L1617 açması özelinde belirlenmiş olan birim numarası aralığının ilk numarası olan B.250 numarası Yüzey Toprağı birimine verilerek rutin fotoğraf, çizim ve form işlemleri ardından L1617 açması kazılmaya başlanmıştır (Bkz.Resim 29).

B.0250 numaralı birimin toprağının sert ve renginin koyu kahverengi olduğu gözlemlenmiş, ilk çalışmada bu yüzey toprağından sadece basit yontmataş ve seramik parçaları ele geçmiştir .

Açmada ilk çalışmaların başlamış olduğu 09.07.2017 tarihli günde Yüzey Toprağı birimini açılması ile açma üzerinde yapılan incelemelerde açmadaki en yüksek seviye farkının yaklaşık 1 metreyi bulduğu anlaşılmıştır.

Resim 29: L1617 açmasının çalışmalara başlanmadan önceki hali.

Bu seviye farkının ise açmanın kuzeybatı ucunda bulunan ve oldukça geniş bir alana yayılmış olan kaçak kazı çukurundan kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ayrıca bahsedilen kaçak kazı çukurunun hemen batısında ise daha sığ bir kaçak kazı çukuru ile daha karşılaşılmıştır.

Bu kaçak kazı çukurlarının tahrip ettiği alanda açmanın geri kalanından daha farklı bir çalışma yürütülmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle tahrip olmuş alanı bir avantaja çevirebilmek adına bu kaçak kazı çukurlarının olduğu alan Kontrol Birimi olarak B.251 numarası ile farklı birimle kazılmaya başlanmıştır (Bkz.Resim 30). B.0251 Kontrol Biriminin toprak yapısının ilk aşamada yer yer sert ve yumuşak olduğu renginin ise kahverengi ve koyu kahverengi olarak değiştiği görülmüştür. Daha sonraki çalışmalarda ise tahrip olmuş alanın batısında net bir şekilde seçilebilen yanmış kerpiç öğeler ile karşılaşılmıştır. Ancak bu alanda seviye eşitlenmesi amacı ile bu yanmış kerpiç öğelerin bulunduğu alanda bir süre herhangi bir çalışma yürütülmemiştir.

Resim 30: B.251 birim numaralı Kontrol Birimi.

Çalışmaların ilk günlerinde açmada her iki birim alanında da çalışmalar yürütülmüştür. Yüzey toprağının kaldırılması işlemi sırasında çok özel bir durumla karşılaşılmamış ancak yüzey toprağının ardından tanımlı bir kültür dolgusu olabilecek dolguya gelindiğine birimin değiştirilmesine karar verilmiştir. Özellikle açmanın orta noktası ile doğu, batı ve kuzey kenarları arasında kot farkı nedeni ile açmanın güneye yaslanan alanının yaklaşık olarak DB 2.44m'lik alanındaki en düşük kot baz alınarak seviye eşitleme çalışması yapılmıştır. Bu amaçla açma geneli yaklaşık 15 cm kadar sıyrılmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda açma genelinde toprak yapısında belirgin olmamakla beraber bazı değişimler görülmüştür. Dolgular ve buluntulardaki bu değişimler üzerinden bütün bir

alanın sıyrılma işlemi ardından B.252 numarası ile "Kültür Dolgusu" biriminin açılarak çalışmalara böylece devam edilmesine karar verilmiştir (Bkz.Resim 31).

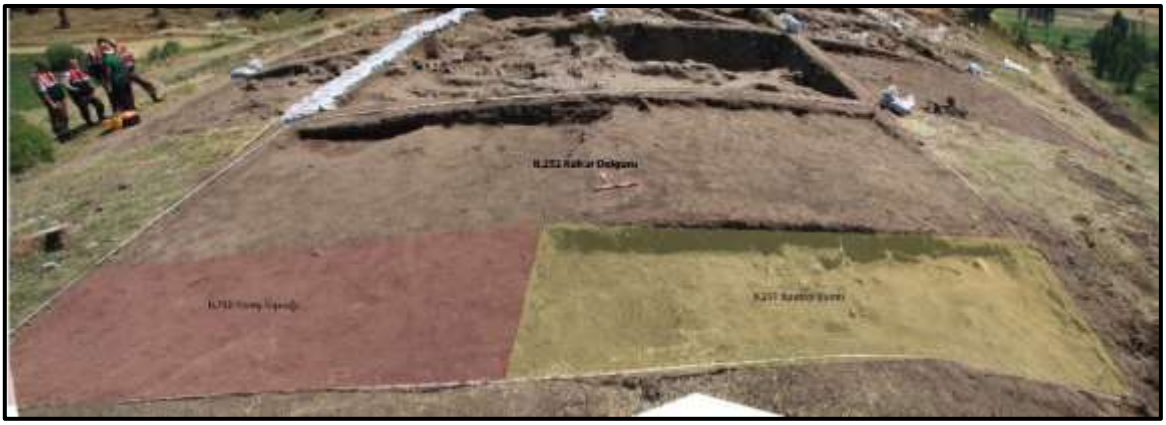

Resim 31: B.252 numaralı Kültür Dolgusu birimi.

Referans olarak görebileceğimiz M1617 açmasından uzanmakta olan kerpiç duvar hizalarının da kültür dolgusu üzerinde dağınık olmakla beraber belirginleştiği görülmüştür. M1617 açmasının kuzey doğusundan L1617'nin güney doğusuna uzandığı düşünülen turuncu renkli kerpiç duvar hizasında bu duvara ait olabileceği söylenebilecek kerpiç parçalar ile karşılaşılmıştır (Bkz.Resim 32).

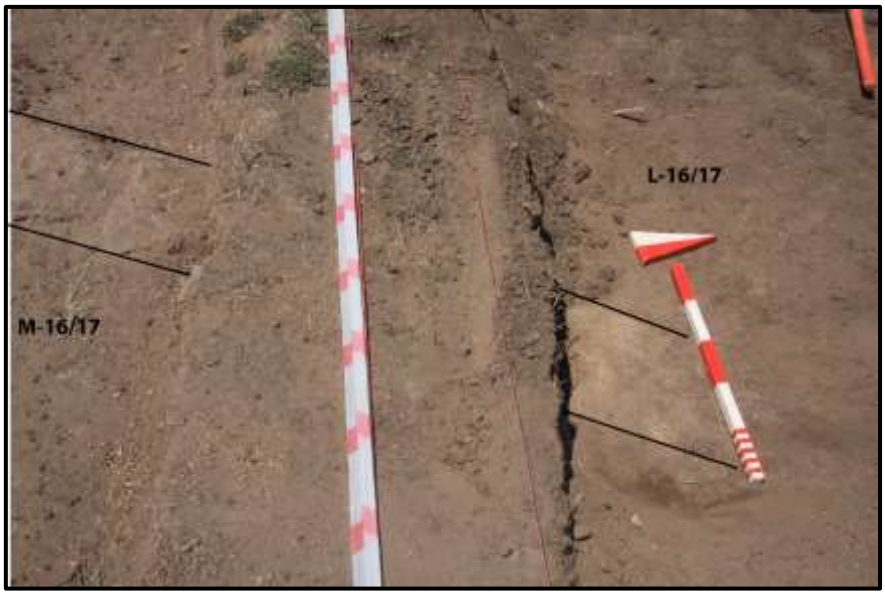

Resim 32: M1617 açmasından uzanan kerpiç duvar uzantısının L1617 açmasındaki devamı.

Kültür dolgusu olarak tanımlanan ve M1617 açmasından uzandığı öngörülen duvarların ilk parçaları gözükmeye dolgu tanımlandığında, B.251 Kontrol Birimin de çalışmalara devam edilmekteydi. Bu çalışmalar sırasında kontrol biriminin kapladığı alan içinden oldukça büyük boyutlu bazı kumtaşı plakalar gelmeye başlamıştır. Bu kumtaşı plakaların büyük bloklar halinde buraya taşınmış olması Kanlıtaş Höyük'te geçen kazı sezonlarında ortaya çıkarılan duvarlar ile olan benzerliği üzerinden bu kumtaşlarının bir duvar hizasının parçaları olabileceği fikrini ortaya çıkarmıştır. Ancak daha önce karşılaştıklarımızdan farklı olarak bu kumtaşı plakaların net bir şekilde oldukça yanmış turuncu renkli kerpiç bir dolgunun üzerine oturduğu anlaşılmıştır. Kumtaşlarının altındaki dolgunun tam olarak anlaşılması ise ancak bu alanlarda derinleşmek ile mümkün olabileceğinden çalışmalara bu yönde devam edilmiştir.

Daha sonraki çalışmalarda yaklaşık 15-25 cm arası bir seviye inilmesi ardından Kültür dolgusu açma geneline yayılmıştır. Bu çalışmalar sırasında daha önceden parçaları ile karşılaşılan duvar hizaları daha tanımlı hale gelmiştir. M1617 açmasının Kuzey doğusunda bulunan ve Turuncu renkli kerpiçten yapılmış olan duvarların L1617 açmasındaki uzantıları olan bu duvarlar L1617 açması içerisinde üçgen bir mekân olarak karşımıza çıkmıştır. Kazı sistemi gereği bu duvarlar ile çevrili olan dolgunun yeni bir birim numarası ile kazılmasına karar verilmiştir. Oda dolgusu olarak tanımlanmış olan Birimi B.253 numarası ile kazılmaya başlanmıştır. Oda dolgusunun yumuşak yapılı, koyu kahverengi, kil ve kerpiç dokulu toprağa sahip olduğu anlaşılmıştır. Daha önceki mekân içi dolgularının da aynı yapıda olması duvar hizalarının direk olarak M1617 açmasından uzanan duvarlar ile hizalı olması bu dolgunun bir mekan dolgusu olduğu konusunda şüpheye yer bırakmamıştır. Ancak bu mekânın bir oda dolgusu olmaması kurgulandığında bu dolgu niteliği de düşünülerek alternatif olarak B.253'ün Fırın dolgusu da olabileceği düşünülmüştür (Bkz.Resim 33).

Resim 33: B.253 Oda Dolgusu birimi sınırları ve mekanı çevreleyen kerpiç duvarlar.

Bu alanda yoğunlaşan çalışmalarda birim içinden az sayıda seramik ve yontmataş gibi malzeme ortaya çıkarılmıştır. Ancak çalışmalar detaylı bir şekilde sürdürülmüştür. B.253 biriminde çalışmalar devam ederken B.252 Kültür Dolgusu biriminde de çalışmalara devam edilmiştir. Açmada B.251 Kontrol Birimi ve B.253 Oda Dolgusu birimleri dışında kalan tüm alana yayılan birim alanı içinde ise yer yer bazı farklılaşmalar ile karşılaşılmıştır. Açmanın güney alanının ortasına gelen alanda, küllü bir dolgu ile karşılaşılmış ancak bu dolgunun oldukça dağınık ve tanımsız olması nedeni ile bu alan, Kültür Dolgusunun içinde kazılmaya devam edilmiştir.

Daha sonraki günlerde açma içerisinde yapılan çalışmalarda B.253 biriminin kazılmasına son verilmiştir. Yaklaşık 20-25 cm aralığında kazılan bu alanda az miktarda seramik ve yontma taş buluntu ele geçmiştir ve 963.081 m. kotunda sıkıştırılmış topraktan oluşturulan taban olduğunu düşündüğümüz bir yüzeye rastlanılmıştır. Ayrıca bu birimi çevreleyen kerpiç duvarların yüzeyleri tamamıyla olmasa da açılmıştır ve bu alanın M16/17 açmasının kuzeydoğu köşesindeki mekânın devamı olduğu düşünülmüştür. Bahsedilen kerpiç duvarların KG uzantılı olanına Ö.250, DB uzantılı olanına ise Ö.251 numaraları verilmiştir. Fakat bahsedilen M16/17 açmasındaki bölgede yukarıda bahsettiğimiz tabana ulaşılmamıştır Bu tabanın yaklaşık 10 cm kadar üzerinde ise KG 65cm. DB 30 cm. ölçülerinde bir kerpiç blok açığa çıkarılmıştır.

Bahsedilen bu bloğun yüksek ihtimalle mekânla ilişkili bir seki olduğu düşünülmektedir. Ö.252 numarası verilen bu sekinin boyutları KG 65 cm. DB 30 cm'dir. B.0253 olarak kazılan birimin, bir mekân görevi gördüğü gözlemlenmiş olup, yukarıda bahsettiğimiz kerpiç duvar, seki ve taban ögelerinin tam olarak açığa çıkarılmasından dolayı Mekan-14 olarak isimlendirilmiş ve bu mekandaki çalışmalar taban ögesine ulaşıldığı gerekçesiyle sonlandırılmıştır (Bkz.Resim 34).

Resim 34: B.253 Oda Dolgusu içinde tespit edilen seki parçası ve taban parçaları.

Bu mekan'ın devamı olan M1617 açmasındaki alanın kazımı yapılmadığı için bahsedilen tabanın bu alana doğru devam edip etmediği anlaşılamamıştır. B.253 birimi içinden gelen en önemli buluntu ise bahsedilen sekiye yakın sağlam bir şekilde ortaya çıkarılan bir adet Havaneli olmuştur. Bu havanelinin bahsedilen mekanın işlevi hakkında bir fikir verilmesi muhtemeldir. Ancak bu havaneli ile ilişkili olabilecek başka bir buluntuya rastlanılmamış olması bu ilişkinin kurulmasını zorlaştırmaktadır (Bkz.Resim 35).

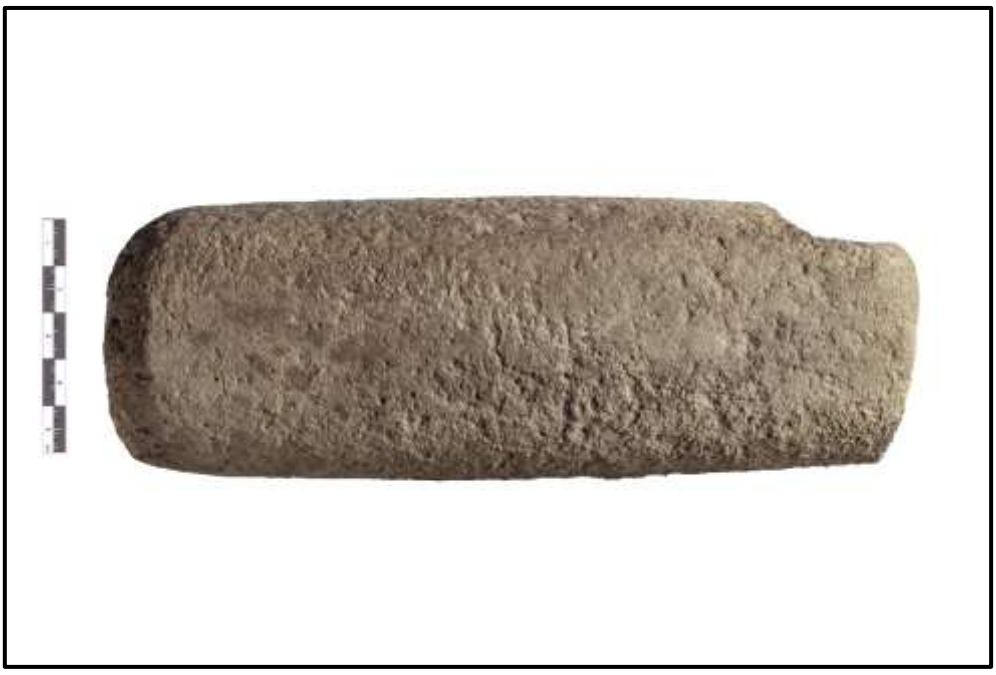

Resim 35: B.253 Oda Dolgusu birimi içinde bulunan tüme yakın Havaneli Parçası

Ancak M1617 açmasında 2015 kazı sezonunda Mekan 14 ile bağlantısı olduğu düşünülen alandan kerpiç bir girinti arasında oldukça yoğun sürtme taş alet buluntuları ele geçmiştir. Bu buluntular ile birleştirilip bu alan tek bir mekan olarak algılandığında bu alanın yeme içme ile alakalı bir mekan görevi gördüğü fikri oldukça makul bir fikir olarak karşımızda durmaktadır (Bkz.Resim 36).

Resim 36: Mekan 14 ismi verilmiş mekan'ın M-16/17 açmasındaki devamı.

Çalışmaların devam ettiği B.252 Kültür Dolgusu biriminde ise seviye, açma genelinde makul bir şekilde eşitlendikten sonra güney bölümün ortasında işlevi tam olarak anlaşılamamış bazı taban parçaları bulunmuştur. Bu taban parçalarının yanmış olduğu ve bahsi geçen taban parçalarının ise önceki günlerde farkedilen küllü alan ile uyuştuğu anlaşılmıştır. Daha önceki ocak tabanlarından yola çıkarak bu alanda bir ocak olabileceği düşünülmüştür. Ancak yapılan çalışmalarda bu olası öğenin sınırları tam olarak ortaya konulamamıştır. Bu çalışmalar dışında batıya yaslanan alanda ise M-16/17 açmasında bir üçgen şeklinde ortaya çıkan mekanın devamı anlaşılmaya çalışılmış dolgu hizaları belirlenebilmiş olmasına rağmen net bir şekilde duvarlar ortaya çıkarılamamıştır.

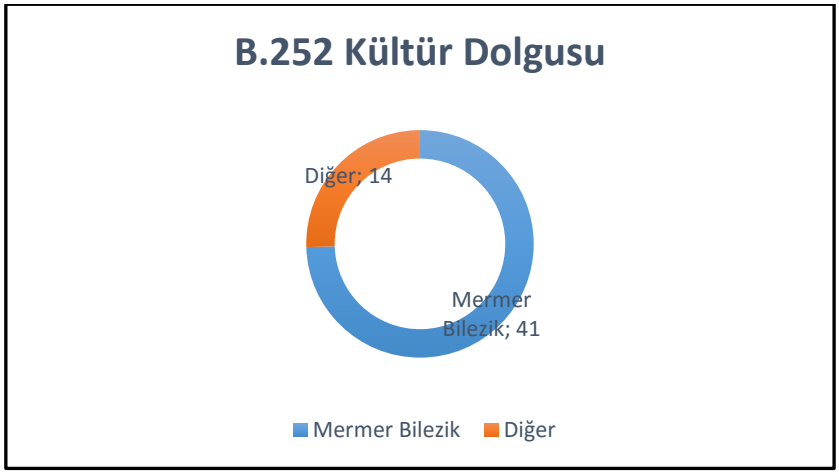

Tablo 1: B.252 Kültür Dolgusu biriminde ortaya çıkarılan özel buluntuların dağılımı.

Açmanın batısında yapılan detaylı çalışmalarda duvar hizaları anlaşılabilmiş ve bunun sonucunda duvarların iç alanı B.254 numarası ile Oda Dolgusu olarak tanımlanmış ve kazılmaya başlanmıştır. B.254 Oda dolgusu ismini verdiğimiz alan, DB 150 cm KG 68 cm ölçülerindedir. M-16/17 açmasının kuzeybatısına denk gelen alandaki duvar ögelerinin uzantısı şeklindedir ve bu açmadaki uzantısıyla köşe yaparak bir mekan oluşturmaktadır. Birim içindeki toprak yapısı yumuşak, kahverengi, doku olarak kumlu ve kerpiç döküntülere sahiptir (Bkz.Resim 37).

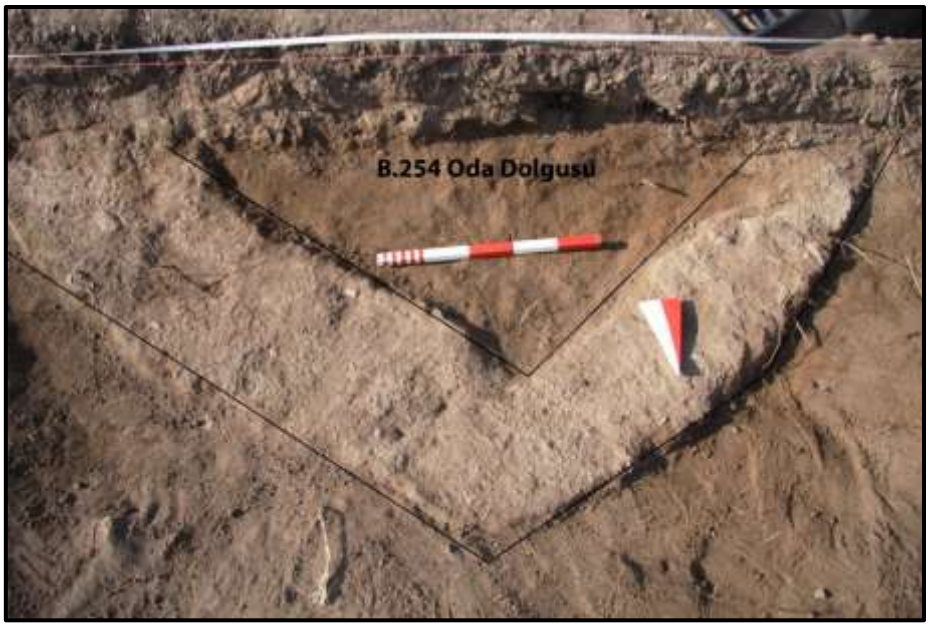

Resim 37: Açmanın Güneybatısında farkedilenkerpiç duvarlar ve duvarların çevrelediği B.254 birimi.

B.254 biriminde çalışmalar başladığında aktif olarak üç birim alanında çalışmalar sürdürülmektedir. Bu birim alanları B.252 Kültür Dolgusu, B.251 Kontrol Birimi, B.254 Oda Dolgusu olarak isimlendirilmiştir. Bu alanlarda devam eden çalışmalarda B.252 biriminin orta alanında bulunan taban parçalarının ve küllü dolgunun dağılmış bir ocağa ait olabileceği düşünülmüştür. Bu düşünceye neden olan ise taban oldukça dağınık gelmesi herhangi bir çeper ile karşılaşılmamış olmasıdır. B.252'deki bir başka önemli öğe ise açmayı ortadan ikiye bölen dağınık ve çoğu hammadde olarak kullanılabilir taş öbeği olmuştur. Bu öbek içerisinde kalitesiz çakmaktaşları, manyezit hatta lületaşı gibi taş çeşitleri karşılaşılmıştır. B.252 biriminde devam eden kazı çalışmalarında Mermer Bilezik buluntuların giderek yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca bu alanda Bilezik yapımında kullanılan taşların bulunmuş olması da bu alanın bir çeşit Bilezik İşliği olabileceğini düşündürmeye başlamıştır (Tablo 1, Resim 38).

Resim 38: B.252 birimi içerisinde hammadde olduğu düşünülen taş öbekleri.

B. 251 Kontrol Birimindeki çalışmalarda ise Toprak yapısının çoğunlukla sert olarak görüldüğü bu alanın tam ortasına denk gelen yerde yüksek ihtimalle döküntü olduğu düşünülen bir dizi

moloz taşa rastlanılmıştır. Bu moloz taşların B.0252 numaralı Kültür dolgusunda yer alan taşlarla hemen hemen aynı hizada olması ilk etapta bizlere şaşırtıcı gelse de aralarındaki kot farkı (yaklaşık 15cm) ve höyükteki eğim ve tahribata uğrayan alana denk gelmesi bizi bu düşünceden biraz uzaklaştırmıştır. Burada yapılan çalışmalarda az miktarda yontma taş parçaları ele geçmiştir.

B.254 birimindeki çalışmalar herhangi bir taban düzlemine ulaşılamadan tamamlanmıştır. Bu alana Mekan-15 ismini verilmiştir. Gri kerpiçler ile çevrelenmiş olan mekanın bahsettiğimiz bu kerpiç duvar ögelerinin KG yönlü olanına Ö.0253, DB yönlü olanına ise Ö.0254 numaraları verilmiştir ve bu alan çizilerek belgelenmiştir. Bu alanda yapılan çalışmada dar bir alana sıkışmış olan mekandan herhangi kayda değer buluntu gelmemiştir.

Mekanların ortaya çıkması ile L1617 açması hakkında yapılmış olan ilk öngörülerin oldukça sağlıklı olduğu anlaşılmıştır. M1617 açmasından uzanan duvar hizaların bu açmadaki devamları anlaşılmıştır. Bununla beraber Mekan 15 olarak tanımlanmış olan alanın ortaya çıkması ile Bina I olarak kaydedilen yapının tüm mekanları anlaşılmış ve yapı tümü ile anlaşılmıştır (Bkz.Resim 39).

Resim 39: Bina I olarak adlandırılan yapıya ait tüm mekanlar.

Bu yapının anlaşılması ile beraber L1617 açmasındaki bir başka soru olan bu yapıya bağlı ya da bağımsız başka mekanlar olup olmadığı sorusu da açıklığa kavuşmuştur. Yapıya bağlı mekan 15 dışında başka bir mekanla karşılaşılmış bu açıdan bakıldığında açmada geriye kalan alanların ne olduğu sorusu ortaya çıkmıştır. Bu soru üzerinden bu boş alanı düşündüğümüzde ve alanı buluntuları ile ele aldığımızda bu soru işaretine de bir cevap bulunmuştur. Yoğunlukla gelen Mermer Bilezik taslakları ve Sürtme taş aletler bununla beraber özellikle üretimle ilişkili olacak manyezit, mermer, çakmaktaşı gibi hammaddelerinde gelmiş olması beraber bu alanın mekanların dışında bir çeşit işlik alanı olduğu anlaşılmıştır(Bkz.Resim 40).

Resim 40: Mekanlar dışında kalan ve işlik-dış alan olarak düşünülen alan.

Bu alanda herhangi özenli düzlem yaratmak gibi bir amaç güdülmediği ve alanın sertleşmiş toprak üzerindeki bir düzlemde kullanılmış olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Bina I içindeki en tanımlı ve boyut olarak büyük mekan olan Mekan 10'un bu alana doğru bir açıklığının olduğunun anlaşılması ile bu alanın Bina I ile ilişkili bir alan olduğu teorisi daha çok geçerlilik kazanmıştır (Bkz.Resim 41).

Resim 41: L1617 açmasında dış alan olarak düşünülen alan ve Mekan 10 isimli oda'nın olası girişi.

Daha sonraki günlerde devam eden çalışmalarda dış alan teorisi her ne kadar kısmen kanıtlanmış olsa da bu alana dair daha net bir mekânsal bağlam kurmak için çalışmalar yürütülmüştür (Tablo 3).

Bu dış alan içinde gerek toprak yapısı gerekse bu dolguyu sınırlayan bulguların olması da göz önünde bulundurularak açmasının tüm batı alanının yeni bir birim numarası ile kazılarak bu

alanda derinleşilmesine karar verilmiştir. Bahsedilen dolgunun yoğun yanmış öğeler içerdiği anlaşılmıştır. Özellikle B.251 Kontrol Birimi içinde farkedilen yanmış kerpiç parçalarının da bulunduğu bu alandaki bariz yanmış toprak yapısı bu alanın alt evreler hakkında detaylı bilgiler verebileceğini düşündürdüğünden bu derinleşme kararı alınmıştır (Bkz.Resim 42).

Resim 42: B.251 Kontrol Birimi içerisinde farkedilen yanmış kerpiç.

Bu alandaki dolgu yapısı ve bütüncül özellikler düşünülerek bu alandaki birimin döküntü malzeme olduğu yorumu getirilmiş ve B.255 numarası ile bu alanda "döküntü malzeme" birimi açılmıştır. Derinleşme çalışması yürütüldüğü sırada bu alanın işlik olarak kullanıldığına dair daha net kanıtlar ortaya çıkmıştır Bu alandaki çalışmalar ilk öngörülerimizi doğrular nitelikte döküntü görüntüsü vermiş olmasına rağmen daha sonrasında özellikle batı kesite yakın tarafta oldukça masif bir dolgu ile karşılaşılmıştır. Bu dolgu alanından dağınık olmakla beraber yaklaşık 70 cm'lik bir çaptaki alandan "Tatlı Su Kabukları" gelmeye başlamış ve "Tatlı Su Kabukları" bahsedilen belirgin dolgunun sınırları dahilinde aynı düzlemde gelmeye devam etmiştir. Bu alandaki bir diğer görüntü ise oldukça büyük blok kumtaşlarının yatay bir şekilde dolgu üzerine yerleştirilmiş olması ve bu kumtaşları blokları üzerinde kerpiç harç benzeri parçaların olmasıdır. Bir bütün halinde düşünüldüğünde yatay durumdaki kumtaşları, buluntu grubu halinde gelmekte olan tatlı su kabukları ve dolgu yapısı bize net bir tanım şansı tanımamıştır. Ancak daha sonrasında dolgu içerisinden tatlı su kabukları gelmeye devam etmiş ve dolgunun sınırları içerisinden, iki adet ve bütün halde öğütme taşlar gelmesi ile bu alanın bir işlik alanı olabileceği öngörüsü daha çok önem kazanmıştır. Çalışmalar devamında ortaya çıkan yanmış kerpiç parçaları, bir adet küçük baş hayvana ait olabilecek çene kemiği ve aşı boyası bu alanın bir ocak ya da fırın barındırabilecek bir işlik alanı olabileceği fikrini desteklemiştir (Bkz.Resim 43).

Resim 43: B.255 biriminden gelen tatlı su kabuklarının toplu fotoğrafı.

Bu alanın dışında kalan doğu alanda ise B.252 Kültür Dolgusu kazılmaya devam edilmiştir. Bu alandaki tanımsız dolgudan buluntular gelmeye devam etmiş ve bu alanın "Mekan 14" yakın tarafında bazı kerpiç parçaları ile karşılaşılmıştır. Bu kerpiç malzemenin tam olarak anlaşılabilmesi için ise alan genelinde yatayda bir genişleme yapılması zorunluluğu oluşmuştur. Bununla beraber devam eden çalışmalarda bu alan içerisinde mekan 14'ün batısından bazı kerpiç uzantılar farkedilmiş ve ilk aşamada bunların kerpiç duvar hizaları olabileceği düşünülmüştür. Bu duvar hizaların Mekan 14'ü içine alır bir şekilde geliyor olması bu alanın Mekan 14'ün bir alt evresi olabileceği fikrini ortaya çıkarmıştır. İlk yorum olarak alt evrede bulunan daha büyük boyutlu bir mekanın en üst evrede biraz daha daraltılarak belki de başka bir işlev ile kullanılmış olduğu olmuştur.

B.255 birimi içinde birbirinden farklı dolgular ile karşılaşılmıştır. Ancak bu farklı dolguların birbirine geçirgen olduğu ve net mimari öğelerle ile bu dolguların birbirinden ayrışmadığı anlaşılmıştır.

Birim hakkında genel değerlendirme yapacak olursak anlaşıldığı kadarıyla B.255 birimi bir dış alan olarak düşünülebilir. Bununla beraber bu dış alanda farklı işler yapılmış olabilir. Nitekim buluntuların niteliği ve niceliği de bu teoriyi desteklemektedir. B.255 biriminin doğusunda bir kısmını görülen ve fırın olduğuna kanaat getirdiğimiz öğe de bu teoriyi destekler bir başka veri olarak karşımıza çıkmıştır (Bkz.Resim 44).

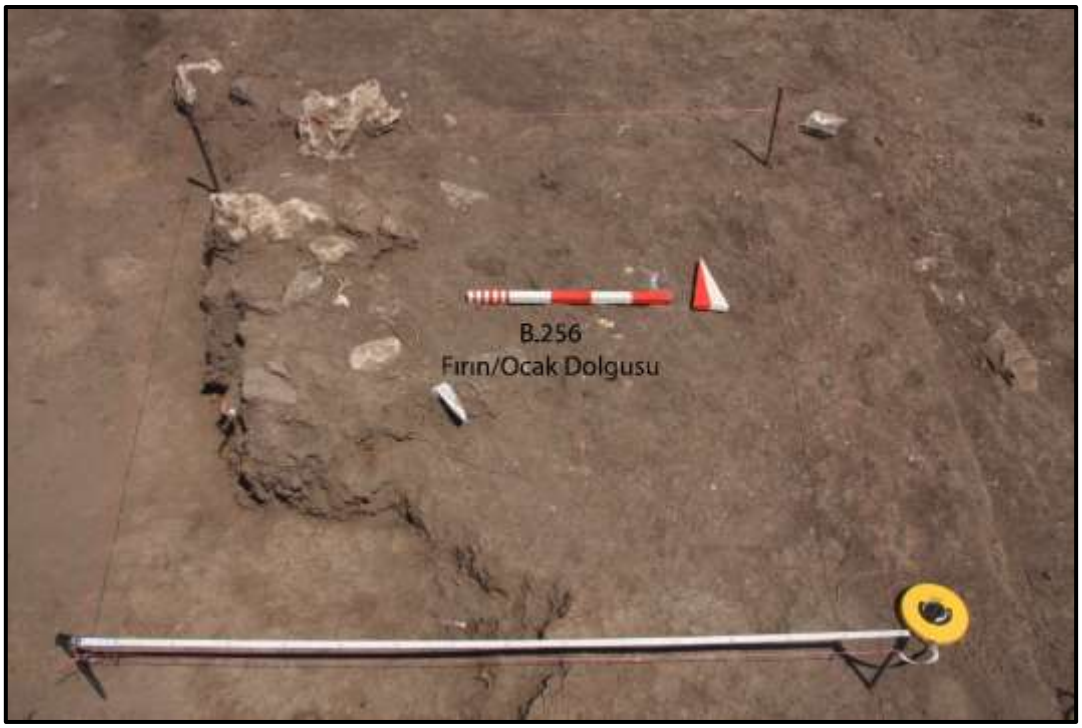

Resim 44: B.256 olarak isimlendirilen Fırın/Ocak dolgusu alanı.

Bahsedildiği gibi B.255 biriminin hemen doğusundaki alanda ortaya çıkan fırın öğesinin bu dış alan teorisini destekleyen bazı özelliklere sahip olduğu anlaşılmıştır. Özellikle yakınında mekan olan fırınlara oranla çok daha sert bir dolgu ile örtülmüş olan fırın tabanı, mekan yanı ve içi fırın uygulamalarından bu özelliği ile net bir şekilde ayrışmaktadır. Bahsedilen dolgu yapısı yine etrafında ve yakınında ilişkili olabilecek mekan bulunmayan M18 açmasındaki Ö.1000 numaralı fırının dolgusu ile benzeşmektedir (Bkz.Resim 45).

Resim 45: Fırın/Ocak dolgusunun kazılması ardından ortaya çıkan Ocak öğesi.

Bu benzerlik kullanım amaçları açısından da bir benzerlik olabileceği fikrini doğurmaktadır. B.256 Fırın Dolgusu birimi daha önceki fırın yapıları da göz önünde bulundurularak olası

sınırlar üzerinden DB 1.5 m KG 1.5 m olarak tanımlanmıştır. Dolgu yapısında net bir sertlik ve homojen bir yapı göze çarpmaktadır. Dolgu içinde fırın tabanına yakın seviyelerde bazı yanmış kerpiç parçaları ile karşılaşılmıştır (Bkz.Resim 46). Yani bu dış alan teorisini tekrar toparlayacak olursak özenle hazırlanmış bir taban düzlemi bulunmayan ancak fırın öğesi ile bu alandaki işlik işlevi daha anlaşılır hala gelmiştir.

Resim46: 05.08.2017 tarihinde çekilmiş olan orthophoto.

B.0256 numarasını verdiğimiz ocak dolgusunun tabanı ve çeperi tam olarak açığa çıkarılmıştır. Bu tabanının aşağı doğru eğimli şekilde olduğu ancak bir bütün halinde olmadığı anlaşılmıştır. Çeper ortaya çıkarıldığında tam bir daire görünümü beklerken yarıya doğru çeperin kesildiği ortaya çıkarılmıştır. Bu durum muhtemelen fırının ikincil bir kullanıma maruz kaldığını göstermektedir. Nitekim bu ikincil kullanıma dair bir diğer kanıt ise çeperi ile tabanı arasında bir başka taban düzlemi ile karşılaşılmış olmasıdır. Bu katman Ö.1000 kodlu M-18 plankaresinde de gözükmekteydi (Bkz.Resim 47).

Resim 47: M18 açmasında ortaya çıkarılan iki evreli ve mekanlardan bağımsız Ö.1000 numaralı fırın öğesi.

B.255 Döküntü Malzeme birimi içinden gelen yoğun miktardaki Tatlı Su Kabuğu buluntularını topluluk olarak kaydetmek adına kazı sistemi gereğince bu topluluğunun yayılım alanı B.0257 numarası ile yeni bir birim olarak kaydedilmiştir. Bu birimin toprak yapısı yumuşak, turuncu, gri renkte ve dokusal olarak kumlu ve tozlu bir yapıya sahiptir. Bu alanda bugüne kadar toplam 41 adet tatlı su kabuğu ele geçmiştir ve bu buluntular koordinatları ile belgelenerek özel buluntuya ayrılmıştır (Resim 44).

B.255 numaralı alanda yapılan çalışmalarda Ö.256 ocak yapısının etrafı ve M.15'in kuzeyinde kalan bütün bölgede seviye eşitleme çalışması yapılmıştır. Dün bahsedilen olası ocak kalıntısı izleri, bugün tekrar incelenmiş olup; birimin genelinde bir adet daha aynı yapıda olduğu düşünülen bir ocak kalıntısı izlerine daha rastlanılmıştır. Bahsedilen bu kalıntı izleri, geçmiş yıllarda yapılan çalışmalarda ortaya çıkan kalıntı izlerini anımsatmaktadır ve bizlere ocak ya da fırın olma olasılığını düşündürmektedir. Ayrıca birim içerisinde bulunan kumtaşı-kerpiç plakaların, bu ocak kalıntılarıyla bir bağlantısı olduğu izlenimine varılmıştır. Şöyle ki; bahsettiğimiz kalıntıların etrafında küllü alanlar gözlemlenmiştir. Bu alanlar muhtemelen yanan külün atıldığı alanlardı. Kumtaşı-kerpiç plakalar da bu ocakların aldığı rüzgarı belki de birbirine paylaştırmak amacıyla ya da iki ocağın olduğu yerdeki çalışma alanını sınırlandırmak amacıyla geçici olarak kullanılmıştır.

Önceki çalışmalarda farkettiğimiz ve B.255 Döküntü Malzeme adı ile tanımlanmış olan birimin birim alanı içinde kalmakta olan iki olası ateş yeri özellikle bugün yapılan çalışmaların ana ekseninde bulunmaktadır. Nitekim önceki günlerde bulunan ve Ö.256 numarası ile kayıt altına alınan Ocak yapısının hemen yakınında ve benzer bir şekilde ekseninde bulunan bu öğeler dikkatlice incelenmiş ve bu alanlarda basit ateş alanları yaratılarak bu alanların ateş yeri olarak kullanıldığı anlaşılmıştır (Bkz.Resim 48).

Resim 48: B.255 Döküntü Malzeme birimi içerisinde farkedilen ateş yerleri

B.255 biriminin kuzeyinin ortasında ve batısında bulunan bu olası öğeler dolgu üzerine yapılan çalışmalarda bu alanların kısa bir süreliğine bu işlev ile kullanılmış olduğu öngörüsü oluşmuştur. Oldukça yanmış ve içinde organik malzemelerde seçilebilen bu ateş yerlerinin

dolgusundan alınan örneklerin Kanlıtaş topluluğunun yakacak olarak ne kullanmış olduklarını da açıklayacak nitelikte oldukları düşünülmektedir. Bu ateş çukurlarının batıda kalanının yanında yanmış ve oval formlar veren bazı olası dikme deliklerine de rastlanılmıştır. Bu bulgu dahilinde ateş çukurlarına yoğunlaşan çalışma birim geneline genişletilerek bu olası direk deliklerinin seviyesinde bir düzlem yakalanması öngörülmüştür. Nitekim yapılan seviye eşitleme çalışmalarında batıdaki ateş yerinin güneyinden düzlem şeklinde yüzeye uzatılmış bazı kumtaşı plakalara rastlanmıştır. Bu buluntu daha öncesinde görmediğimiz bir şekilde kumtaşlarının taban seviyesinde düzlem olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmüştür. Bahsedilen kumtaşlarının bulunduğu alanda dikine yerleştirilmiş gibi duran bir adet büyük ebatlı seramik parçası da bu alanın taban düzlemi olabileceği teorisini güçlendirmiştir (Bkz.Resim 49).

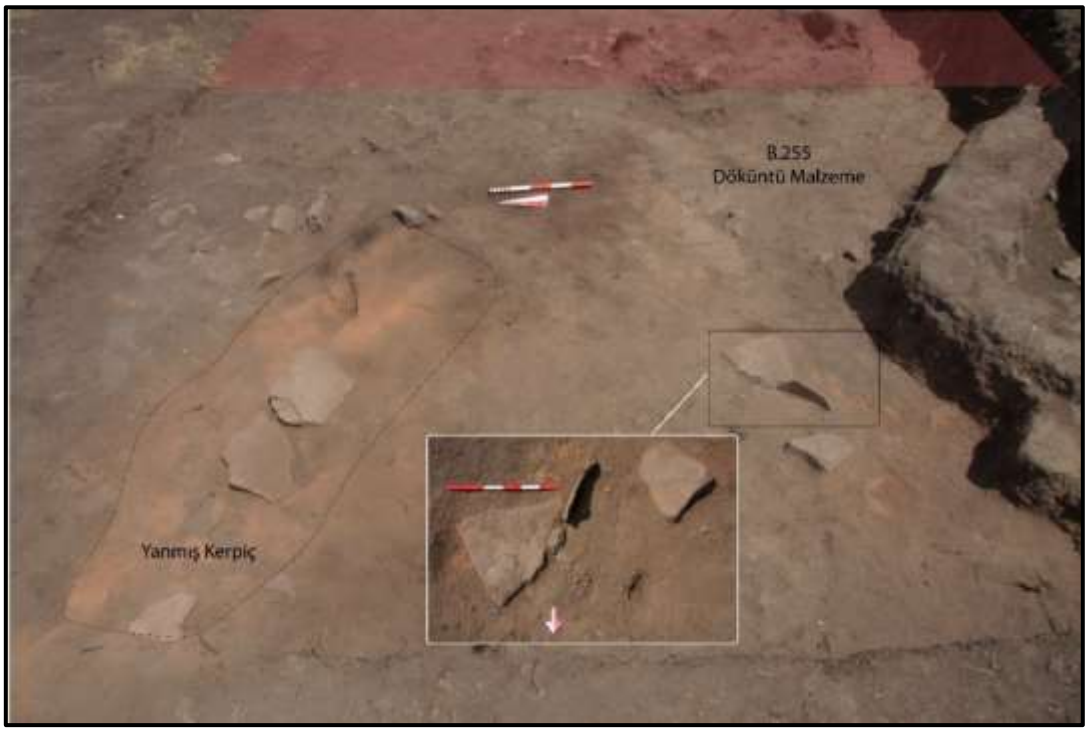

Resim 49: B.255 biriminde ortaya çıkarılan kumtaşı plakalar ve bu plakalar arasında duran büyük boyutlu seramik parçası ve birim içindeki yanmış kerpiç alan.

Çalışmaların devamında daha önce ortaya çıkarılan ve hammadde oldukları düşünülen taş öbeklerinin kaldırılmasına karar verilmiştir. Bu taş öbekleri B.255 biriminin doğu sınırını oluşturmakta ve Ö.256'nın kuzeyine doğru uzanmaktadır. Önceki günde bahsedilen Ö.256'nın hemen yakınında 4 adet, bir eksen üzerinde standart aralıklarla yerleştirilmiş dikme delikleri tespit edilmiştir. Bu dikme deliklerinin içerisinde yanmış organik malzemelere rastlanılmıştır. Yapılan seviye eşitleme çalışmalarında B.0252 ve B.0255 birimleri ile ilgili dünde bahsedilen bu alanın bir dış mekan olarak kullanıldığıyla ilgili öngörülerimiz tutarlılık göstermiş ve bu öngörülerimizi güçlendirecek buluntulara ve dolgu geçişlerine rastlanmıştır. B.0255 biriminde çalışmalara başlandığı günden beri ele geçen tatlı su kabuklarına bugünde, B.0255'in kuzeyinde kalan kum taşı ağırlıklı taş öbeklerinin kaldırılması sonucu yaklaşık bir düzinesine rastlanmış ve birim genelinden toplam 68 adet tatlı su kabuğu ele geçmiştir. Ayrıca B.0255'in kuzeyindeki kum taşı öbeklerinin hemen yakınında belirli bir standartı olmadığı görülen, yanmış bir dal ya da kök olabileceğini düşündüğümüz bir uzantıya rastlanmıştır.

Devam eden çalışmalar açmanın batısı ve ortaya çıkan öğeler ve mekanlar dışında kalan tüm alanı kaplayan B.252 numarasını verdiğimiz birimde devam etmiştir. Bu alanda Toprak yapısının aynı sertlikte; renginin de aynı şekilde devam ettiği gözlemlenmiştir. 25.07.2017

tarihinde bahsettiğimiz Ö.250'nin bitişiğinde yer alan kerpiç uzantının etrafında yapılan genel temizlik işlemlerinde bu uzantının, açmada halihazırda bulunan ögelerle aynı evrede olmadığı düşünülmektedir. Bu uzantının, M-16/17 plankaresinde M.14 ismini verdiğimiz mekanı çevreleyen KB-GD duvarının alt sırasında gözüken kerpiç uzantıyla bağlantılı ve çağdaş olup olmadığı ilerleyen çalışmalarda daha net olarak açığa çıkarılacaktır.

B.255 numarasını verdiğimiz alanda yapılan seviye inme çalışmalarında 26.07.2017 tarihinde de belirttiğimiz gibi birimin kuzeyinin ortasında ve batısında bulunan ateş yeri olarak kullanıldığını düşündüğümüz olası öğeler, dolgu üzerine yapılan çalışmalarda bu alanların kısa bir süreliğine bu işlev ile kullanılmış olduğu öngörüsü oluşmuştu. İlerleyen çalışmalarda bu öngörü doğru bulunmuş ve bu kısa süreli kullanım evresinin kaldırılıp alan üzerindeki kerpiç bloklardan olası bir oda dolgusu olabileceği fikri üzerinden bahsettiğimiz alan oda dolgusu olarak tanımlanıp kazılmaya başlanmıştır. Bahsedilen alanda görülen kerpiçlerin bir duvar hizasında olduğu ve kuzeybatıya doğru ilerlerken 1.25 metre sonra kuzey yönüne doğru dönüş yaptığı ve olası bir mekan izlenimi verdiği gözlemlenmiştir. Bu yüzden olası bu alana yeni bir birim numarası verilerek çalışmalar devam ettirilmiştir (Resim 27, Tablo 2).

Resim 50: B.258 numaralı Oda Dolgusu birimi.

B.258 numarasını vererek devam ettiğimiz birime oda ya da atık dolgusu olasılığıyla yaklaşıp çalışmalara devam edilmiştir. Birim alanı genelinde toprak yapısının yumuşak olduğu, toprak dokusunun tozlu ve kumlu olduğu, atık kerpiç blokların turuncu renkte olduğu ve bu rengin alanın geneline yayıldığını gözlemledik. Yalnız yukarıdaki paragrafta da belirttiğimiz üzere olası ateş yeri olarak kullanılan (?) alanın küllü toprağı da birim alanı genelinde görülmektedir(Bkz.Resim 50).

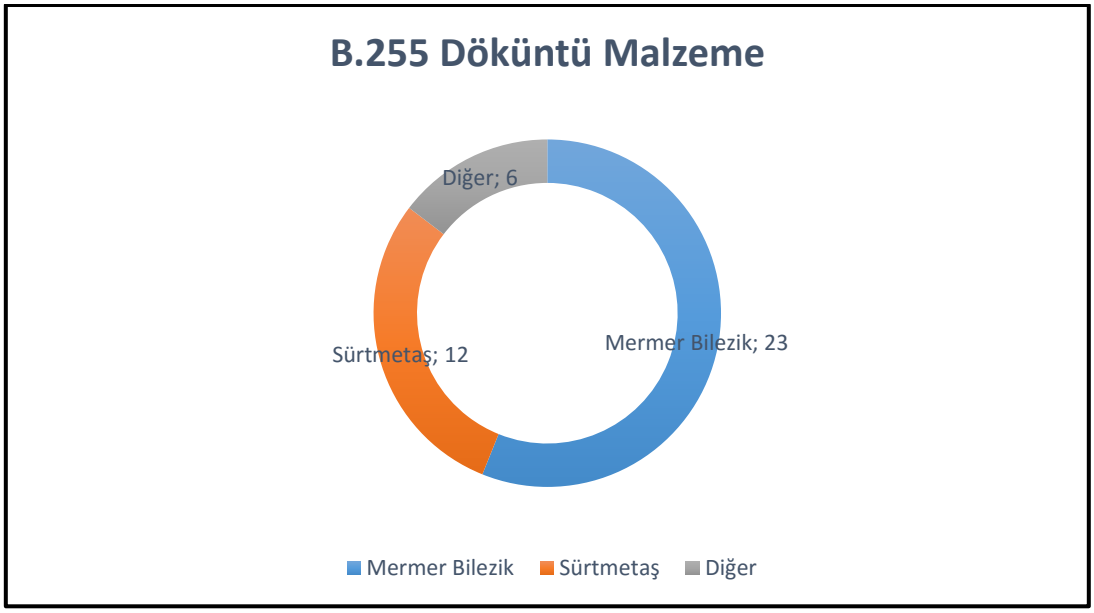

Tablo 2: B.255 Döküntü Malzeme biriminde ortaya çıkarılan özel buluntuların dağılımı.

Bu alanı çevreleyen uzantılardan birisi olan, doğu batı yönlü 1.25 m uzunluğundaki kerpiç hizada yapılan çalışmalarda kerpiçlerin dağınık halde olduğu ve blok görünümünde olmadığı görülmüştür. Bahsettiğimiz kerpiç uzantının üzerinde kalan alanda, Mekan.15'i çevreleyen Ö.252 kerpiç duvarın hemen önünde 10 cm çapına sahip, pota olduğunu düşündüğümüz bir öge ile karşılaştık. Bu öge moloz taştan oluşturulmuş olup; ögenin tam işlevi hakkında henüz bilgi sahibi değiliz. Pota dememizdeki sebep, potanın bulunduğu seviyede ve daha üst seviyede ele geçen, yanmış kerpiç parçaları, hammadde olarak kullanıldığını düşündüğümüz kil(?), tatlı su kabukları ve birbirinden bağımsız olan amorf seramik parçalarının burada muhtemelen seramik üretmek için bir girişimde bulunulduğunu düşündürmesi olmuştur. Bir diğer düşünce ise bu ögenin kapı sövesi olma ihtimalidir. Bu ihtimal biraz düşük gibi gözükse de ilk etapta kazdığımız B.0258'in oda ya da atık dolgu alanına bir giriş yapılabilmesi açısından ahşap direkleri koydukları oyuk olarak kullanılmış olabileceği de göz ardı edilmemelidir (Bkz.Resim 51).

Resim 51: B.255 numaralı birim içerisinde farkedilen insitu durumdaki taşınabilir direk dikme deliği haznesi.

Kazılan B.258 numaralı alanını genel özellikler üzerinden değerlendirecek olursak, birimin toprak yapısının birimin ortalarına doğru yumuşak olduğu, kenarlara doğru ise sertleştiği gözlemlenmiştir. Bu sertleşmenin de kerpiç döküntülerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Birimin ortasında fırın tabanına veya kubbesine benzeyen, dik bir şekilde konumlanan bir çeper görülmüştür. Bu çeperin etrafında ise kesik kesik, birim geneline yayılan yangın izleri gözükmektedir. Bu izlerin bir fırın ya da ocak yapısından sıçradığı düşünülmektedir. Birimin kuzeyinde kuzeybatı güneydoğu yönlü uzanan turuncu renkte bir kerpiç uzantı görülmüştür. Bu uzantının üst seviyelerde, geçtiğimiz çalışmalarda da bahsettiğimiz üzere kum taşı bloklarla iç içe olduğu anlaşılmıştır. Belgelenerek kaldırılan kumtaşlarının altında çıplak biçimde ortaya çıkan bu turuncu uzantının, muhtemelen bir alt evreye ait bir uzantı olduğu ve yoğun bir şekilde yangına maruz kaldığı düşünülmektedir (Bkz.Resim 52).

Resim 52: B.258 Oda Dolgusu birimi içinde ortaya çıkarılan yanmış kerpiç duvar bloğu.

B.258 Oda dolgusu biriminde devam eden çalışmalarda, bu dolgunun yapısal özellikler açısından geniş alanda görülmüş en net oda dolgularından biri olduğu söylenebilir.

Dolgu içerisinden yanmış kerpiçler, yanmış organik malzemeler, yanmış kerpiç bloklar, gibi nitelikli dolgu malzemeleri ile karşılaşılmıştır. Bu dolgu içerisinden yine geçen günlerde olduğu gibi oldukça az sayıda buluntu gelmiştir. Bugün yerleşim genelinden alınan ölçüler doğrultusunda bu alanın şu ana kadar yerleşim genelinde geniş açılmış dolgular arasında en düşük seviyede çalışılan dolgu olduğu tespit edilmiştir. Yapılan ölçülerde dar bir alanda çalışan N-17 açmasındaki sondaja bağlı taş döşemeli alandan yaklaşık 39 cm daha aşağıda olduğu anlaşılmıştır. Taş döşeme alanı 963.135 kotlarında iken B.258 biriminin devam dolgusunda kot 962.825'dir (Bkz.Resim 53).

Resim 53: N-O/18 açmasında ortaya çıkarılan taş döşemenine ve L-16/17 açması B.258 birimine ait yükseklikler.

Bugün çalışmalarında yine geçen günlerde olduğu gibi ortadaki yanmış kerpiç duvarın kuzey ve güneyinde çalışmalar yürütülmüş ve kerpiç döküntü ve yanmış malzeme karışımı karışık dolgunun devam ettiği anlaşılmıştır. Ancak her seviye inme çalışmasında kerpiç döküntünün yayılım alanının gittikçe daraldığı gözlemlenmektedir. Bir duvar döküntüsü için oldukça makul gözüken bu durum dolgunun taban seviyesine yaklaştığımızı gösteren bir işaret olarak da ele alınabilir.

Yine B.258 biriminin kapladığı alanın güneyinde gridin bitişiğinde kalan alanda oldukça sert yapıda ve yanmış bir çeşit dolgu ile karşılaşılmıştır. Bu dolgu sınırları içerisinde yürütülen çalışmalarda hafif bir sıyırma işlemi ardından dolgunun sınırlarını belirten yanmış kerpiçten bir çevirme ile karşılaşılmıştır. Bu alanın bir çeşit depolama alanı ya da yüksek oranla bir çeşit ocak tabanı olduğu düşünülebilir (Bkz.Resim 54).

Dolgunun bu seviyesinde gittikçe belirginleşen öğeler ile beraber grid olarak ele alınmış olan birim sınırın genişletilmesi kararlaştırılmıştır. Bu genişletilme ile beraber Bina I olarak ele alınan yapının, alt evrelerinin geniş alanda çalışılması mümkün olacaktır.

Resim 54: B.258 biriminin güneyinde farkedilen kerpiç çevirmeli alan.

Çalışmaların devam eden sürecinde B.258 biriminin doğusunda kalan alanın dolgu yapısında bazı değişimler gözlemlenmiş ve bu dolgunun yeni bir birim numarası ile kazılmasına karar verilmiştir. Açmanın hemen hemen ortasından başlayarak tüm kuzey alanında alt evrelere inme çalışmasının bir parçası olan bu birim B.258 biriminin doğusundaki tüm alanı kapsamaktadır. L1617 açmasında yapılan çalışmalarda güney alanda ortaya çıkarılan Mekanlar ve Ocak öğesinin bulunduğu alanının korunarak dış alan olarak tanımlandığımız alanın kuzeyinde alt evrelere inilmesi düşünülmüştür. Bu şekilde mimari açıdan iki evreninde birbiri ile olan ilişkilerinin ortaya konulmasının ve bu iki evrenin anlaşılmasının daha kolay olacağı öngörülmüştür (Tablo 3).

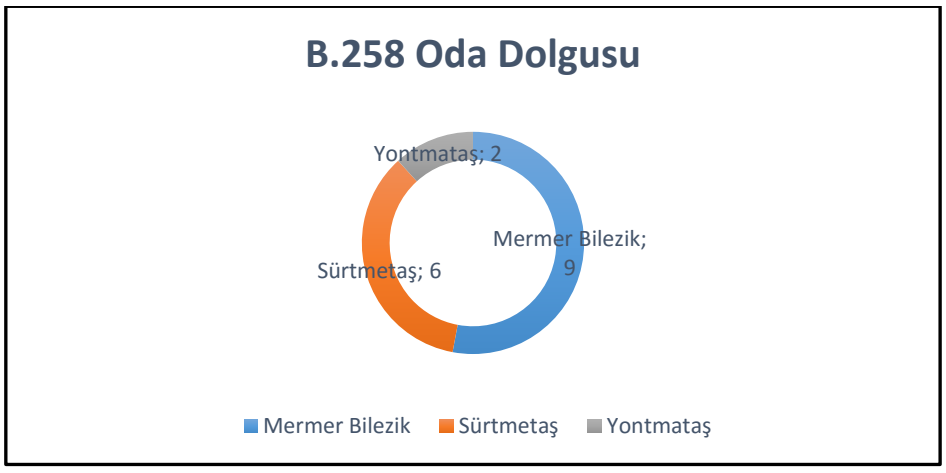

Tablo 3 :B.258 Oda Dolgusu biriminde ortaya çıkarılan özel buluntuların dağılımı.

B.258 numaralı birimin doğusunda kalan DB 6.40 KG 2.90 ölçülerinde belirlenen B.259 numarasını verdiğimiz alanda gerçekleştirilmiştir (Bkz.Resim 55).

Resim 55: B.259 numaralı Karışık Dolgu birimi

B.259 birimi, daha önce yaptığımız çalışmalarda B.258 birim alanı içinde farkedilen belirgin dolgular ile alakalı olduğu düşünülen kerpiç duvarların doğu alana doğru devam ediyor olmasından dolayı açılmıştır. B.258 birimindeki dolgunun ve olası mekan alanının üst seviyelerde tanımladığımız gri renkli kerpiç duvarlara sahip mekanların bir alt evresi olduğu düşünülmektedir. Aynı açma içerisinde belirtilen birim sınırları dahilinde iki evrenin de aynı alanda sergilenebilecek durumda olması, birim ve seviye inme çalışmalarının bir grid içinde yapılmasını sağlamıştır. Önceki çalışmalarda alt evreleri görmek adına yaklaşık 60-65 cm civarında seviye inilen ve B.258 Oda Dolgusu biriminin doğusunda B.259 birimi yer almaktadır. B.258 biriminin grid alanının doğu kesitinden B.259 biriminin dolgu kalınlığının yaklaşık 30-35 cm civarı olduğu anlaşılmıştır.

Çalışmaların ilk aşamasında yaklaşık 20 cm toprak kaldırılmış olup, toprağın sert yapıda olduğu, içerik olarak moloz taş ve gri renkte kerpiç döküntülerin yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir (Bkz.Resim 56).

Resim 56: Mekan 14 duvarları altında daha büyük bir mekana ait olabilecek alt evre duvarları

Devam eden çalışmalar sonrasında yapılan temizlik ardından birim sınırı içinde kalan alanda farklı bölgelerde (Kuzeydoğu – Güney – Batı) farklı özellikler gösteren dolgular ile karşılaşılmıştır. B.258 Döküntü Malzeme birimine yakın alanda yanmış içeriğe sahip ve küllü-

kerpiç döküntü görüntüsündeki alanın devam ettiği anlaşılmıştır. Bu alan dışında açmanın doğusunda Mekan 14 altından uzanan duvarları ile olası alt evre mekanın birim alanı içine taşan uzantılarının dış kontürleri net bir şekilde ortaya çıkarılmıştır. Bu duvar uzantısının kuzeyinde kalan alanda oldukça kumlu ve içinden değişik nitelikte kerpiç döküntülerin geldiği bir dolgu toprak ile karşılaşılmıştır. Bununla beraber olası alt evre mekanın batısında kalan alanda ise yine oldukça yumuşak kumlu ancak karışık bir içeriğe sahip bir başka dolgu ile karşılaşılmıştır. Bu farklı dolguların geçişleri tam olarak saptanamamıştır. Nitelik açısından birbirleri ile farklı olsalar dahi mekansal anlamda bir farklılık göstermeyen bu dolguların birimin şu anki görünümüne bakılırsa dış alan ile ilişkilendirilebilmesi mümkündür. Nitekim bahsedilen duvar hizaları dışında bu seviyede başka bir duvar ile karşılaşılmamış, sadece birbirlerine geçirgen farklı dolgular farkedilmiştir.

Buluntu açısından da oldukça az buluntu veren bu dolguların döküntü olma olasılığı üzerinden bir değerlendirme gidilmesi en makul seçenek olarak gözükmektedir. Nitekim yapılan çalışmalarda bu döküntü malzemenin karışık yapısı lokal alanlarda farklı özellikler ile saptanmıştır (Bkz.Resim 57).

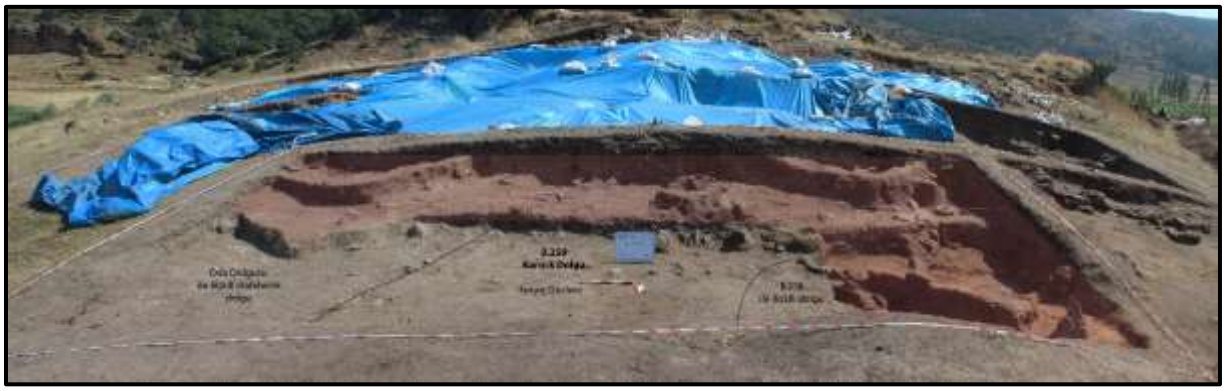

Resim 57: B.259 birimi içerisindeki farklı dolgu niteliklerine sahip sınırları belirsiz alanlar.

B.258 Oda Dolgusu birimine yaslanan ve dolgu içinde gördüğümüz özellikleri taşıyan toprak yapısı sıyırma işlemi ardından tanımlanabilmiştir. Bu alandan başlayarak bu geniş birim alanı içine yayılan sıyırma işlemi sırasından birimin kuzeybatısına denk gelen alanda bir takım kompakt yanmış öğeler ile karşılaşılmıştır. Bu öğelerin takibi yapıldığında bunun B.258 biriminde gördüğümüz yanmış kerpiç duvar ile benzer özellikler taşıdığı anlaşılmış ancak bu konuda kesin bir yargıya varılamamıştır. Ancak bu öğenin kuzeydoğu'dan güneybatıya doğru uzanan turuncu renkli bir hiza olduğu şeçilebilmektedir. Bu alandaki çalışmalarda kesin bir karara varabilmek adına sıyırma çalışmalarına devam edilmesi gerekmektedir. Birimin doğusundaki olası alt evre mekanı ile ilişkili olabilecek dolgunun ise hemen hemen sınırları tespit edilebilmiş ve dolgunun taşlar ile sınırlandırılmış olduğu düşünülmektedir.

B.259 Karışık Dolgu biriminde devam eden çalışmalarda, farkedilen yanmış özellikteki kerpiç hizanın tam olarak anlaşılması için açma içerisinde seviye inme çalışması yapılmış ve bu yanmış kerpiç bloğunun bir duvarın parçası olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır (Bkz.Resim 58).

Resim 58: B.259 biriminde ortaya çıkan yanmış alan ve yanmış kerpiç blok.

Yapılan çalışmalar sonucunda kuzeybatı yönlü yanmış kerpiç bloğun güney'e doğru daha fazla ilerlemediği ve o alan içerisinde daha oval bir yanmış alanın parçası olduğu anlaşılmıştır. Yani ilk aşamada yapılan kerpiç duvar değerlendirmesi yerine bu alanın bir çeşit ocak yeri olabileceği fikri daha geçerli gözükmektedir. Ancak bu alanın kesin sınırları olup olmadığı ise bir başka soru işaretli konudur. Çalışmalar B.259 birimi için bu alanda yoğunlaşmıştır.

Açmadaki çalışmaların bir başka ayağı ise B.258 Oda Dolgusu biriminde yürütülmüştür. Bu alanda yapılan çalışmalarda birimini güneyinde bulunan yanmış organik malzeme içeren ve ince bir kerpiç ile çevrilmiş olan olası Ocak/Depolama Çukuru öğesinin üzerine düşmüş olan büyük kumtaşı blok kaldırılmıştır. Çember bir şekilde gözüken kerpiç çevirmeyi tahrip ettiği anlaşılan bu blok altında kalan dolguyu sıkıştırmış ve bu alandaki yanmış malzemeyi oldukça sertleştirmiş. Taşın kaldırılması ardından bu alanın sınırları daha net anlaşılabilmiş ancak kerpiç çevirme bir bütün halinde görülememiştir. Bu kerpiç çevirmenin ne yükseklikte olduğunu anlamak adına ise kerpiç çevirme dışında kalan oda dolgusunda bir seviye inilmiştir. Kerpiç çevirmenin bu alanda yükseldiği anlaşılmış ve daha da alta doğru devam edeceği düşünülmektedir (Bkz.Resim 59).

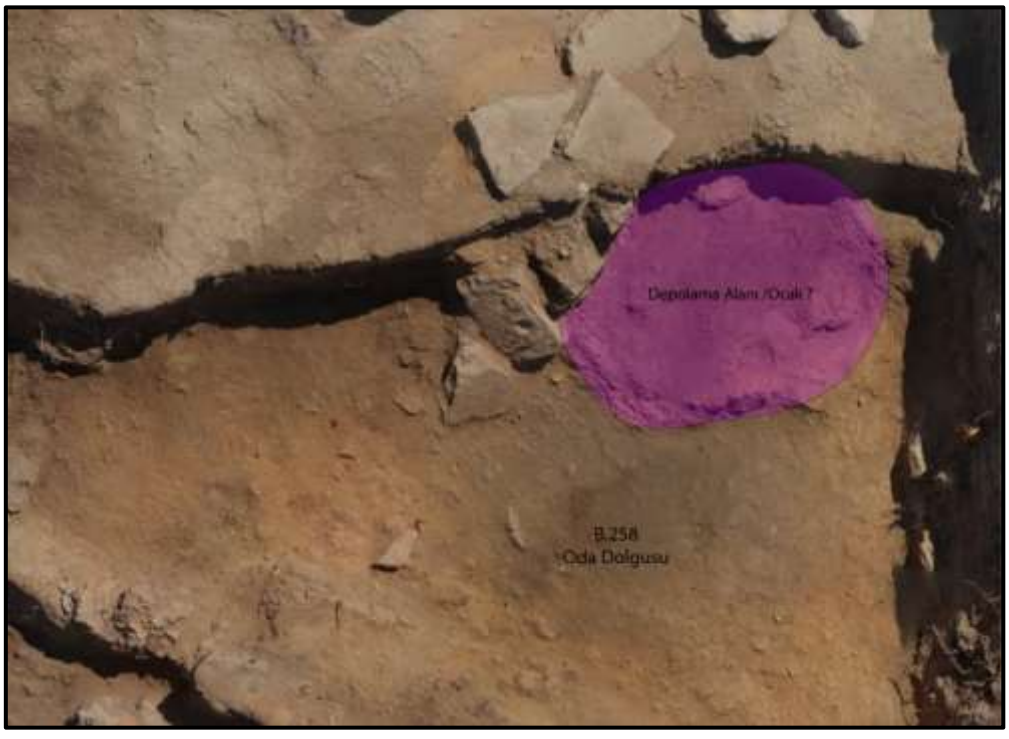

Resim 59: B.258 birimi güneyinde kerpiç çevirmeli yanmış alan.

B.258'de devam eden çalışmalarda birkaç gün öncesinde dikkat çeken birimin ortasındaki yanmış kerpiç duvar bloğunun kuzeyinde kalan alandaki yanmış kerpiçlere odaklanılmıştır.

Bu alanda yapılan çalışmalarda bu alanın çökmüş bir kubbeye sahip olası bir fırın olduğu düşünülmüştür. Bu olasılığı değerlendirmek adına yapılan çalışmalarda bahsedilen fırın öngörüsünün oldukça doğru olduğu ortaya çıkmıştır. Dikey bir şekilde düşmüş olan olası kubbe parçaları yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir.

Detaylı çalışmalarda kubbe kesitinin yüzeyde kaldığı ve kubbenin dolgu içerisine dikey olarak düştüğü anlaşılmıştır. Bu dikey kubbe yıkıntılarından birbirine paralel üç kesit olduğu düşünülmektedir. Öğe etrafında yapılan çalışmalarda ise kubbe çeperi belirlenmeye çalışılmıştır. Güneybatı Kuzeydoğu yönlü öğenin kuzey çeperi tespit edilebilmiştir. Öğenin güney çeperinin ise birim ortasındaki yanmış kerpiç duvar bloğuna yaslandığı düşünülmektedir (Bkz.Resim 60).

Resim 60: B.258 birimindeki yanmış kerpiç duvarın kuzeyinde ortaya çıkarılan depolama ünitesi.

İlk öngörüler dahilinde öğenin in-situ özellikler taşıdığı ve dışardan bir müdahale olmadan olduğu gibi yıkıldığı anlaşılmıştır. Daha öncesinde bulunan fırınlarda rastlamadığımız bu özellik sayesinde höyük genelindeki fırın yapılarına dair yapısal özelliklerin ortaya konulması muhtemeldir. Aynı zamanda bu yapının bir fırın olmaması dahilinde ne tür bir öğe olduğu da hala soru işareti olarak durmaktadır. Çünkü yapılan çalışmalarda bu öğeye ait herhangi bir taban düzlemine rastlanılmamış ancak dikine düzenli bir şekilde inen kesitlere rastlanmıştır. Bu sebeple bu öğe hakkında fırın öngörüsü en geçerli sonuç gibi durmakta iken yapısal özellikleri bakımından bu öğenin tekil bir örnek olarak başka bir işlevi olabileceği de düşünülebilir.

Oda Dolgusu olarak tanımlanmış B.258 biriminde devam eden çalışmalarda, bu birim alanı içerisinde yanmış halde ortaya çıkan sağlam kalıntılar, bu evredeki mimari öğelerin in-situ olabilme ihtimalini güçlendirmektedir. Bu nedenle birimin ortasında farkedilen yanmış kerpiç duvarın iç ve dış alanında seviye inme çalışmaları yürütülmüştür.

Bu seviye inme çalışması sırasında birimin güneyinde yanmış bir ocak tabanı veya kerpiç çevirmesi ile olası bir depolama birimi olabilecek alandaki çevirmenin kütlesel şekilde olasılıkla statikte düşünülerek eğimli ve giderek kalınlaşarak aşağıya doğru devam ettiği anlaşılmıştır.

Bu alandaki çalışmalar esnasında önceki çalışmalarda duvarın kuzeyinde farkedilen kubbesiyle beraber çökmüş olan fırının çevresinde yürütülen çalışmalarla birlikte bu alan netlik kazanmıştır. Fırının, büyük bir fırın olmamakla beraber kubbesi ve kütlesi düşünüldüğünde özenle hazırlanmış olduğu anlaşılmıştır. 10 Ağustos tarihli çalışmalarda en dikkat çekici buluntu ise yanmış kerpiç duvarın güneyinde yapılan seviye inme çalışmasında duvarın devam etmekte olduğu batı kesite doğru yanmış ve oldukça iyi bir şekilde hazırlanmış kerpiç tuğla ya da taban parçalarına rastlanılmış olmasıdır. İlk öngörü üzerinden değerlendirmelerimiz bu yanmış düzgün kerpiç öğenin bir taban olabileceği olmuştur. Ancak yapılan çalışmada kerpiç öğenin boyutu, şekli ve yüksekliği düşünüldüğünde bu öğenin iyi hazırlanmış bir tuğla olabileceği fikri ağır basmıştır. Yapılan çalışmalar bu öğenin bir tuğla olabileceği öngörüsü ile devam ettirilmiştir ve hiza boyunca bu tuğlanın devamı aranmıştır. Bu çalışmada düşündüğümüz gibi kerpiç öğenin duvar hizasına bitişik ve düzgün bir şekilde yükselerek tanımlanmış olan duvara doğru uzandığı anlaşılmıştır. Bu fikri kanıtlamak adına çalışmalar, alan içerisinde devam ettirilmiştir (Bkz.Resim 61).

Resim 61: B.258 birimi içerisindeki yanmış kerpiç duvar üzerinde bulunan yanmış kerpiç tuğlalar.

Yapılan çalışmalar sonucunda bu alandaki mimarinin üst evrede gördüğümüz mimari öğelerle ilişkisi olmadığı ve bir alt evreye ait olabileceği anlaşılmıştır. Çalışmalara oldukça sağlam, özenli mimari öğeler ile karşılaşılan ve yanmış özelliği ile in-situ durumda olabileceği düşünülen B.258 Oda Dolgusu ile tanımlanmış bu mimari evrede devam edilmiştir.

Bu birim içerisinde tanımlı bir şekilde ortaya çıkan yanmış kerpiç öğelerin tam olarak anlaşılması adına birim alanı içinde çalışmalar yürütülmüştür. Bununla beraber birim alanı içinde kalan ve yanmış kerpiç kuzeyinde kalan depolama alanının etrafı biraz daha açılarak öğe tam olarak anlaşılmaya çalışılmıştır (Resim 62).

Resim 62: Kerpiç duvarın kuzeyinde kalan depolama ünitesinin son hali.

Gün başlangıcında bu birim alanı dışında kalan alanlarda yapılan rutin bir temizlik sırasında daha önceden ortaya çıkarılmış olan Ö.256 numaralı fırının güneyinde bazı büyük kap parçaları ile karşılaşılmıştır. Bu kap parçalarının kaldırılması için B.255 numaralı birim içinde kalan alanda çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma sırasında yapılan temizlikle beraber bu kap parçalarının yakınında bir kafatası parçasına rastlanılmıştır. Yapılan detaylı temizlik sırasında ise bu kafatası parçasının alan içerisine dik olarak yerleştirilmiş bütün bir kafatası olduğu anlaşılmıştır (Bkz.Resim 63).

Resim 63: Ö.256 numaralı fırın öğesinin güneybatısında ortaya çıkarılan tüm kafatası parçası.

Kanlıtaş höyük kazılarında ortaya çıkarılan ilk tüm kafatası olan bu buluntu bu anlamda da oldukça önemlidir. Bu buluntuyu konteks olarak değerlendirdiğimizde kuzeyinde bulunan fırınla beraber olasılıkla üst evresinde kalan Bina I ‘e ait mekan 10’nun giriş kısmında kalmaktadır. Bu anlamda 7 mekanlı bu yapının özel anlamı olabileceği belki de bu tip bir uygulamanın kült ile alakalı olabileceği düşünülebilir.

Kafatası üzerinde ilk yapılan çalışmalarda kafatasının batıya doğru baktığı ve yanında bir adet dilgi, bir adet l Tatlı Su Kabuğu ve etrafında bazı büyüklü küçüklü taşlar ile karşılaşılmıştır. Yapılan incelemelerin devamında olasılıkla kafatasının bir iskelet ile beraber orada olmadığı ve sadece kafatasının o alana özenle yerleştirildiği düşünülmektedir.

Kafatası buluntusu hakkında detaylı bir bilgi vermek gerekirse B.0255 numaralı karışık dolgu biriminde yapılan yüzey temizliği esnasında, güney kesite bitişik, Ö.256 numaralı ocak kalıntısının 35 cm.güneyinde, 963.155m.seviyesinde (kesitten 80 cm aşağıda) bir adet dik biçimde konumlanmış kafatasına rastlanılmıştır.

Ancak kafatasının etrafında devam eden çalışmalar sonucunda ilk öngörümüzün yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmaların sonucunda bireye ait kemikler gelmeye devam etmiş ve bireyin hemen hemen bütün kemikleri ortaya çıkarılmıştır. Bu kemiklerin ortaya çıkması ile beraber bu alanda bir mezar olduğu anlaşılmıştır. Mezar hakkında detaylı bilgiler için; Bkz.: İskelet Raporu (Bkz.Resim64,65)

Resim 64: Fırın öğesinin güneydoğusunda ortaya çıkarılan mezar.

Mezarın kazılma işlemi devam ederken çalışmalar, tam olarak işlevi hakkında bilgi edinilememiş olan B.259 numaralı Karışık Dolgu biriminde yapılmıştır. Bahsedilen birim alanı sınırları içerisinde ortada kalan yanmış kerpiç ve farklı özellikteki toprağın etrafındaki karışık dolgunun kaldırılmasına karar verilmiştir. Bu alanda yanık alan ortada bırakılarak etrafı sıyrılmaya başlanmıştır. Bu sıyırma işlemi sırasında bahsedilen yanmış alanın hemen doğusunda kerpiç bir alan ile karşılaşılmıştır.

Resim 65:Resim Mezar Buluntusu 3D Modeli

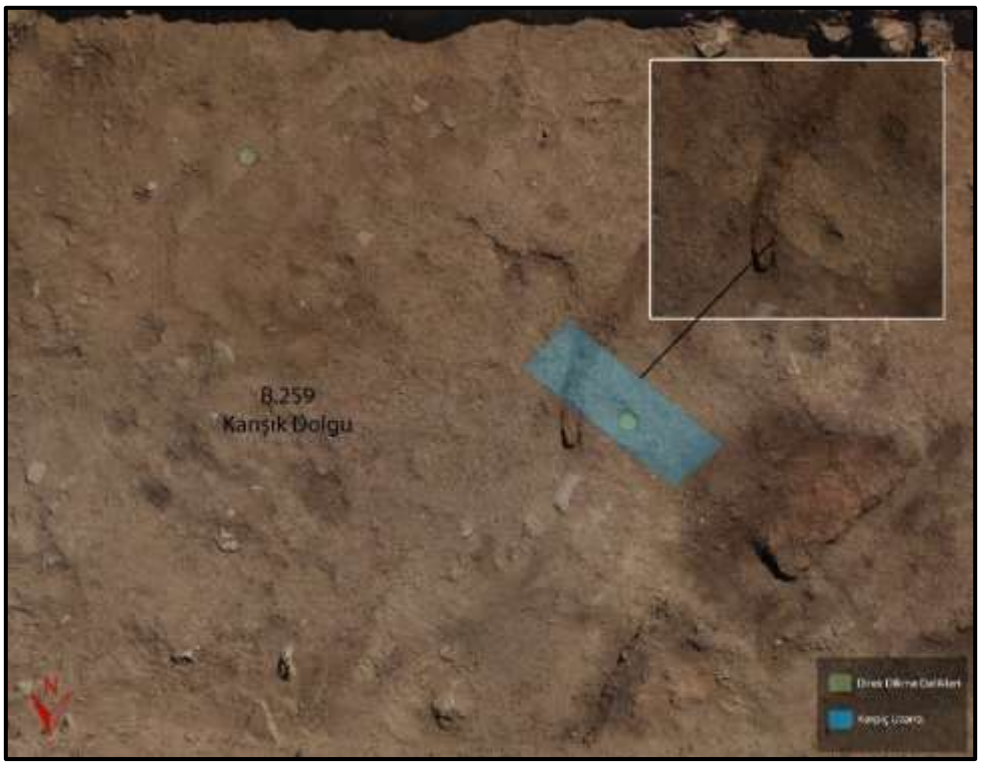

Resim 66: B.259 biriminde bulunan kerpiç uzantı ve üzerindeki dikme deliği.

Bu alanda yapılan çalışmalar sonucunda kerpicin oldukça nizami bir hizada devam ettiği anlaşılmış ve bu kerpiç öğenin duvar olduğuna karar verilmiştir. Sürdürülen çalışmalarda bu duvar uzantısı üzerinde bir adet ufak boyutlu direk dikme deliğine rastlanmıştır. Bu direk dikme deliğinin duvar üzerinde bulunmuş olması daha önce bulunan mekan duvarlarında da

karşılaştığımız bir özelliktir. Olasılıkla yarı açık olan bu mekanların yükseltilmesinin bu duvar üzerinden yükselen ince direklerle sağlandığı düşünülebilir (Bkz.Resim 66).

Alanda sürdürülen çalışmalarda bahsedilen duvar batıda yanmış alan ile birleşirken doğuda yaklaşık 1 metrelik bir uzantı yaparak ani bir şekilde kesilmiştir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda bu kerpiç öğeninin bir blok olduğu düşünülebilir. Ancak çalışmalar doğu tarafa doğru sürdürüldüğünde belki de bir alanı sınırlayan bu öğenin giriş alanını bulduğumuzda söylenebilir. Bu aşamada duvarı sadece en üst seviyesinden görebildiğimiz için bu yorumları netleştirmek şu anki durumlar dahilinde mümkün değildir (Bkz.Resim 67).

Resim 67:B.259 biriminde üzerinde dikme deliği bulunan kerpiç uzantının yaslandığı yanmış kerpiç blok.

B.259 Karışık Dolgu biriminin anlaşılması için seviye inme çalışmalarına devam edilmiştir. Bu çalışma ile biriminin ortasında kalan yanık alan anlaşılmaya çalışılmıştır. Ancak yapılan çalışmada bu alanın işlevi hakkında net bir bilgi elde edinelememiş, bununla beraber bu alanın bir ateş yeri olduğu ve bir çeşit pişirme işlemi için kullanılmış olabileceği fikri öne sürülmüştür. Bu alanda çalışmalar devam ederken yanık alanın ortasında bulunan yanmış kerpiç bloğa doğru oldukça belirgin bir şekilde gelen bir adet kerpiç uzantı ile karşılaşılmıştır. Bu uzantının bir duvarın parçası olabileceği düşünülmüş ancak bu uzantının devamı anlaşılamamıştır. Ancak uzantı üzerindeki direk dikme deliğinin güneydoğu hizasında bir başka direk dikme deliği ile karşılaşılmıştır. Bu dikme deliğinin ise herhangi bir kerpiç üzerine oturmamış olduğu anlaşılmıştır. Bu iki dikme deliğinin uzantısı düşünüldüğünde genel Kanlıtaş Höyük mimarisi ile oldukça uyumlu olduğu gözükmüştür. Açık alan teorisi üzerinden bu alanın basit dikme delikleri ile kapatılmış olduğu fikri ortaya atılmıştır (Tablo 4).

Çalışmalarda mezar buluntusu yanından bir adet öğütme taşı buluntusu gelmiş ve buluntu kaldırıldığında alttaki dolgunun yanmış olduğu ve bu öğütme taşının üzerinde bulunan bir adet tatlı su kabuğu ile bu alana kapaklanmış olduğu anlaşılmıştır. Dağılmış ve ezilmiş olan tatlı su kabuğu ile beraber bu alandaki yanmış dolgudan örnek alınmıştır. Öğütme taşı ise X55 Numarası koordinatları ile belgelenerek kaldırılmıştır.

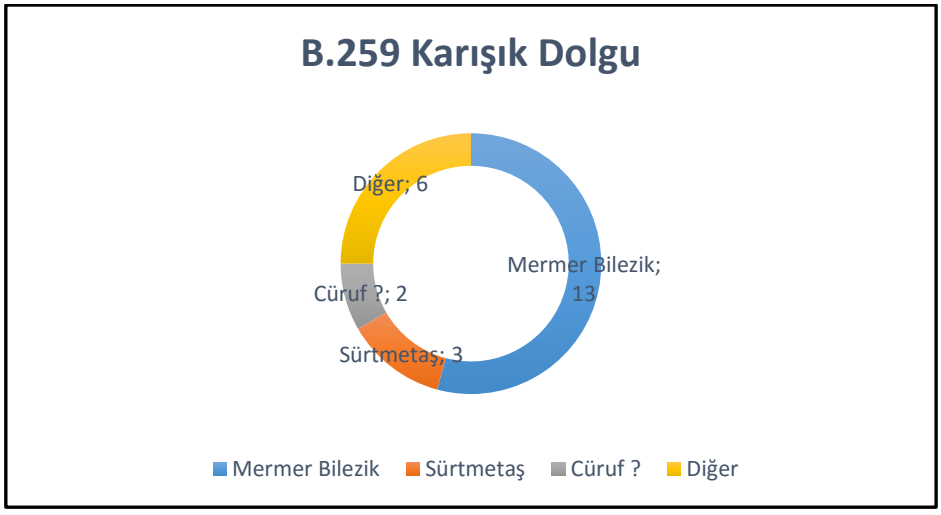

Tablo 4: B.259 Karışık Dolgu biriminde ortaya çıkarılan özel buluntuların dağılımı.

2017 kazı sezonu çalışmaları L1617 açması için yapılan bu son çalışmalar ile tamamlanmıştır. Yapılan çalışmalar ile açma içerisinde yalnızca B.259 biriminin kapladığı alan hakkında net bilgiye ulaşılamamış ancak bu alanın da genel yapısı hakkında bazı fragman bilgiler edinilebilmiştir. Bu bilgiler dahilinde bu alanın basit kapamalar ile kapatıldığı hatta çoğunluğunun dikme delikleri ile kapatıldığı ve alanın üst evredeki işlik benzeri yapısını bu evrede de koruduğu anlaşılmıştır.

L1617 açmasında 2017 yılında yapılan çalışmaları kısaca özetlemek gerekirse; İlk günlerde yapılan çalışmalarda M1617 açmasından uzanmakta olan duvar hizaları ve mekanlara odaklanılmış ve kısa bir sürede bu duvarlar ve duvarların çevrelediği mekanlar açığa çıkarılmıştır.

Bahsedilen mekanlar Doğu'da sonradan ekleme bir duvar ile kapatılmış olan Mekan 14 ve Batı'da kalan gri renkli bir kerpiç ile çevrilmiş olan Mekan 15'dir, bununla beraber bu mekan ortasına gelen alanda Ö.256 numarası ile bir adet Ocak ile karşılaşılmıştır.

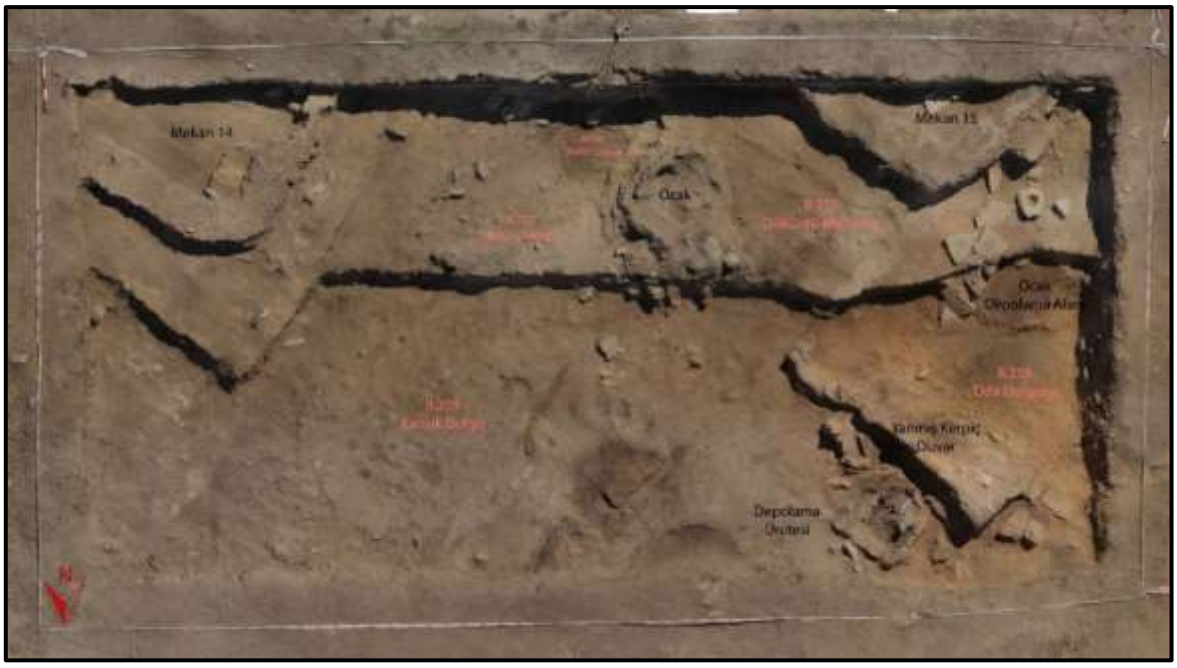

Resim 68: Genel Görüntü

Bununla beraber bu uzantıların açma içerisinde bahsedilen evreye ait son mekanlar olduğu ve açmanın geri kalan alanının belki basit kapamalar ile işlik alanı olarak kullanılmış açık alanlar olduğu fikri ortaya çıkmıştır. Nitekim daha sonrasında alandan gelen buluntular ile değerlendirildiğinde bu boş alanın basit bir toprak düzleme oturan bir dış alan olduğu fikri kesinlik kazanmıştır.

Bu dış alan teorisinin kanıtlanması ardından açmadaki çalışmalar kaçak kazı çukurları sayesinde görebildiğimiz alt evreye ait öğelere yoğunlaşmıştır. Açma genelindeki bu öngörüler ile beraber açmanın kuzey yarısında bir grid içerisinde alt evreleri görmek adına derinleşilmiş ve bu alanlarda bahsedilen alt evrelere ait mimari öğelere de rastlanılmıştır. Özellikle açmanın batısında yürütülen çalışmalarda bahsedilen bu mimari öğeler ile karşılaşılmıştır.

Yapılan çalışmalarda yanmış yapıdaki uzunluğu 2 metreyi bulan kalın bir duvar hizası ve duvarın döküntüleri ile karşılaşılmıştır. Bu duvarın güneyinde kalan alanda ise kerpiç bir çevirme ile kapatılmış ve içinde oldukça sertleşmiş, yanmış malzeme bulunan ocak alanı ile karşılaşılmıştır. Bu ocak alanının boyutları düşünüldüğünde bir mekan içi için oldukça makul boyutlarda olduğu anlaşılmıştır. Bahsedilen yanmış kerpiç duvarın kuzeyinde ise başlangıçta kubbesi ile yıkılmış bir fırın olduğunu düşündüğümüz daha sonrasındaki incelemelerde ise büyük boyutlu örneklerinin başka çağdaş yerleşmelerden bildiğimiz depolama hücrelerinin küçük boyutlu bir örneği olduğu kanısına varılmıştır. Yanmış özellikteki bu dolgunun geri kalan alanında ise başka yanmış alanlar ile karşılaşılmış, bunların da bu alanın işlevi dahilinde ocak yerleri olduğu düşünülmüş ayrıca kerpiç bloklar üzerindeki dikme delikleri ile bu alanın kapatılmış olduğuna kanaat getirilmiştir. Açmanın en doğusunda Mekan 14'e ait alt evre duvarları ortaya çıkarılmış ve bu duvarlar incelendiğinde mekan 14 aslında bir önceki evrede daha büyük boyutlu ve farklı bir işleve sahip bir mekan olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu doğu alandaki alt evre mekanında batıda yangın izlerine rastlanmamıştır (Bkz.Resim 68).

Açmadaki çalışmalarda en ilgi çekiçi buluntu ise açmanın güney kesitine yaslanmıs ve fırın öğesinin arkasında ortaya çıkarılan mezar buluntusu olmuştur. Bu buluntu bu yıla kadarki Kanlıtaş Höyük kazılarındaki ilk mezar buluntusu olarak kayda geçmiştir. Bu buluntu mekansal ve evresel anlamda düşünüldüğünde buluntunun olasılıkla en üst evreye ait olduğu anlaşılmıştır. Bizi bu kanıya götüren buluntu ise B.255 biriminde ortaya çıkarılan kerpiç döşemenin mezar çukurunu açmak için kazıldığına dair kanıtlar olmuştur. Mezarın kafatasının bulunduğu alan, bu kerpiç döşemenin kesildiği alana oturtulmuş ve mezar bu kerpiç döşemenin kesitine yaslanmıştır. Bu buluntular üzerinden mezarın Kanlıtaş Höyük'ün en üst yaşam evresine ait olduğu anlaşılmıştır. Bu buluntu ise Kanlıtaş Höyük'te yaşamış insanlar hakkında ortaya çıkarılan en net veri durumundadır.

Resim 69: L1617 açması 3D Model

Resim 70: L-16/17 açması sezon sonu orthophoto.

Redüksiyon Dizisi	L/16-17	M/15	L/15	TOPLAM
Yumru	2	-	-	**2**
Çekirdek	7	6	-	**13**
Çekirdek Tablası	-	-	1	**1**
Dönümlü Dilgi	-	1	-	**1**
Üretim artıkları	302	336	81	**719**
Taşımalık	37	85	20	**142**
Alet	15	48	3	**66**
TOPLAM	**363**	**476**	**105**	**944**

Tablo 5: Açmalara göre redüksiyon dizisi ve yongalama ürünleri

ALET TİPLERİ	L/16-17	M/15	L/15	TOPLAM
Bıçaklar	5	22	-	27
Delgiler	1	6	-	7
Orak Dilgileri	1	6	-	7
Ad-hoc	1	4	1	6
Düzeltili Dilgiler	1	4	-	5
Taş Kalemler	3	-	1	4
Uçlar	-	2	-	2
Ön Kazıyıcı	-	2	-	2
Sırtlı Dilgi	1	-	-	1
Çontuklu Alet	-	1	-	1
Piecé Esquilleé	-	1	-	1
Düzeltili Yonga	1	-	-	1
Rende	-	-	1	
TOPLAM	14	48	3	65

Tablo 6: Yontmataş aletlerinin açmalara göre dağılımı

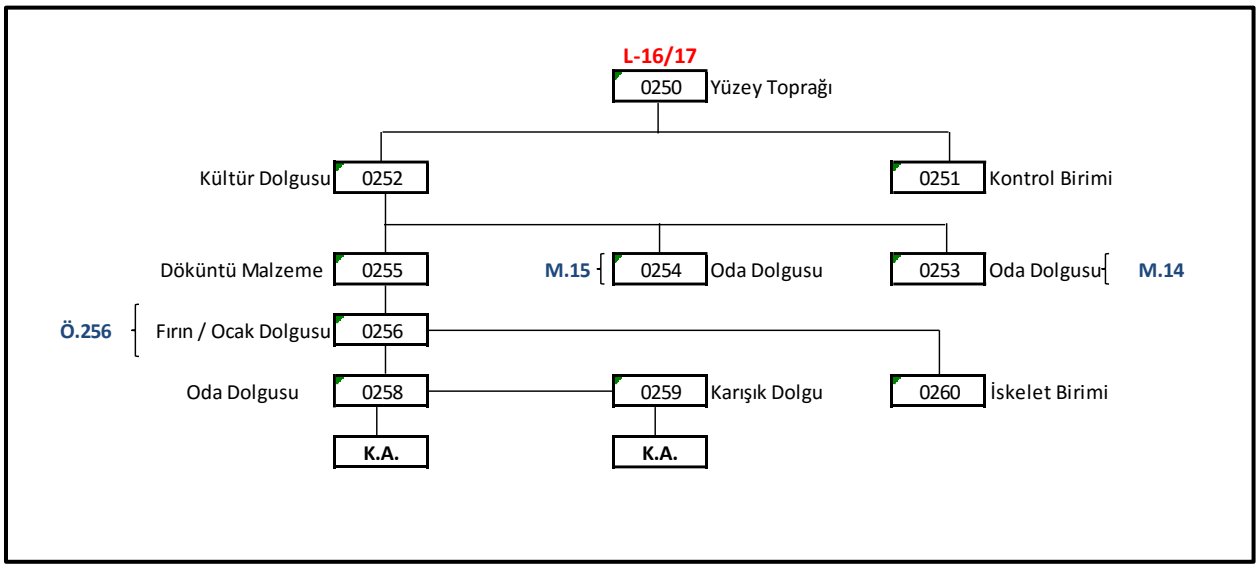

Tablo 7: L1617 Açması matris.

KANLITAŞ HÖYÜK M/15 AÇMASI GENEL RAPORU

Erhan BİNGÖL

M/15 açmasında çalışmalara ilk olarak Kanlıtaş Höyük 2017 yılı kazı sezonunda 09.07.2017 tarihinde başlanılmıştır. Karelaj sisteminde, kazı stratejisi gereği doğu-batı yönlü 5 m. ve kuzey-güney yönlü 5 m. olarak açılmıştır (Bkz.Resim 71). Açmanın güneyinde N-15 ve kuzeyinde L-15, doğusunda ise M16/17 açması yer alır. M/15 açmasının batı tarafı ile doğu tarafı arasında özellikle kuzeybatı tarafına doğru iki farklı eğim bulunmaktadır.

2017 kazı sezonunda bu açmada çalışma yapılmasındaki hedef, M15/16 açmasın batısında yer alan Fırın öğesinin kesitte devam eden tabanın ve N15 açmasında yer alan mimari öğelerin uzantılarının M/15 açmasında tespitine yöneliktir.

Resim 71. Kanlıtaş Höyük 2017 kazı sezonunda kazı çalışması yapılan M/15 açmasının höyük üzerindeki konumu

Açmada çalışmalara başlamadan önce, açmanın koordinatları alınmıştır. M/15 açması 128.079 X ve 149.972 Y KD ve 123.079 **X** – 144.972 **Y GB** koordinatları arasında yer almaktadır. Ayrıca açmanın köşe kısımlarından yükseklik değerleri de alınmıştır. Buna göre GB köşesi **963.723**, KB köşesi **963.218**, KD köşesi 963.885, GD köşesi ise 964.336 olarak ölçülmüştür. Ayrıca M/15 açması için **0350-0399** birim aralığı ve 17/350/17-399 grafik aralıkları alınmıştır.

09/07/2017 tarihinde 2017 yılı kazı sezonu içinde kazı strateji gereği yeni açılan ve M/15 olarak isimlendirilen plankarede açmanın genelinde yüzeyde yoğun bir bitki kalıntıların

yer aldığı görülmüştür (Bkz.Resim 72). Kazı çalışması başlamadan önce ilk olarak açma yüzeyinde yer alan yoğun bitki kalıntılarının temizlenmesi kararlaştırılmış ardından çalışmalara başlanmıştır. Yapılan çalışmanın ardından planlandığı gibi açma yüzeyinde yer alan bitki kalıntıları temizlenmiştir.

Resim 72. M/15 Açması Başlangıç Fotosu

Açma yüzeyinde yer alan bitki kalıntılarının kaldırılmasının ardından kazı çalışmalarına açmanın x=128.079 ve y=149.972 KD Köşe Gridlerinde yapılmış olup ilk olarak tüm açmanın yüzeyinde biriken ot temizleme çalışması yapılmış. Plankarenin Kuzeydoğusunda Ağaç kökü aktivitesinden kaynaklı bir tahribat olduğu görülmüştür (Bkz.Resim 73).

Resim 73. M/15 Açması yüzeyde yer alan bitki kalıntılarının temizlenmesi sonrası görünümü ve açmanın kuzeybatısında yer alan ağaç tahribatı

Açma genelinde yapılan ot temizleme işlemi bittikten sonra yüzey toprağında B.350 birim numarası verilerek kazıya başlanmış ve birimin boyutları kenarlardan 20 cm araba yolu bırakıldığı için DB ve KG yönünde 4.60 cm olarak belirlenmiştir. B.0350 numaralı birimin toprağının sert ve renginin koyu kahverengi, güneydoğu da ise yer yer gri renk tonlarında olduğu gözlemlenmiştir. Açmada yüzey toprağı içerisinde yoğun bir buluntu gözlemlenmemiştir.

M/15 açmasında 10/07/2017 tarihinde yapılan çalışmalar açmanın DB yönünde kot farkı nedeniyle seviye eşitleme çalışması ve yüzey toprağının kaldırılıp ardından kültür dolgusuna ulaşma hedefi ile başlamıştır. M/15 açmasında yüzey toprağına verilen B.350 birim numarasında DB yönünde 2.80 m., KG yönünde ise 4.60 m.'lik kesiminde ve aynı zamanda birimin en yüksek eğimli olan bölgesinden seviye eşitleme çalışmasına başlanmıştır (Bkz.Resim 74).

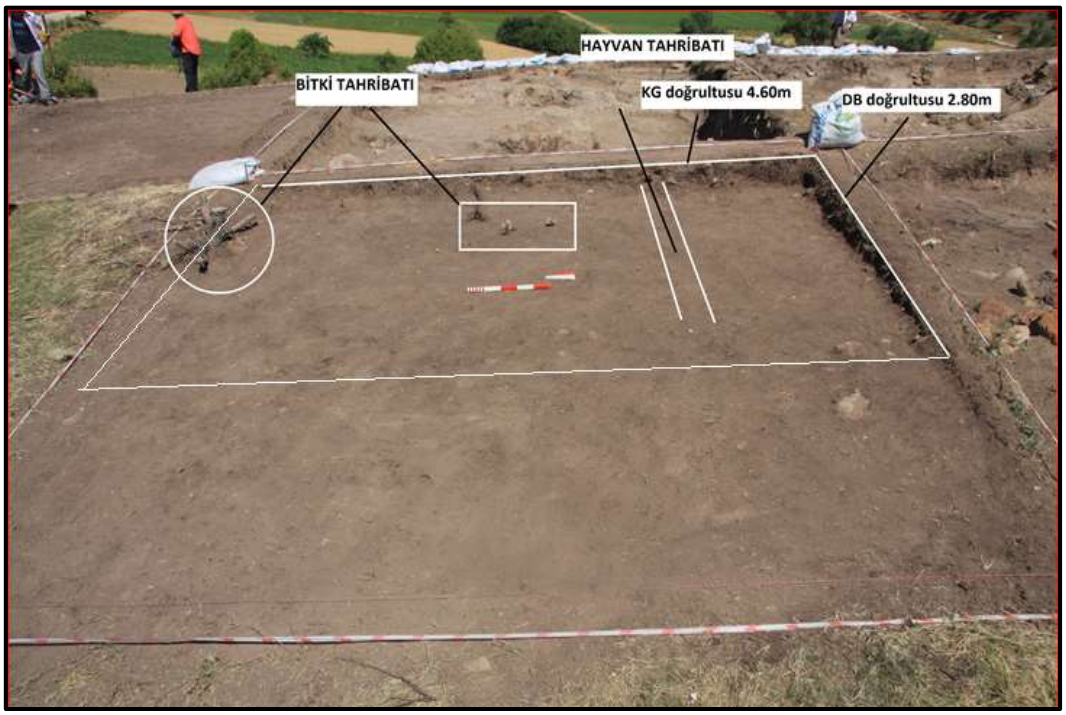

Resim 74. B.0350 numaralı birimde DB yönünde kot farkı nedeniyle seviye eşitleme çalışması için açılan gridin konumu ve sınırları

Yapılan seviye eşitleme ve kültür dolgusuna ulaşma hedefli çalışmalar esnasında yüzey toprağının yoğun bir şekilde bitki kökleri içerdiği ve toprak yapısının sert olduğu görülmüştür. Birimin doğusunda ise yer yer hayvan tahribatı gözlemlenmiş olup aynı zamanda toprak renginin gri renk tonunda olduğu görülmüştür. Açmanın KD'sunda yer alan ağaç tahribatında ise ağaç kökünün derinliği de göz önüne alınarak, kaldırılması sonrası yoğun bir tahribat yaşanılacağı düşünüldüğünden başlangıçta herhangi bir işlem yapılmamıştır.

B.0350 numaraları Yüzey Toprağı biriminde yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçen buluntuların yoğunluk olarak mermer bilezik parçalarından oluşur. Ezgi taşı parçası ve vurgaç buluntularından birer adet ele geçmiştir. Daha önceki yıllarda açığa çıkarılan ve yoğun bir şekilde ele geçen mermer bilezik parçalarının M-15 açması içerisinde yüzey toprağında da yoğun bir şekilde ele geçen buluntu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz.Tablo 8). Bir diğer farklı buluntu ise ilk defa ağız formu veren küçük bir parça mermerden kap parçasının ele geçmiş

olmasıdır. Bilezik üretiminde kullanımının daha önceki yıllarda yapılan kazı çalışmalarında gördüğümüz mermer hammaddesinin aynı zamanda kap üretiminde de kullanılmış olabileceğini düşündürtmüştür.

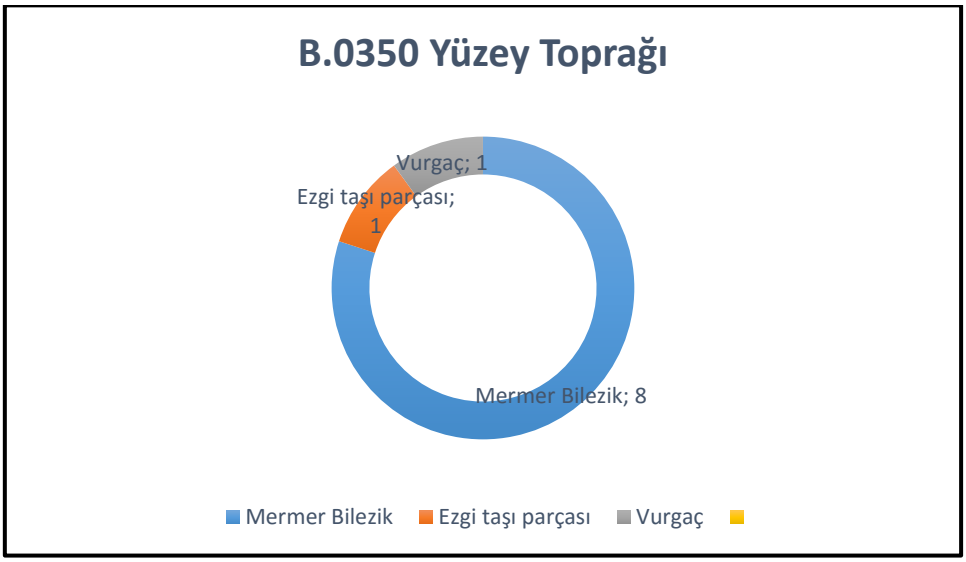

Tablo 8. B.0350 Yüzey Toprağı biriminde ele geçen buluntuların yoğunluğu

Açmanın DB doğrultusunda 2.80 cm KG 4.60 olarak belirlenen seviye eşitleme çalışmasında 20 cm derinliğinde kazılmış fakat toprak yapısında herhangi bir değişim gözlemlenmediğinden ve buluntu yoğunluğu da dikkate alınarak henüz kültür dolgusuna ulaşılamadığı saptanmamıştır. Yapılan çalışmanın devamında ise 3 cm daha seviye inilmesinin hemen ardından yüzey toprağında görülen sertlik kısmen kaybolmuş ve toprak dokusu yumuşak bir hal almıştır. Toprak yapısında ortaya çıkan bu değişim ve bununla birlikte yoğun kültür buluntuları vermesi sebebiyle açmanın DB yönünde 3m KG yönünde ise 4.60 m. lik alanda B.0351 numarası ile yeni bir birim açılması uygun görülmüş ve çalışmalara yeni açılan bu birimde devam edilmiştir (Bkz.Resim 75).

Resim 75. B.0351 başlangıç fotosu

Birim 0351 de yapılan çalışmalarda hayvan ve bitki tahribatı yoğun bir şekilde görülmeye devam ettiği, toprak yapısının ise karışık bir yapıda olduğu yer yer kahverengi, gri ve küllü olduğu gözlemlenmiştir. B.0351 numaralı birimde yapılan kazı çalışmaları esnasında açmanın güneydoğusunda Sepiyolit (Manyezit,Lületaşı cinsinden) üretilmiş olan ve yukarıdan aşağıya doğru genişleyen bir adet vurgaç tam olarak ele geçmiş ve X2 buluntu numarası ile birim formuna işlenmiştir. Yüzeyi oldukça kalkerli olduğu görülen vurgacın, bilezik/halka üretim aleti olarak kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz (Bkz.Resim 76-77).

Resim 76. B.0351 numaralı birimde açmanın güneydoğusunda ele geçen vurgaç

Resim 77. B.0351 numaralı birimde açmanın güneydoğusunda ele geçen vurgaç detay fotoları (Foto: Bekir Coşkun)

B.0351 numaralı kültür dolgusu biriminde çalışmalara devam edilirken B.0350 yüzey toprağı biriminde de sıyırma işlemi yapılmış ve B.0350 yüzey toprağı birimi kapatılarak tüm açma B.0351 kültür dolgusu biriminin seviyesine getirilmiştir. Açma genelinde artık B.0351 numaralı Kültür Dolgusu biriminde yapılan kazı çalışmaları devam ederken açmanın ve aynı zamanda birimin doğu kesiminde 4 adet ve KG yönünde dizi oluşturan direk dikme delikleri açığa çıkarılmıştır (Bkz.Resim 78). Açığa çıkarılan dört adet dikme delikleri aynı dizi içerisinde bir dizi oluşturması nedeniyle tek bir öğe olarak tanımlanmış ve KG doğrultusunda sırasıyla 1, 2, 3, 4 numaraları verilmiştir. Bir dizi halinde yer alan bu direk dikme deliklerinin açma içerisinde B.0351' herhangi bir mekan ya da başka bir öğe saptanamadığı için onlarla da bir ilişkisi saptanamamıştır.

Resim 78. Öğe 0350 numaraları dikme deliklerinin birim içindeki konumu ve dağılımları

Öğe 0350 numarası ile kayıt altına alınan direk dikme deliklerinin belgeleme çalışmaları kapsamında çizimleri yapılmış detay fotoları çekilip (Resim Bkz.79) birim içerisinde yapılan seviye inme çalışmasının devam etmesi nedeniyle kaldırılmıştır. Birimde yapılan kazı çalışmaları esnasında açmanın doğu kesiminde anlamlı bir dizi oluşturmayan dağınık halde taş

öbeklerini rastlanılmıştır. Bir bütünlük ve öğe ile ilişkili anlamlı tanım vermeyen taş öbeklerinin belgelemesi yapılarak kaldırılmıştır.

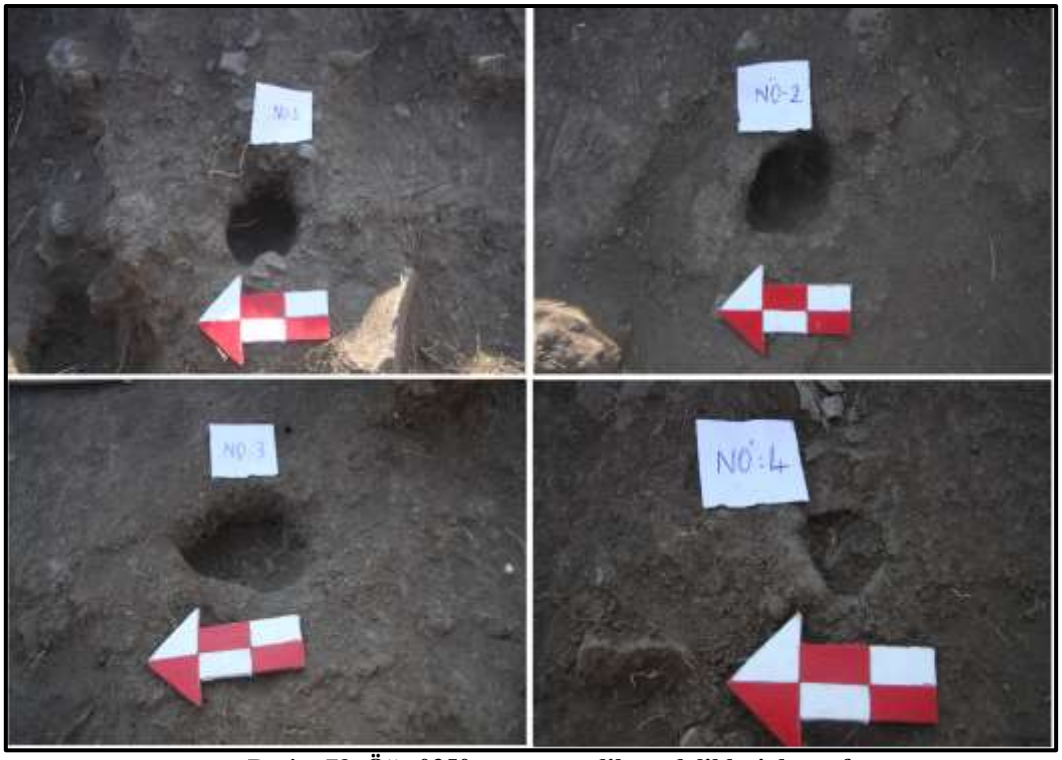

Resim 79. Öğe 0350 numarası dikme delikleri detay fotosu

Birim içerisinde yapılan kazı çalışmaları esnasında dikkat çekici olan önemli bir detay ise buluntu yoğunluklarının birim içerisindeki dağılım noktalarıdır. Özellikle yontmataş, sürtmetaş ve mermer bilezik taslağı ve mermer bilezik parçalarının; aynı zamanda bilezik üretiminde kullanıldığını düşündüğümüz vurgaç ile birlikte karot malzemelerin yoğunluk olarak birimin doğu kesiminde ve özellikle de kuzeydoğu ve güneydoğusundan gelmiş olmasıdır (Bkz.Tablo 9).

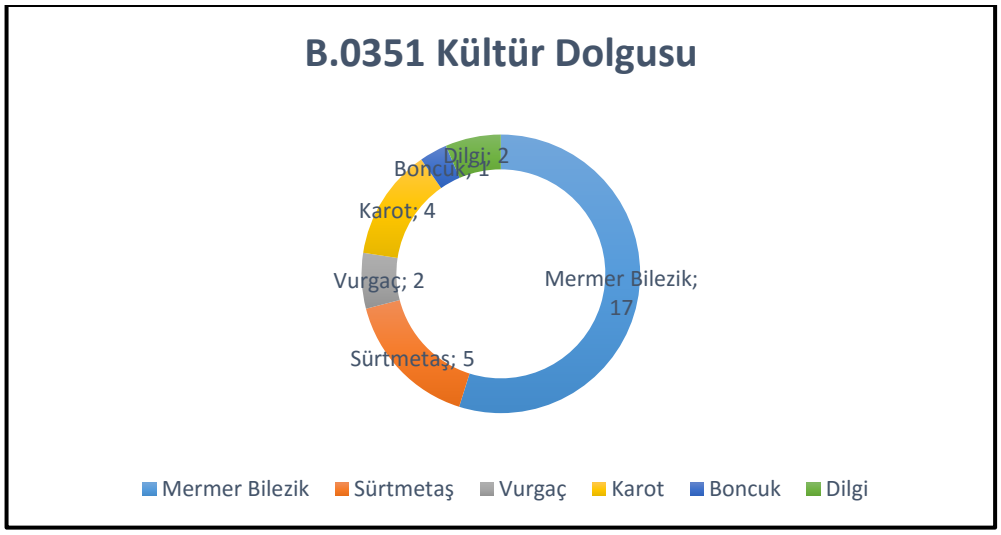

Tablo 9. B.0351 Yüzey Toprağı biriminde ele geçen buluntuların yoğunluğu

Birimin batı kesiminde ise seramik parçaları ve yontmataş aletlerin dağınık bir şekilde ele geçtiği görülmüştür. Birimin kuzey doğusunda yontmataş alet parçaları ise bir grup oluşturacak parçalar halinde en yoğun ele geçtiği alandır (Bkz.Resim 80).

Resim 80. B.0351 numaralı birimin kuzeydoğusunda ele geçen ve grup oluşturan yontmataş aletler (Foto: Bekir Coşkun)

Açmanın ve birimin güneybatısında ve kuzeybatısında küllü bir toprak dolgunun da görüldüğü kazı çalışmalarında, Kanlıtaş Höyük bütünü açısından düşünüldüğünde üretimle ilişkili olarak birlikte ele alındığında M15 açmasının üretim ile ilişkili olarak atık bir alan olarak kullanılmış olabileceği düşündürmüştür.

B.0351 numaralı birimde yapılan kazı çalışmaları boyunca toplamda 25 cm seviye inilmiş ve birim genelinde yapılan çalışmalarda 4/3'lük alanda yumuşak dolgunun ardından kerpiç döküntünün masif bir şekilde dağılım göstermesi üzerine kültür dolgusu biriminin yerine B.0352 numarası ile ''sınırları belirsiz kerpiç döküntü tabakası'' olarak yeni bir birim açılmasına karar verilerek çalışma B.0351'de sonlandırılarak B.0352 birim numarası ile devam etmiştir (Bkz.Resim81).

B.0352 numaralı birimde yapılan kazı çalışmaları esnasında birim toprağın yapısının sert ve gri renkte olduğu görülmüştür. Tozlu bir dokuya sahip olan toprak içeriğinde bitki kökleri yer alırken aynı zamanda hayvan tahribatlarının yer aldığı görülmüştür

Resim 81. B.0352 Kerpiç Döküntü Birimi Başlangıç Fotosu

. Birim içerisinde yapılan kazı çalışmaları esnasında yer yer toprak yapısında yumuşama görülmesine rağmen yumuşak dolgunun hemen altından yeniden bir kerpiç döküntü dolgu ile karşılaşılmıştır. Bu nedenden ötürü olarak dolguya ilişkin net bir tanımlama yapılmasını engelleyici bir teşkil oluşturmaktadır.

Kerpiç döküntünün masif bir şekilde birim içerisinde dağılması ve yapılan çalışmada döküntünün yumuşak toprak dolgunun hemen altından gelmesi, bu alanın mekanların ve öğelerin yapımında kullanılan kerpiçlerin hazırlanması ve taşınması işleminin daha kolay olabileceği düşüncesiyle, bu alanda hazırlandığı ve birim içerisinde yer alan döküntülerin izlerinin de bu işlemden kaynaklı olarak kaldığı izlenimi vermektedir. Bir diğer olası düşünce ise atık alan olarak kullanılan açmanın atık malzemelerinin üzerlerinin belirli aralıklarla kerpiç döküntü atılarak yeni bir düzlem yaratıldığı ve bunun belirli aralıkla tekrar ettiğidir. Yapılan çalışma esnasında masif bir şekilde açma geneline yayılan kerpiç döküntünün içerisinden yoğun buluntular gelmesi ve 40 cm kadar derinlikte devam eden döküntünün yer yer yumuşak toprak dolgu içerip hemen ardından döküntünün devam etmesi ikinci yorumu daha güçlü kılmıştır.

Birim genelinde yapılan çalışmalarda en çok buluntu yoğunluğunun geldiği alanlar tıpkı B.0351'de olduğu gibi GD ve KD kesimidir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda açmanın bu kesimlerinde yoğun buluntu gelmesine rağmen 4 adet dikme delikleri dışında herhangi bir öğe açığa çıkmamıştır. Bu nedenden ötürü olarak devam eden kazı çalışmasında birimin doğu kısmını da kapsayacak şekilde KG 2.50 m., DB 2 m. olmak üzere herhangi bir öğe saptanmayan kerpiç döküntü dolgunun ne kadar davam ettiği ve aynı zamanda M16/17 açmasının KB'sında kesitin içine doğru devam ettiğini taban izlerinden gördüğümüz yarısı açığa çıkarılan fırın tabanın devamının M/15 açmasında da yer alıp almadığının saptanmasına dönük olarak grid çekilerek kazı çalışmalarına devam edilmiştir (Bkz.Resim 82).

Resim 82. B.0352 Kerpiç Döküntü Birimi içerisinde açılan grid

B.0352'de belirlenen grid alanında yapılan çalışmalarda ilk olarak birim toprağının sert bir dokuda ve tozlu olduğu görülmüştür. Toprak renginin ise gri renkte ve içerik olarak yoğun bir bitki kökü olduğu görülmüştür. Grid içerisinde yapılan seviye inme çalışmasında 10 cm derinleşildikten sonra toprak yapısı değiştiği ve kerpiç döküntünün kaybolmaya başladığı görülmüş aynı zamanda sertliğinin kaybolup yerini yumuşak bir dolguya bıraktığı gözlemlenmiştir. M16/17 açmasının KB tarafında yer alan fırın tabanının M/15 açmasında devam edip etmediğini görmek için açmanın doğu tarafında aynı düzlemde seviyeye inilerek görülmek istenmiş fakat fırın tabanına dair bir ize rastlanmamıştır.

Açmanın KD kısmında önceden açılmış olan KG 2.50m. x DB 2m.lik griddeki dağınık taş öbeklerinin ilerleyen günlerde kaldırılmasına karar verildiği için bu kısmın çizimi yapılmıştır. Aynı esnada söz konusu gridin KG 4.60m. ve DB 2m ölçülerine genişletilmesine karar verilmiştir. Açmanın GD kısmındaki bu alanın seviyesinin KD seviyesine eşitlenmesi için sıyırma çalışması yapılmıştır. Çalışma esnasında kerpiç döküntünün yayılımını sürdürdüğü ancak yer yer yumuşak toprak yapısıyla da karşılaşılmaya başladığı tespit edilmiştir (Bkz.Resim 83).

Açmanın GD köşesinde açığa çıkan taş öbeklerinin içerisinde ki toprak dolgusunda bir farklılık saptanmamış ve çalışma esnasında Öğe ile ilişkili olabilecek herhangi buluntu ele geçmediği için burada yer alan taş öbeklerinin işlevine dair net bir tanımlama yapılamamıştır. Taş öbeklerinin belgeleme çalışması yapılmış ardından devam eden kazı çalışmalarında seviye inme çalışmaları sırasında kaldırılması uygun görülmüştür.

Resim 83. B.0352 biriminde açmanın kuzeybatısında açılan giridin genişletilmesinin ardından yapılan seviye eşitleme çalışması.

Gridde yapılan kazı çalışmaları devam ederken açmanın GD köşesinde açığa çıkan ve birbirleriyle ilişkili olabilecek taş öbeklerinin açığa çıkmıştır (Bkz.Resim 84).

Resim 84. Açmanın GD köşesinde açığa çıkan ve birbirleriyle ilişkili olabilecek taş öbekleri

Birimin kuzeyinde açılan grid sınırları içerisinde yer alan ağaç kökünün yer aldığı alanda ise kerpiç dökütünün hemen altından hafif küllü bir toprakla karşılaşılmış ve dolgunun ağaç kökünün altına doğru devam ettiği gözlemlenmiştir. Küllü toprağın tanımlanmasına dair yapılan çalışmalara engel teşkil ettiği için ağaç kökünün kaldırılması kararlaştırılmış ve bu karar

sonrası çalışmaya başlanmıştır. Açmanın kuzey bölümdeki araba yoluna yakın olması ve kaldırma çalışması sonrası araba yolunun tahribatına yol açabilmesi ihtimali de düşünülerek uzun süren, dikkatli ve titiz bir çalışma ile ağaç kökü kaldırılmıştır. Ağaç kökünün kaldırılmasından sonra altında kalan kesimde yapılan kazı çalışması esnasında küllü ve yumuşak toprağın ağaç kökünün yarattığı bir toprak dolgusu olduğu görülmüş herhangi bir öğe ile ilişkili olarak bir buğuya rastlanmamıştır. Burada yapılan kazı çalışması esnasında esnasın da büyük bir parça hayvan kemiği ele geçmiş ve X17 numarası ile B.0352 birim formuna işlenerek kayıt altına alınmıştır (Bkz.Resim 85).

Resim 85. B.0352 biriminde ağaç kökünün kaldırılması sonrası yapılan çalışmada açığa çıkan hayvan kemiği parçası

Açma genelinde yapılan çalışmalar esnasında yer yer açmanın bazı kısımlarında toprak yapısının değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Bu alanlar içinde belirli bir yayılım gösteren iki kısım tespit edilmiştir. Bunlardan birisi açmanın GB köşesindeki küllü bir toprak yapısına sahip olan kısımdır. Diğeri ise kuzey gridin yakınında açmanın KB'sında yer alan çok yumuşak ve yanık bir toprak yapısına sahip olan ve yoğun bir seramik parçası buluntusu veren kısımdır. Birim genelinde yapılan çalışmalar esnasında bir duvar örgüsü olma belirtisi göstermeyen dağınık halde ve çeşitli büyüklüklerde taş öbeklerine rastlanmıştır (Bkz.Resim 86).

Resim 86. B.0352 biriminde yer alan dağınık haldeki taş öbekleri

Kerpiç döküntünün birimin genelinde masif bir şekilde yer alması ve döküntü içerisinden yoğun bir şekilde buluntu gelmesi aynı zamanda öğe olarak tanımlanabilecek net bir bulgunun yer almaması düşündürücü olmuştur (Bkz.Tablo 10). Olasılıkla buranın bir çeşit teraslama yapıldığını düşündürmektedir. Bir diğer olasılık ise yoğun bir şekilde mermer bilezik ve sürtmetaş aletlerin varlığı burasının bir çeşit açık alanda işlik olarak kullanıldığı ve belirli zaman aralıklarında kerpiç dökülerek eski artıkların da bir çeşit üstünün örtüldüğünü düşündürmektedir.

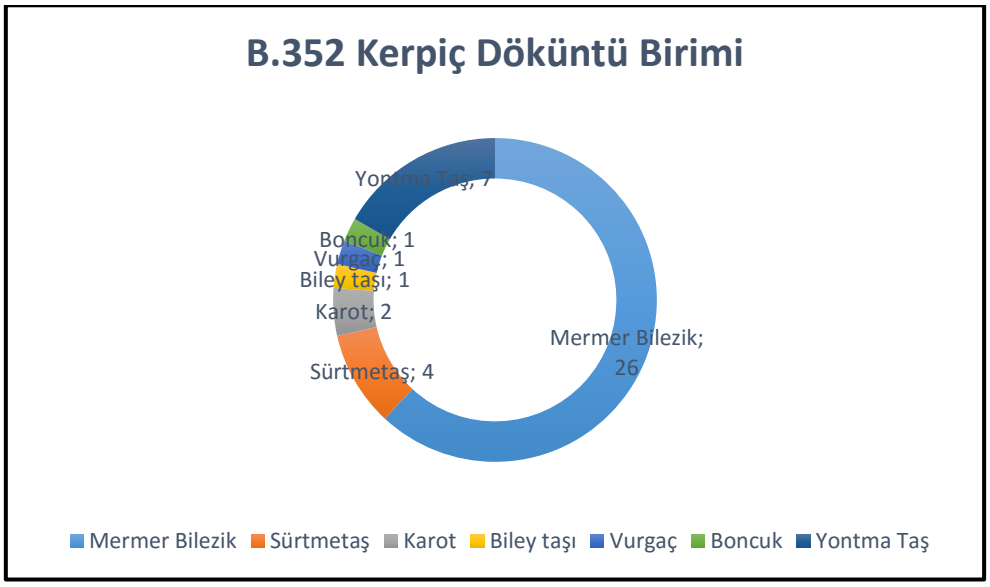

Tablo 10: B.0352 Kerpiç Döküntü biriminde ele geçen buluntuların yoğunluğu

B.0352'de yapılan kazı çalışmaları esnasında toplamda yaklaşık 40 cm. derinleşildikten sonra kerpiç döküntü izlerinin ve sert toprak yapısının yerini yer yer kerpiç parçalarına, küllü ve yumuşak toprak yapısına bırakmıştır. Toprağın yapısının açma genelinde karışık bir dolgu oluşturduğunun görülmesi üzerine yeni bir birim açılmış ve B.0352 birim kapatılarak çalışmalar B.0353 numarası verilen 'Karışık Dolgu'' biriminde devam edilmiştir. Yeni açılan birimin

sınırları DB ve KG doğrultusunda 4.60 m. olarak belirlenmesinin ardından kazı çalışmasına başlanmıştır (Resim 87).

Resim 87. B.0353 başlangıç fotosu ve toprak yapısının karışık dolgu oluşturduğu alanlar

B.0353 numaralı birimde yapılan çalışmalar esnasında ilk olarak açmanın doğu kesiminde çok yumuşak bir toprak yapısının görüldüğü kesimde başlamıştır. Çalışma esnasında bu alanda iki adet öğütme taşı parçası ve yakınında yer alan 1 adet havaneli parçası ele geçmiştir (Bkz.Resim 88). Bulunan öğütme taşı parçaları X8 ve X11, havaneli parçası ise X9 kodlarıyla özel buluntu olarak birim formuna işlenmiştir. Yine bu alanda boya izlerine rastlanmış olup uzmanlar tarafından incelenmek üzere örnek alınmış ve Ö3 koduyla birim formuna izlenmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalarda toplamda 3 adet havaneli 2 adet öğütme taşı parçası ve 1 adet ezgi taşı parçası bulunmuştur.

Resim 88. B.0353 numaraları birimin doğusunda yer alan yumuşak toprak dolgusunun olduğu alanda geçen öğütme taşları ve havan eli parçaları

B.0353 numaralı birimde yapılan çalışmaların aynı alanda devam ederken çok yumuşak bir toprak yapısının görüldüğü açmanın doğu kesiminde yapılan çalışmada kilden yapılmış blok halinde iki adet duvar kalıntısına rastlanmıştır (Bkz.Resim 89). B.0353 numaralı birimde devam eden kazı çalışmaları ilk olarak açmanın güneydoğu kesiminde yer alan kilden yapılmış blok halinde iki adet duvar kalıntısının varsa uzantısının tespiti ve mekan ile ilişkili olup olmadığına dönük olmuştur.

Resim 89. B.0353 numaralı birimde saptanan kerpiç blokları

Yapılan çalışmada blokların kuzeyinde çok yumuşak ve gri bir toprak dolgusunun yer aldığı görülmüş ancak bu dolguyu kuzey ve batı yönünde herhangi bir kerpiç duvar örgüsü ile çevrelediğine dair bir bulgu saptanamamıştır. Duvar bloklarının güneydoğusunda ise yoğun bir taş öbeklerinin yer almasından kaynaklı olarak blokların uzantısının tahribatına yol açabilme olasılığını da düşünülebilir. Açığa çıkarılan yumuşak dolgunun etrafında da boyutları değişkenlik gösteren ve duvar blokları ile birlikte düşünüldüğünde yuvarlak bir görünüm sergilediği görülen taş öbekleri ile birlikte düşünüldüğünde yuvarlak mekan veya öğe oluşturma amacıyla özenle hazırlanmış bir alan oluşturulduğuna dair net bir tanım yapılmasının erken olduğu düşünülmüştür. Nitekim çalışmalar bu amaçla devam ederken iki kerpiç bloğa ek olarak üçüncü bir kerpiç blok eklenmiş aynı zamanda kerpiç blokların üzerine oyularak yapılmış ve sınırları gri renkli kerpiç ile çevrilmiş görünen 3 adet direk dikme deliği açığa çıkmıştır (Bkz.Resim 90).

Resim 90. Kerpiç blokların içerisinde yer alan direk dikme delikleri detay fotosu

Daha önce açığa çıkarılan taş öbeklerine ek olarak açmanın kuzeydoğusunda taş öbekleri açığa çıkarılmıştır. Bütün olarak açığa çıkarılan taş öbeklerinin dizilimini takip ettiğimizde kuzeyden batıya doğru bir kıvrım sergileyerek güney kesime doğru oval bir görünüm verdiğini görülmüştür (Bkz.Resim 91).

Resim 91. Öğe 0351 numarası ile ‘’Özenle Hazırlanmış Alanın’’ kazı çalışması sonrası görünümü

Açığa çıkan tüm bulgular göz önüne alınarak bu alanın özenle hazırlanmış bir alan olduğuna dair bir yorumu beraberinde getirmiş ve ardından bu alan Öğe olarak tanımlanmıştır. Öğe 0351 numarası verilen ve adına ‘’Özenle Hazırlanmış Alan’’ dediğimiz öğenin doğu sınırı kesitin altında kaldığından ve M16/17 açmasının batı sınırında herhangi bir devamlılık sergilemediğinden açma içerisinde veya dışında doğu sınırının nasıl bir görünüm sergilediği anlaşılamamıştır. Öğe ile ilgili söylenilebilecek genel tanımlar, kuzey ve batı kesiminde taş öbekleri ile sıralandığı ve kerpiç ile sıvanmış sert bir dokuya sahip olan bir görünüm sergileyen tabana sahip olduğudur. Aynı zamanda bu alanın sınırlarının dışında kalan kesimlerde toprak yapısının farklı bir yapıda olması bu alanın özenle hazırlanmış bir alan olduğunu düşünmemize neden olmaktadır. Güney kısmında kerpiç duvar blokları ve oval bir yapıda taş dizileri ile bu alan açma geneline göre farklı bir amaç için kullanıldığı fakat bir mekan ya da platform olarak işlev gördüğüne dair net bir tanım yapılamamıştır. Alanın içerisinden şimdiye kadar yapılan çalışmalarda herhangi bir mekan olarak tanımlanabilecek bir buluntu gelmediğinde mekan tanımlaması yapılamamıştır.

Alanın kuzey, güney ve batı sınırının bitiminde hemen sonrasında alan dışından yoğun bir şekilde (Bkz.Tablo 11) karot, kemikten bız (Bkz.Resim 92), mermer bilezik parçaları, vurgaçlar, yontmataş aletler (Bkz.Resim93) ve öğütme taşı ele geçmiştir (Bkz.Resim 94).

Resim 92: Tam olarak ele geçen parçanın ön ve arka yüzünde perdah izleri mevcuttur. Uç kısmı oldukça sivri olan Bız, kemikten üretilmiştir.
(Foto: Bekir Coşkun)

Resim 93: Çakmaktaşı Bıçak örnekleri
(Foto: Bekir Coşkun)

Resim 94. Bazalttan üretilmiş olan Öğütme taşı, oval formdadır. Taşın ön yüzeyi yoğun kullanımdan dolayı gözeneklidir. Alt kısmındaki küçük bir kırık haricinde herhangi bir deformasyon görülmemektedir. Bütün olarak ele geçmiştir.
(Foto: Bekir Coşkun)

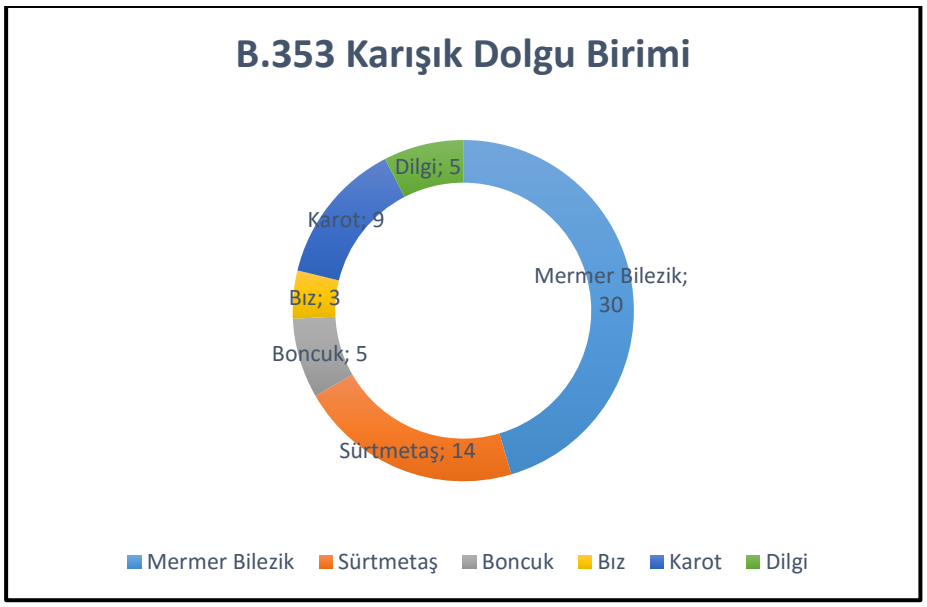

Tablo 11. B.0353 Karışık Dolgu biriminde ele geçen buluntuların yoğunluğu

Özenle hazırlanmış alanla ilişkilendirdiğimiz ve üretim ile ilgili bulgular da göz önüne alındığında bu alanın dışında yoğun bir şekilde ele geçen üretim artığı parçalarının dışında açma içerisinde farklı bir alanda aynı seviyede bir çöp dolgusu alanı içerebileceğini düşündük. Birimde kazı kazı çalışmalarına ilk başladığımızda açmanın güneybatı ve kuzey batısında küllü toprak dolusunun yer aldığını görülmüştük. Nitekim çalışmaların bir süre bu alanlarda yürütülmesine karar verip ardından kazı çalışmalarına başladık. Yapılan kazı çalışmaları esnasında yoğun bir şekilde kemik, yontmataş ve çoğunluğu ağız formu veren seramik parçaları buluntuları gelmeye başlamasıyla öngörümüzün doğru olabileceğini düşünmeye başladık. Bu alanda devam edecek kazı çalışmalarına yeni bir birim numarası verilerek sürdürülmesine karar verip B.0354 birim numarası verdik. Birimin sınırlarını küllü toprak dolgusunu takip ederek

DB 140 KG 1.70 m. olarak belirledik ve birime ‘’Çöp Dolgusu’’ adını verdik. Toprak yapısının çok yumuşak ve gri renkte olduğunu gördüğümüz B.0354 numaralı birimde devam eden kazı çalışmaları esnasında ele geçen buluntulardan yola çıkarak yoğunluklarının ve çeşitliliğinin fazla olduğu gördük. Nitekim yoğun bir şekilde seramik buluntularının dışında boncuklar, vurgaçlar, mermer bilezik parçaları, çakmaktaşı dilgi ve dilgicikler, çakmaktaşı bıçak, öğütme taşı parçaları, kemikten bız ve havanelinin bu dar alanda açığa çıkmasıyla çöp dolgusu ile ilişkili bir alan olduğunu kesinleştirdik (Bkz.Tablo12).

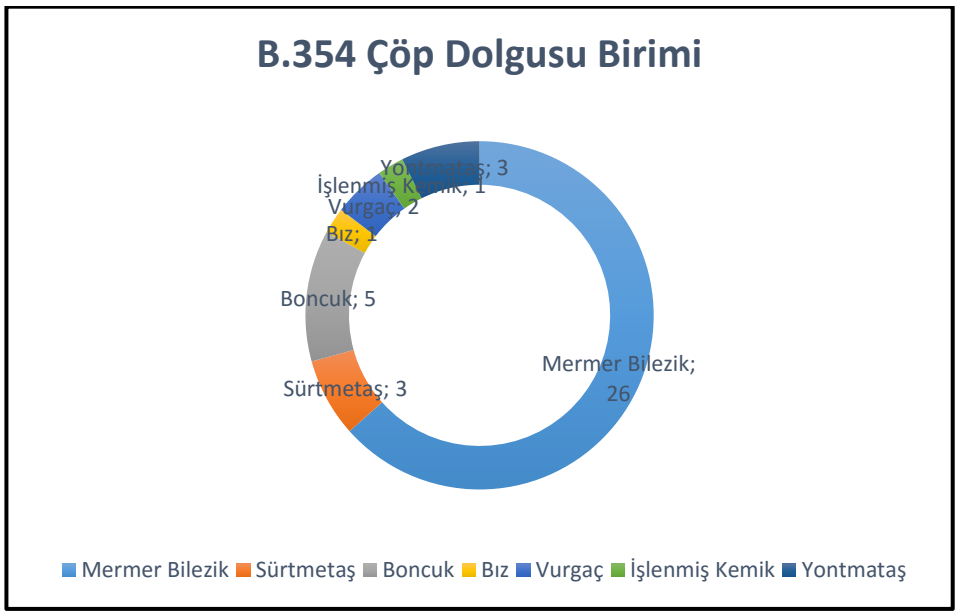

Tablo12: B0352 Çöp Dolgusu Biriminde ele geçen buluntuların dağılımları

M-15 açmasında kazı çalışmaları B.0353 Karışık Dolgu ve B.0354 Çöp Dolgusu birimlerinde aynı zamanda ‘’Özenle Hazırlanmış Alan’’ ile ilişkili olabilecek varsa öğe veya mekan saptanmasına dönük olarak devam etmiştir. B.0353 biriminde devam eden çalışmalar esnasında açmanın Doğu kesitinin ortasından açmanın merkezine doğru uzanan alanda toprak yapısının yumuşayıp bir bütünlük gösterdiği ve diğer alanlara göre oldukça farklı renkte olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanın etrafında bulunan taş dizisinin kuzeyden başlayıp önce batıya doğru oval bir kıvrım yaptığı ve bu kıvrımın daha önceki çalışmalarda tespit edilen yaklaşık yarım metreye varan kerpiç bloklarla bağlanarak güneye doğru döndüğü gözlemlenmiştir. Bu taş dizilerinin olasılıkla bir özenle hazırlanmış alanın sınırlandırıldığı düşünülmüştür. B.0353’de bahsedilen alan dışında kazı çalışmaları devam ederken açmanın kuzeydoğusundan güneybatısına doğru uzanan ve yuvarlak bir dizi oluşturan iri taş öbeklerinin bir çevirme duvarı olabileceği düşünülmüştür. Fakat yapılan çalışmalar esnasında taş öbeklerinin arasındaki mesafe ve taşlarının birbirine olan kopukluğu nedeniyle net bir tanımlama yapılamamıştır. Aynı zamanda taş öbeklerin açmanın güneybatısında yer alan çöp dolgusunun olduğu kısımda bu öbeklerin bir kısmının çöp dolgusu olarak kullanılmak üzere bu alandan kaldırıldığı ya da başka bir nedenle tahrip de olabileceği de düşünülmüştür (Bkz.Resim 95).

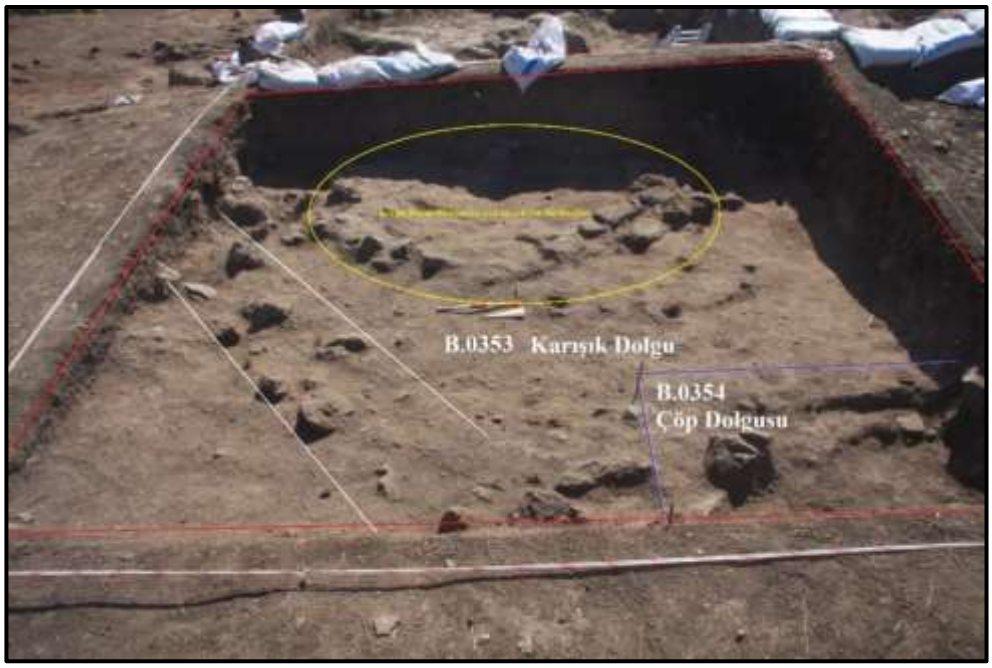

Resim 95. B.0353 ve B.0354 birimlerinde yapılan çalışmalar esnasında açığa çıkan taş öbekleri

Açmanın güneyinde araba yolunun kesitinin altında kalan bir kerpiç duvar olabileceği düşüncesi oluşturan sert bir dokuya sahip olan, üzerinde iki adet dikme deliği yer alan (Bkz.Resim 99) ve hemen kuzeyinde toprak yapısının çok yumuşak olduğu görülen bir dolguya rastlanılmıştır. Kesit altında devam eden kerpiç duvarın N15 açmasında seviye azlığında ne kadar ve ne şekilde devam ettiği daha sonraki yıllarda belirlenecek bir program dahilinde N15 açmasında devam edecek kazı çalışmaları ile açıklığa kavuşturulabilir. Açığa çıkarılan iki adet direk dikme deliğine Öğe 0353 ve Öğe 0354 numarası verilmiştir. Açmanın güneyinde ve Çöp Dolgusu biriminin doğu sınırının bitişiğinde yer alan her iki dikme deliği kerpiç blok üzerinde yer alır. Her iki direk dikme deliği kerpiç blok üzerine oyularak yapılmış ve sınırları gri kerpiç ile çevrilmiştir.

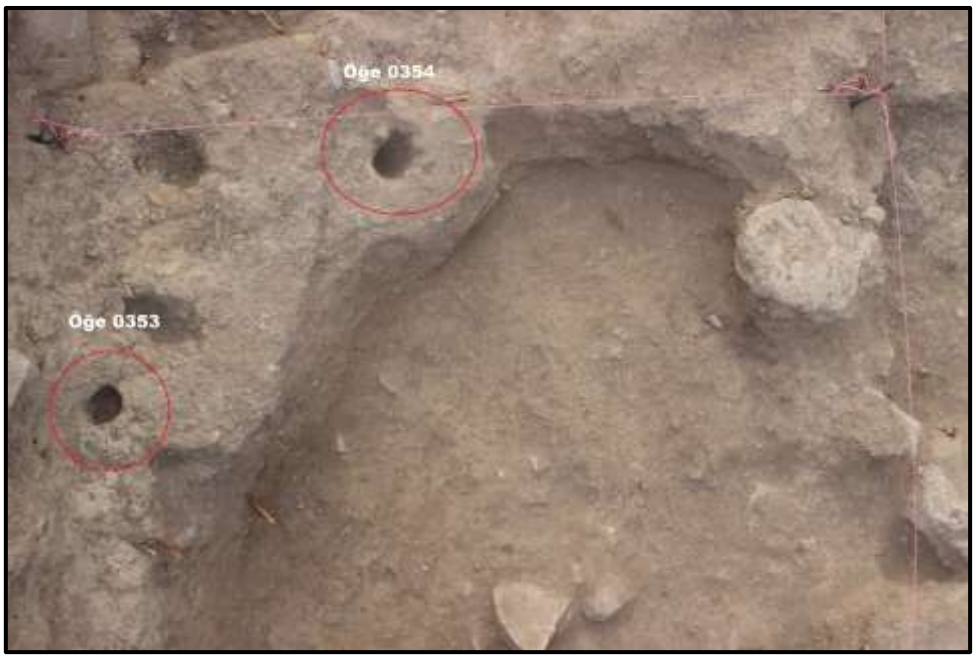

Resim 96. Açmanın güneyinde ve çöp dolgusunun doğusunda yer alan direk dikme delikleri

Burada açığa çıkan her iki direk dikme deliklerine ilişkin yapılabilecek olası yorumlar; alanın üst kısmında seviye yaratmak için kullanışmış olabileceği gibi alanın etrafını çevirmek içinde kullanılmış olabileceğidir. Bir diğer olasılık ise M15 açmasında daha önce açığa çıkarılan hazırlanmış alanın güneyinde yer alan dikme delikleri ile bir ilişki de olabileceğidir. Ancak hazırlanmış alan içerisinde yer alan ve Öğe 0352 numarası verilen dikme delikleri ile mekânsal anlamda ne bir şekilde bağlantılı görünmemektedir (Bkz.Resim 97).

Resim 97. B.353 biriminde açığa çıkarılan direk dikme deliklerinin olası ilişkisi

M-15 açmasında devam kazı çalışmaları, saptanan öğelerin belgelenmesinin ardından seviye inme şeklinde devam etmiştir. Devam eden çalışmalarda ise herhangi bir öğe saptanmamıştır. Ancak ilginç olabilecek bir adet işlenmiş taş açığa çıkmıştır. Buluntuyu ilginç kılan ise hayvan başını andırıyor olmasıdır (Bkz.Resim 98). Aynı zamanda üzerinde kemik bir fosil kalıntı izine rastlanmıştır. Buluntu çeşitli açılardan bakıldığında yaban domuzu ve koyun başına benzemektedir. Buluntuya ilişkin net bir değerlendirme getirilememiştir. Çünkü açmanın kuzeyinden güneyine doğru uzanan dağınık haldeki taş öbeklerinin arasında açığa çıkmış herhangi bir mekânsal bir ilişkisi olmadığından tanımlama yapılmasını güçleştirmiştir.

Bkz.Resim 98. Hayvan başını andıran ve üzerinde fosil kalıntı içeren işlenmiş taş

Yapılan derinleşme çalışmasının devamında ‘’Özenle Hazırlanmış Alan’’ dışında kalan kesimin batısında ve güneyinde yapı ve doku olarak farklı toprak yapısına sahip olan bir seviyeye inildiği görüldüğünden çalışmaların ayrı birimler açılarak devam edilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

Açmanın güney kesiminde yapılan seviye inme çalışmaları esnasında B.0353 birimindeki karışık dolgunun yerini killi kerpiç döküntünün görülmesi üzerine dolgunun değiştiği anlaşılmış ve bu alandaki kazı çalışmalarına yeni bir birim olan B.0355 Karışık Döküntü Malzeme’’ birimi ile devam edilmiştir. Özenle hazırlanmış alanın ve aynı zamanda açmanın batısına, B.0355 biriminin ise kuzeyine denk düşen DB 2.40 ve KG 3.00 ölçülerine sahip kesimde ise toprak yapısında görülen karışık dolgunun yerini kumlu killi dolgunun alması sonucu yeni bir birim açılarak kazı çalışmasına devam edilme kararı alınmıştır. Açılan bu yeni birime ise B.0356 numarası ile ‘’Kumlu Killi Dolgu’’ adı verilmiştir. Bu birimlerin yanı sıra ‘’Çöp Dolgusu’’ biriminde devam eden kazı çalışmaları esnasında yumuşak külü dolgunun yerini sert bir dokuya bırakması, kerpiç unsurlara rastlanması ve yanı sıra etrafı kerpiç ile çevrelenmiş depolama çukuru olduğunu düşündüğümüz bir öğeye rastlanması üzerine birim kapatılmıştır. Aynı sınırlar içerisinde yeni açılan birime B.0357 numarası verilmiş, ‘’Depolama Alanı’’ olarak da adlandırılmıştır (Bkz.Resim 99).

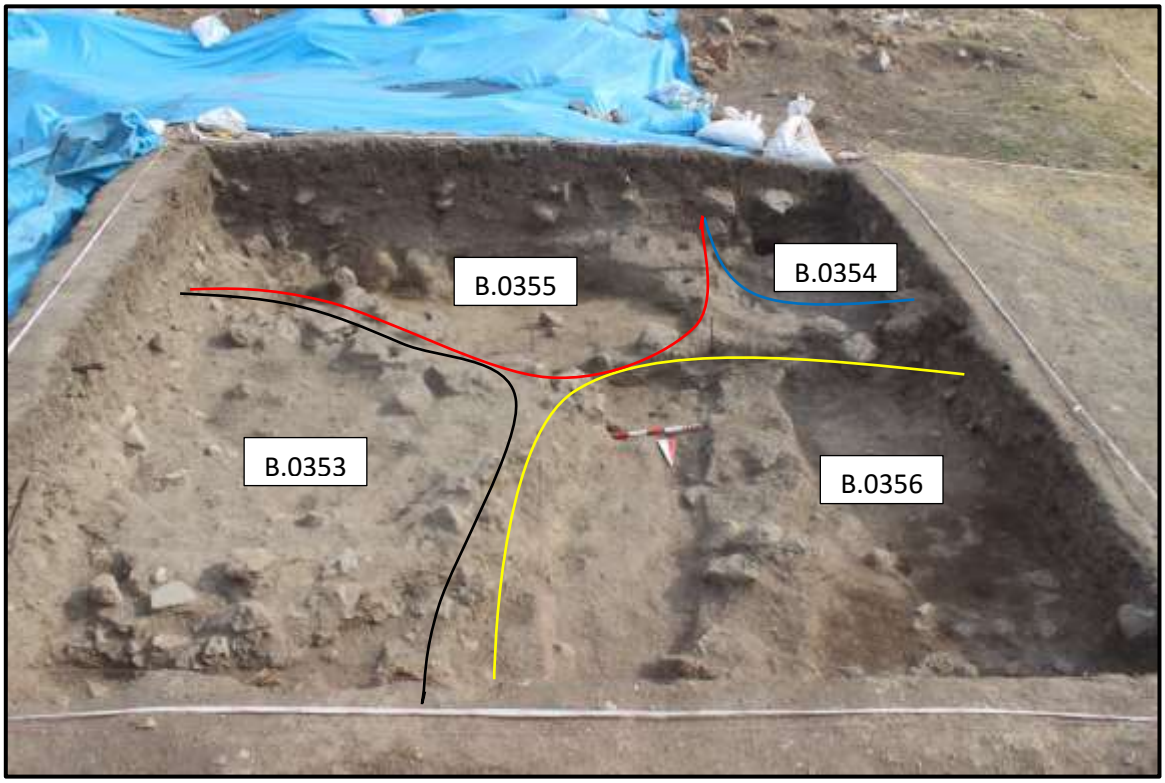

Resim 99. M/15 açması birimlerin konumları ve sınırları

Aynı düzlem içerisinde yer alan her üç birimde yapılan kazı çalışmalarında buluntu yoğunluğunun azalmaya başladığı gözlemlenmiştir. B.0355 numaralı birim içerisinde yapılan çalışmalarda özel buluntu olarak dikkati çeken 1 adet mermer bilezik dışında herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Çok az sayıda seramik parçalarının ele geçtiği birimin toprak yapısının killi kerpiç döküntü içerdiği görülmüştür. Dolgunun içeriğinde taş parçaları, kerpiç döküntüler ve bitki kökleri yer alırken yapı olarak sert ve gri renkte olduğu görülmüştür.

B.0356 numaralı birimde ise yapılan kazı çalışmalarında, birimin kuzeyinden güneyine doğru uzanan yer yer taş öbeklerine ve yanmış kerpiç döküntü izlerine rastlanmıştır. Yer yer yumuşak toprak yapısına sahip olan birimin killi ve kumlu olduğu gözlemlenmiştir. İçerik olarak taş parçaları yanık kerpiç parçaları ve bitki kökleri yer alır. Az sayıda buluntunun geldiği birim içerisinde özel buluntu olarak değerlendirebileceğimiz 3 adet mermer bilezik parçası, 1 adet vurgaç iki adet öğütme taşı parçası ele geçmiştir. Bir diğer özel buluntu ise yanık kerpiç dolgunun içende açığa çıkan 1 adet sapan tanesi ele geçmiştir (Bkz.Resim 100). Ele geçen sapan tanesi pişmiş topraktan yapılmıştır.

Resim 100. Yanık kerpiç dolgun içerisinde açığa çıkan sapan tanesi

B.0357 numaralı birimde açığa çıkan depolama çukuru dışında her üç birimde de başka bir öğe açığa çıkmamıştır. Buna bağlı olarak çalışmalar B.0357 biriminde devam edilmiştir. Burada açığa çıkarılan depolama çukuruna Öğe 0355 numarası verilmiştir. Depolama çukuru yuvarlak bir forma sahip olup, boyutları 25x19 cm.'dir. Çukurun etrafın ise 25 cm kalınlığa ulaşan kerpiç ile çevrelendiği görülmüştür (Bkz.Resim 101).

Resim 101. Öğe 0355 numarası verilen depolama çukuru

Depolama çukuru içerisinde yaptığımız çalışma esnasında toprak içerisinde bitki kalıntıları olduğunu düşündüğümüz bulgulara rastlanmış ve örnek olarak dolgu içerisinden flotasyon yapılmak üzere toprak örneği alınmıştır. Çukur içerisinde devam eden çalışmalar esnasında 44 cm derinleşildikten sonra doğu tarafında hayvan tahribatının olduğu görülmüştür. Toprak yapısının çok yumuşak olduğu Öğe 0355'in iç kısmının ise sıvanmadığı ya da herhangi bir özen gösterilmediği görülmüştür. Höyük üzerinde yapılan 2015 yılı kazı sezonu esnasında N-14 açmasında yapılan kazı çalışmaları esnasında açmanın kuzeydoğusunda açığa çıkan ve Öğe 600 numarası verilen benzeri depolama çukuru ile aynı düzlemde yer alır. M-15 açmasında açığa çıkan depolama çukurunun aynı zamanda açmanın güneydoğusunda yer alması sebebiyle N-14 açmasında açığa çıkan depolama çukur ile KD yönünden birbirine paralel doğrultuda yer alır. Öğe 0355 için söylenebilecek olası yorum bir depolama amacıyla kullanılan fakat özenle hazırlanan bir çukur olmadığıdır. Öğenin hemen yakınında ve kuzeydoğusunda yer alan, altında fitolit izlerinin yer aldığı in situ halde bir adet ezgi taşı ele geçmiştir (Bkz.Resim 102). Ezgi taşının uç kısmındaki kullanım izlerinden anlaşıldığı kadarıyla ezgi taşının ikincil olarak havaneli şeklinde kullanımına devam edildiğini düşünmekteyiz.

Resim 102. Öğe 0355'in kuzeydoğusunda ele geçen ezgi taşı

Tam olarak ele geçen ezgi taşı hammadde olarak bazalttan üretilmiştir. Yüzeyi oldukça gözenekli olup, gözeneklerin iç kısmında ise beyaz renkli fitolit (bitki kalıntısı) izleri görülmektedir. Ezgi taşı dışında herhangi bir buluntunun gelmediği birimde çalışma sonlandırılmıştır.

M-15 açmasında yapılan kazı çalışmaları höyük üzerinde daha önceki yıllarda yapılan kazı çalışmalarında derinleşilen seviyenin altına inildiği ve bu yılki kazı sezonu açısından yeteri kadar seviye inme çalışması yapıldığının düşünülmesi üzerine çalışma 06.08.2017 tarihinde sonlandırılmıştır. M/15 açmasında son olarak belgeleme çalışmaları yapılmış sezon sonu fotosu çekilmiş ardından çizim çalışmaları yapılmıştır. Yıl sonu orthophoto ise L/15 açmasında yapılan çalışmalar esnasında açığa çıkan Mekan 16'ın devamını saptamak amacıyla M/15 açmasının kuzey kesitinin kaldırılması nedeniyle her iki açmanın birlikte çekilmiştir (Bkz.Resim 103).

Sonuç olarak; açma içerisinde yapılan kazı çalışmalarında açığa çıkan yontmataş, sürtmetaş ve mermer bilezik yoğunlukları göz önüne alındığında bu alanın olasılıkla üretim ile

ilişkili olarak atık bir alan olduğu görülmektedir. Özellikle ele geçen yontmataş buluntuları (Tablo 13) ve alet tiplerine (Tablo 14) ilişkin olarak yontmataş uzmanı olan Yrd. Doç. Dr. Nehir Kolay Bostancı'nın yaptığı inceleme çalışmalarından bazı sonuçlar aktarmıştır. Bu sonuçlara göre M/15 açmasında tüm birimlerde ele geçen aletlerin, ustalık işi olmayan yontmataş alet topluluğu içerdiğini belirtmiştir.

YONTMATAŞ BULUNTULARIN AÇMALARA GÖRE DAĞILIMI[1]

Redüksiyon Dizisi	L/16-17	M/15	L/15	TOPLAM
Yumru	2	-	-	**2**
Çekirdek	7	6	-	**13**
Çekirdek Tablası	-	-	1	**1**
Dönümlü Dilgi	-	1	-	**1**
Üretim artıkları	302	336	81	**719**
Taşımalık	37	85	20	**142**
Alet	15	48	3	**66**
TOPLAM	**363**	**476**	**105**	**944**

Tablo 13: Açmalara göre redüksiyon dizisi ve yongalama ürünleri

ALET TİPLERİ	L/16-17	M/15	L/15	TOPLAM
Bıçaklar	5	22	-	27
Delgiler	1	6	-	7
Orak Dilgileri	1	6	-	7
Ad-hoc	1	4	1	6
Düzeltili Dilgiler	1	4	-	5
Taş Kalemler	3	-	1	4
Uçlar	-	2	-	2
Ön Kazıyıcı	-	2	-	2
Sırtlı Dilgi	1	-	-	1
Çontuklu Alet	-	1	-	1
Piecé Esquilleé	-	1	-	1
Düzeltili Yonga	1	-	-	1
Rende	-	-	1	
TOPLAM	14	48	3	65

Tablo 14: Yontmataş aletlerinin açmalara göre dağılımı

[1] Yontmataş Buluntu Tabloları Yrd. Doç. Dr. Nehir Kolay BOSTANCI tarafından düzenlemiştir.

Bir diğer olgu ise mermer bilezikler ve bununla ilişkili olarak üretim aletlerindeki yoğunluk göz önüne alındığında Höyük genelinde ele geçen buluntular ile karşılaştırıldığında açmanın geneli için atık alan olarak kullanılmış olabileceği görülmektedir (Bkz.Tablo 15).

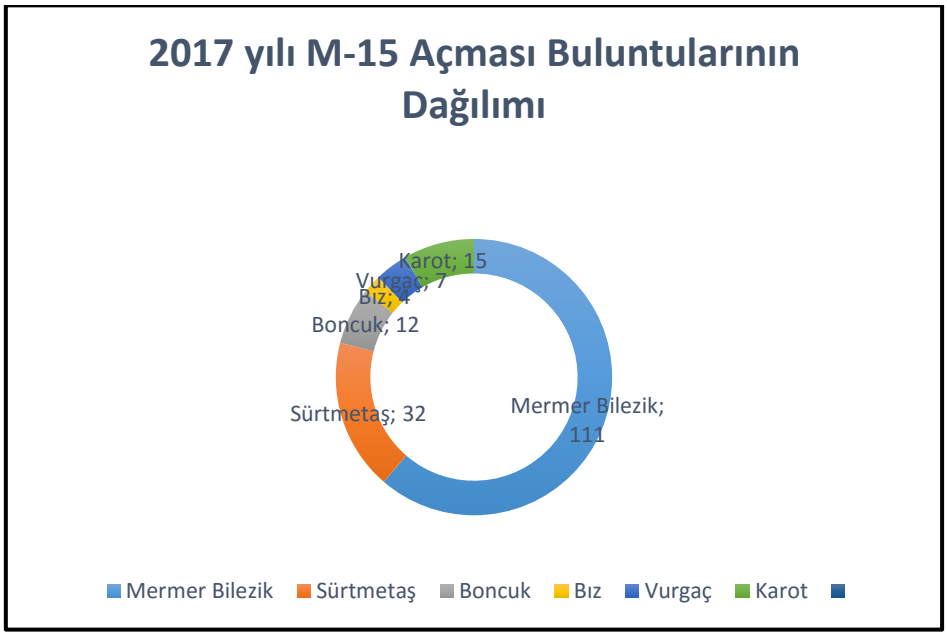

Grafik 15. 2017 yılı M-15 Açması Buluntularının Dağılımı

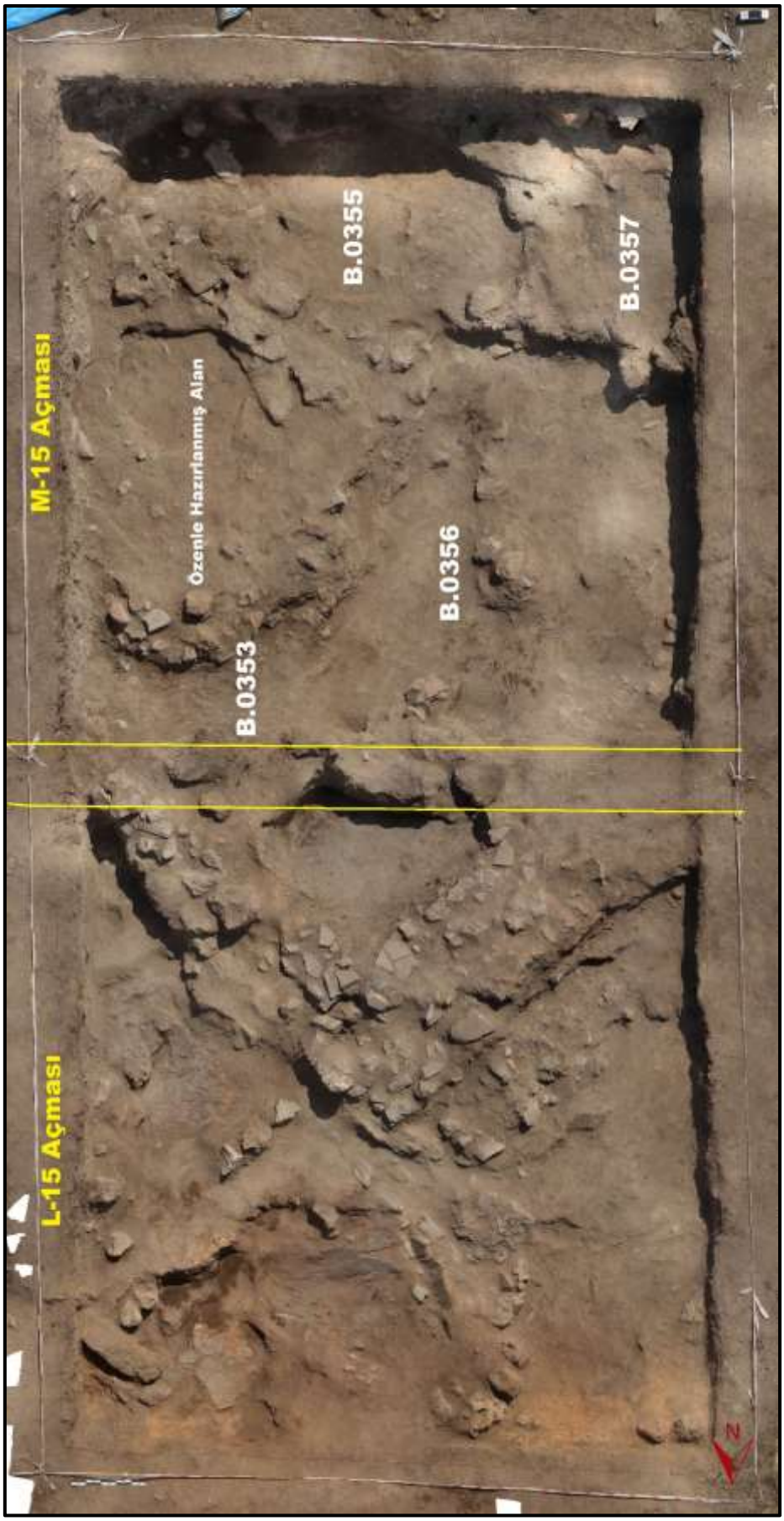

Resim 103. M/15 ve L15 açması son hali Orthophoto

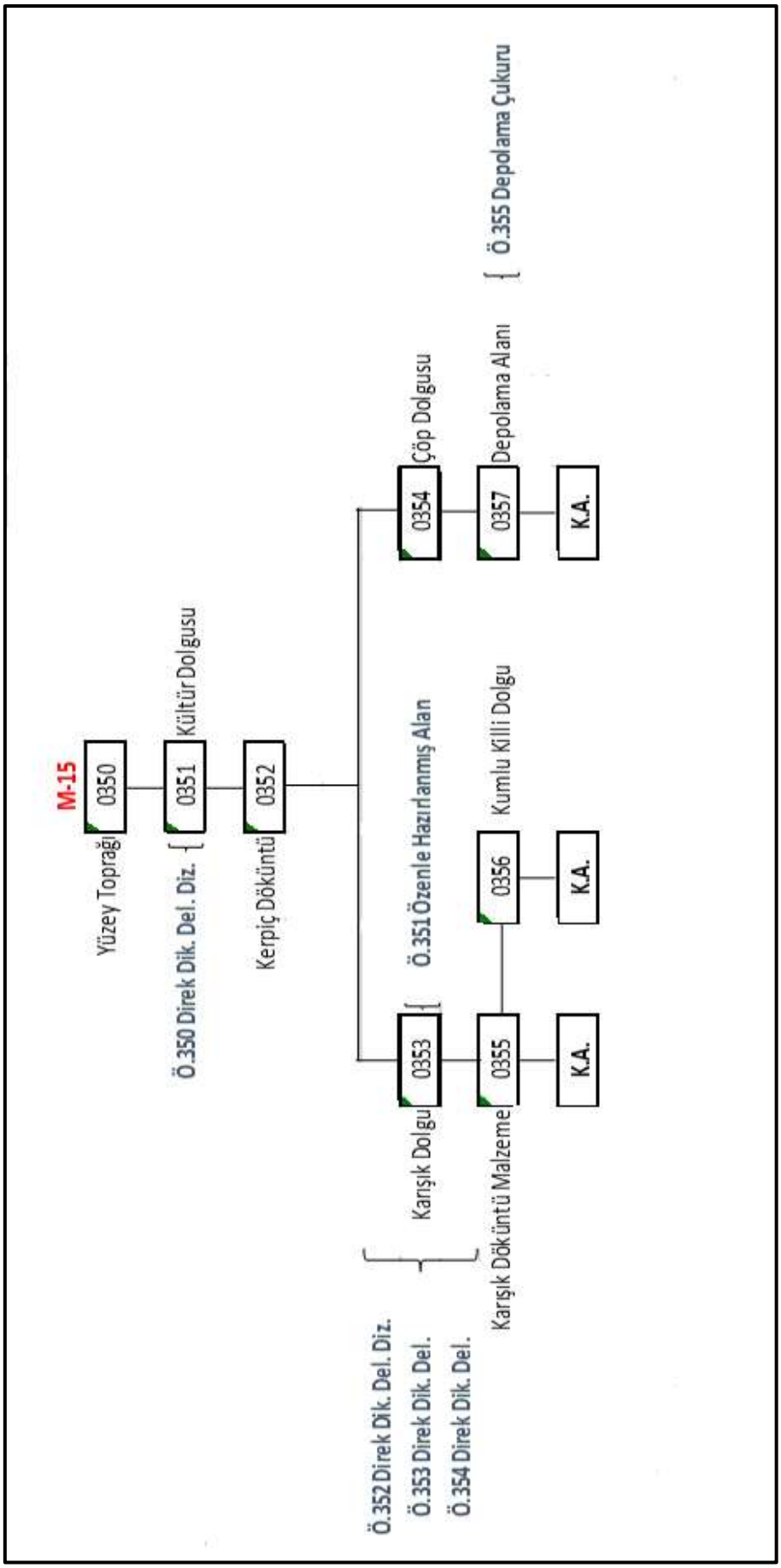

Resim 104. M-15 Açması Matrisi

KANLITAŞ HÖYÜK L-15 AÇMASI GENEL RAPORU

Erhan BİNGÖL

L-15 açmasında çalışmalara ilk olarak Kanlıtaş Höyük 2017 yılı kazı sezonunda 06.08.2017 tarihinde başlanılmıştır. Karelaj sisteminde, kazı stratejisi gereği doğu-batı yönlü 5 m. ve kuzey-güney yönlü 5 m. olarak açılmıştır (Bkz.Resim 108). Açmanın güneyinde M-15 ve doğusunda ise L-16/17 açması yer alır.

2017 kazı sezonunda açılan M-15 ve L-16/17 açmalarında fark edilen, farklı niteliklere sahip dolguların bu açma içerisinde kesiştiği düşünülmüştür. Bu iki açmanın kültür dolgusu ve altından gelen daha tanımlı dolgularında belgeleme sürecinde tespit edilen yoğun Mermer Bilezik buluntularının dağılımına bakıldığında, buluntu yoğunluğunun bu açmada da devam etmesi beklenmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde açmadaki çalışmalar dolgular ve olası Mermer Bilezik yoğunluğun olduğu göz önünde bulundurularak yürütülecektir.

Açmada çalışmalara başlamadan önce, açmanın koordinatları alınmıştır. L-15 açması 132.079 X ve 149.972 Y KD ve 128.079 X – 144.972 Y GB koordinatları arasında yer almaktadır. Ayrıca açmanın köşe kısımlarından yükseklik değerleri de alınmıştır. Buna göre GB köşesi 962.848, KB köşesi 963.869, KD köşesi 963.242, GD köşesi ise 962.279 olarak ölçülmüştür. Ayrıca L/15 açması için 0450-0499 birim aralığı ve 17/450/17-499 grafik aralıkları alınmıştır.

Resim 105. Kanlıtaş Höyük 2017 kazı sezonunda kazı çalışması yapılan L-15 açmasının konumu

M15 açmasında karmaşık ve atık dolgu niteliğindeki dolgunun bu alanda devam ettiği düşünülmektedir. Bununla beraber L-16/17 açmasındaki B.258 biriminde saptanan yanmış ve turuncu kerpiç içeriğe sahip dolgunun L15 açmasının kuzeyinde devam ettiği düşünülmektedir.

Açmada ilk aşamada bu iki dolgunun birbiri ile nasıl ayrıldığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu alandaki çalışmalara ilk olarak yüzeydeki otların temizlenmesi işlemi ile başlanmıştır (Bkz.Resim 106).

Resim 106. L-15 Açması yüzeyde yer alan bitki kalıntılarının temizlenmesi sonrası görünümü

Açmanın Kuzeybatısından batı kesitinin ortasına ulaşan alana kadar net bir şekilde eğim olduğu anlaşılmıştır. Bu alanın bir kısmını tahribat alanı kaplamaktadır (Bkz.Resim 107). Bir kısmı ise tepenin doğal sınırları sebebiyle eğimli bir alanda kalmaktadır.

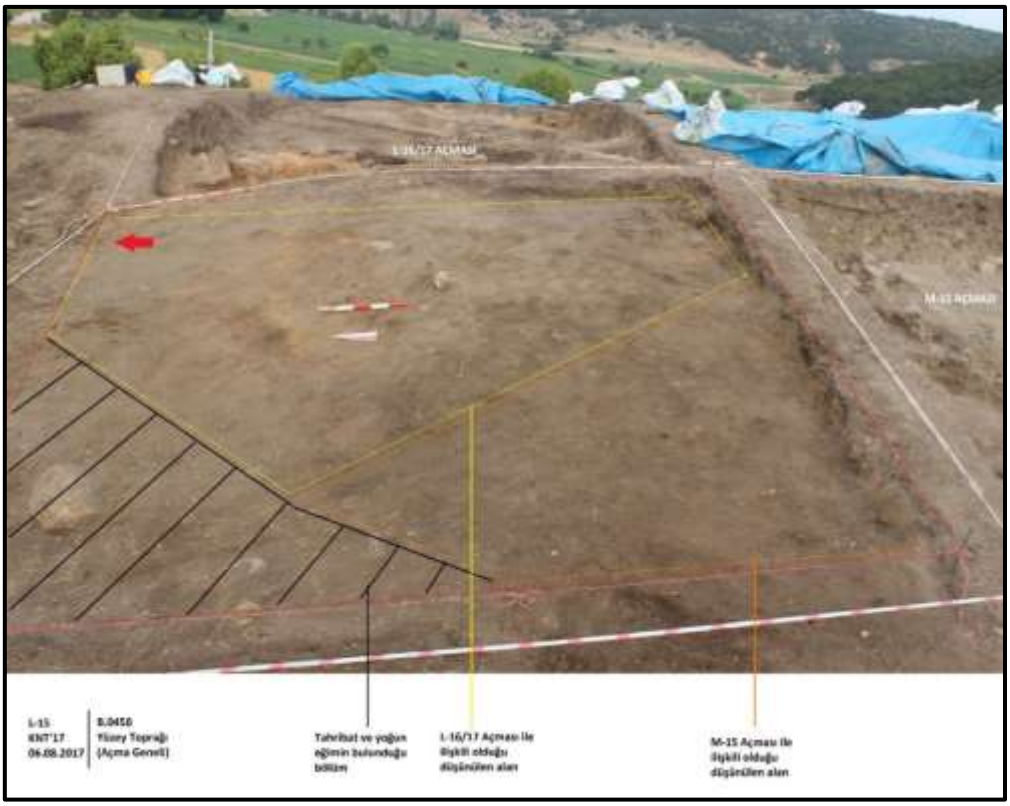

Resim 107. Açmanın eğim ve tahribat alanının konumları

Bu alandaki çalışmalar yüzey otların temizlenmesi ardından B.450 birim numarası ile yüzey toprağının kaldırılması işlemi ile devam etmiştir. Yapılan çalışmalarda eğim farkından ötürü batıdan başlayarak bir seviye sıyrılmıştır. Bu çalışma açmanın güneyinde yürütülmüş ve

dolgu içinden 3 adet özel buluntu koordinatları ile kaydedilmiştir. Bunlar X1 Öğütme Taşı X2 ve X3 Mermer Bilezik parçası olarak kaydedilmiştir.

L/15 açmasında devam eden kazı çalışmaları yüzey toprağı üzerinde yapılan seviye inme çalışması şeklinde yürütülmüştür. B.0450 birim numarası verilen yüzey toprağının kaldırılarak kültür dolgusuna ulaşma hedefli olarak yapılan çalışmada 4 cm derinleşilmiştir. Çalışma esnasında yüzey toprağının yumuşak bir yapıda olduğu kahverengi ve gri renkte kumlu taşçıklı olduğu görülmüştür. Seviye inme çalışması birimin güneyi ile kuzeyi arasındaki yüksek kot farkı nedeniyle ağırlıklı olarak açmanın güneyinde yürütülmüştür. Birimin orta kesiminden başlayarak kuzeye doğru olan kesimdeki tahribat alanında ise yüzey temizliği yapılmıştır.

Bu alandaki çalışmalar B.450 birim numarası ile yüzey toprağının kaldırılması işlemi ile devam ederken açmanın güneyinde yanmış kerpiç bloğu izlerine rastlanılmıştır (Bkz.Resim 108). Kerpiç bloğun batı tarafında ise sıva izleri olabileceğini düşündüğümüz aynı zamanda bloğu da batıdan sınırlayan bulguya rastlanılmıştır. Renk olarak turuncu renkte olup L-16/17 açmasında saptanan turuncu kerpiç duvardan ton olarak daha koyu bir renk içeriğine sahiptir. Kerpiç bloğun uzantısının güneyden kuzeybatıya doğru bir yönelim sergilediği görülmüştür. Kerpiç blok yaklaşık olarak 50 cm uzunluğuna sahip olup aynı seviyede M/15 açmasının kuzey kesitinde devam niteliği taşıyabilecek herhangi bir bulgu yer almamaktadır. Bu da bize açmanın bu kesimin daha çok L-1617 açması ile daha çok ilişkili olabileceği düşüncesini doğrulamış gibi görünmektedir.

Resim 108. B.450 biriminde açığa yanmış kerpiç blok

L/15 açmasında devam eden kazı çalışmaları yüzey toprağı üzerinde tespit edilen kerpiç bloğun moloz taş yığını ile oluşturulmuş duvar olarak devam ettiği ve kuzeyinden açmanın güneybatısına doğru üçgen bir görüntü sergilediği görülmüştür (Bkz.Resim 109). Aynı zamanda birbiri ile ilişkili olan duvarların iç kısımlarının da kerpiç sıva ile sıvandığı net bir şekilde açığa çıkmıştır. Açığa çıkan duvarların bir Mekan/Oda ile ilişkili olabileceği

düşünülerek burada yapılacak kazı çalışmalarına B.0451 birim numarası ve ‘’Oda Dolgusu’’ ismi verilerek devam edilmesi uygun görülmüştür.

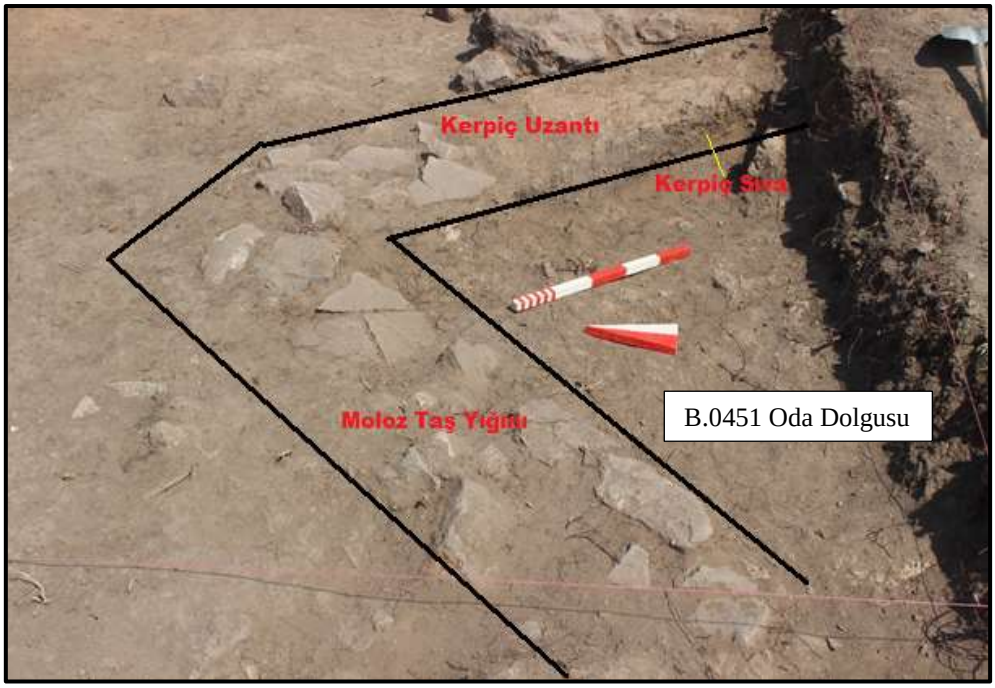

Resim 109. B.0451 Oda dolgusu ve duvar uzantıları

B.0450 numaralı yüzey toprağındaki çalışmalar ise genel temizlik ve seviye eşitleme çalışmaları ile devam ederken, bu alanda yapılan çalışmalarda 8 adet tatlı su kabuğu, az miktarda kemik ve yontma taş üretim artıkları ile yine az miktarda seramik buluntu ele geçmiştir. Kazı çalışmalarında ele geçen ve özel buluntu olarak nitelendirdiğimiz mermer bilezik parçaları, havan eli, karot, öğütme taşı parçası ve biley taşı ele geçmiştir (Bkz.Tablo16).

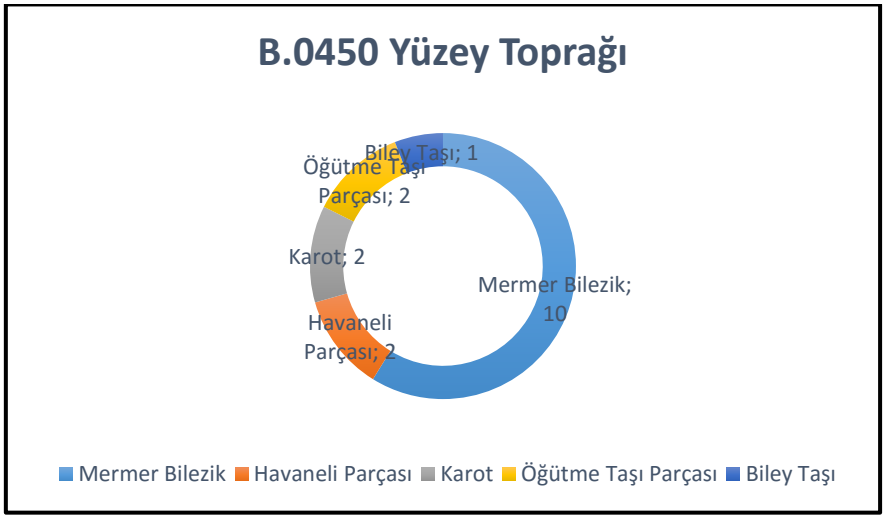

Tablo16 . B.0450 Yüzey Toprağı biriminde ele geçen buluntuların yoğunluğu

B.0450 birimde ise yapılan çalışmalarda toplamda 16 cm seviye inilmiş ardından açma genelinde toprak rengini ve dokusunun değişmesi ile birlikte birim kapatılmıştır. Devam edecek olan çalışmalara B.0452 numarası ve ‘’Kültür Dolgusu’’ adı verilerek yeni bir birim açılarak çalışmaya devam edilmesi kararlaştırılmıştır

Açmanın güneyinde devam eden çalışmalarda bu bölgede tespit edilen içi sıvalı kerpiç uzantının kuzeye doğru uzandığı yönde moloz taşlarla desteklendiği ve bu taşların KD-GB yönüne döndüğü gözlemlenmiştir (Bkz.Resim 110). Bu dönüşle birlikte oluşan alanın bir oda dolgusu olma ihtimali güçlenmiştir. Toprak yapısının yumuşak, tabakalanmanın masif görüldüğü bu alanda yapılan kazı çalışmaları esnasında rutin olarak alınan toprak örneği dışında flotasyon amaçlı örnek 20 litre toprak alınmıştır.

Resim 110. Açmanın güneyinde açığa çıkan duvar sıvalarının konumu

B.451 numaralı alanda daha önce yapılan çalışmalarda, alanı çevreleyen duvarlarda kerpiç duvarın sıvası görülmüştü. Bu alanda devam eden çalışmalarda ise bahsettiğimiz oda dolgusunun diğer duvarında (moloz ve yassı taşlardan oluşturulan) da moloz taşa yapıştırılmış biçimde 2,5cm kalınlığında sıva kalıntıları görülmüştür (Bkz.Resim111).

Resim 111. Duvar sıvası detay foto

B.0452 numaralı kültür dolgusu adını verdiğimiz alanda yapılan çalışmalarda bu alanın toprağı doğu kesite yakın olan ve L-16/17 plankaresine yakın olan bölgelerde turuncu renkte olup yer yer küllüdür. Bu durum bize L-16/17 plankaresinde B.0258 birim numaralı alanın toprak yapısı hakkında ipucu niteliğindedir. Açmada bulunan bu alan L-16/17 plankaresindeki alan ile yüksek olasılıkla beraber ve onun uzantısı şeklinde olduğunu düşünmekteyiz (Bkz.Resim 112).

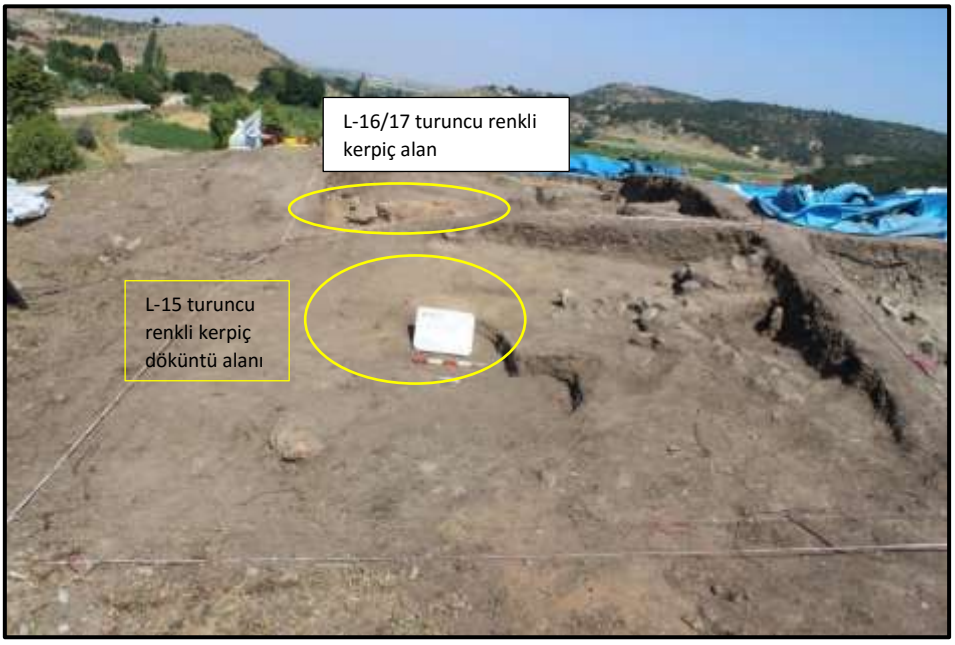

Resim 112. B.0452 Kültür Dolgusu turuncu renkte ve yer yer küllü toprak dolgusu

L-16/17 plankaresinde, B.0258 birim numaralı alanın toprak yapısı hakkında ipucu niteliğinde olduğunu düşündüğümüz için bu alan aynı zamanda kaçak kazı izlerinin yer aldığı bir tahribat içermekteydi.

Resim 113. B.0453 Kontrol Birimi alanı

Açma içerisinde bu alanda yer alan tahribatın ne düzeyde olduğunu ayrıca L-16/17 açmasının kuzeybatısında yer alan toprak yapısının ve yanmış turuncu renkte kerpiç duvarın uzantılarının saptanması amacıyla B.0453 numarası ile ‘’Kontrol Birimi’’ adıyla yeni bir birim açılarak kazı çalışması yapılması planlanmıştır (Bkz.Resim 113).

B.0453 numaralı ‘’Kontrol Birimi’’ tahribat alanının sınırlarını içeren DB yönünde 4.50 cm ve KG yönünde 3 m. olarak belirlenmiştir. Toprak yapısının yumuşak bir yapıya sahip olduğu görülen birimde toprak rengi ise Gri, Kahverengi ve Turuncu renkler içerdiği görülmüştür. Doku olarak kerpiç döküntü, taşçık ve kumlu olup içerik olarak yoğun bitki ve kökleri içermektedir. Bu alan kaçak kazı sonucu yoğun bir tahribat içerdiği yapılan kontrol çalışması esnasında saptanırken az da olsa hayvan tahribatı da görülmüştür. Bu tahribatın izlerinin en net görüldüğü kesim ise L16/17 açmasında saptanan turuncu renkte kerpiç duvar örgüsünün uzantısı olabileceğini düşündüğümüz turuncu renkte toprak dokulu uzantının L/15 açmasının kuzey kesiminde büyük oranda tahrip olduğu kesimdir. Kaçak kazı çukurunun ise zaman içerisinde doğal yollardan toprak birikintisi ile de dolduğu ve içerisinde yoğun bir bitki kalıntısı içerdiği görülmüştür.

B.453 biriminde devam eden çalışmalar esnasında 8 cm. seviye inildikten sonra Fırın tabanı olduğunu net bir şekilde gördüğümüz taban izlerinin saptanması ile fırının sınırlarını belirlemeye dönük çalışma yapılmış fakat olasılıkla tahribat sonucu fırının kuzey bölümün sınırının zarar gördüğü düşünmekteyiz. Güney ve güneybatı sınırının belirgin olduğu fırının sınırlarının net belirlenememesi sonucu ilk olarak toprak yapısının da görülen küllü kumlu dolgunun izlerinin takip edilerek ve tahmini olarak DB yönünde 1.32 cm. KG yönünde ise 1.30 cm. olarak belirlenmiş ve yeni birim açılarak çalışmalara devam edilmesi uygun görülmüştür. Fırın dolgusuna ise B.0454 numarası verilerek çalışmalara bu şekilde devam edilmiştir. İlk olarak B.454 numaralı birimin başlangıç fotosu çekilmiş ve belgelenme çalışması yapılarak kazı çalışmasına başlanmıştır (Bkz.Resim 114).

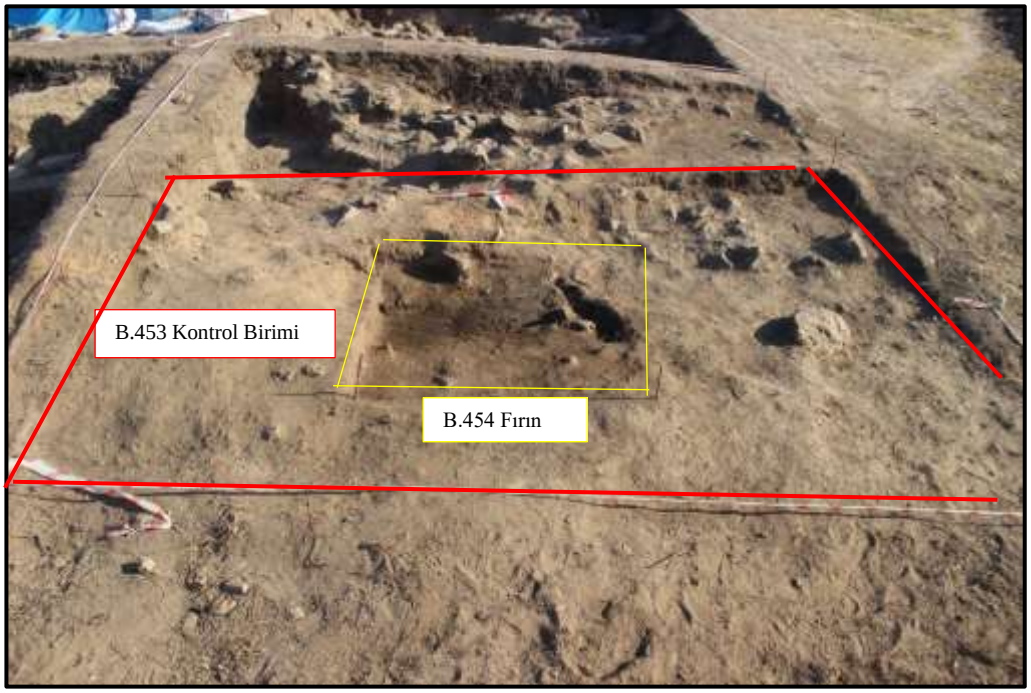

Resim 114. L 15 açması B.0454 numaraları birim başlangıç fotosu

B.0454 numaralı Fırın birimi içerisinde fırın çeperinin net belirlenememesinden kaynaklı olarak taban izlerinin takip edilerek çalışma yapılması uygun görülmüş ve yapılan çalışmalar esnasında dolgu içerisinde bir adet öğütme taşı ele geçmiş ve X1 koduyla kayıt altına alınarak birim formuna işlenmiştir (Bkz.Resim 115). Öğütme taşının yakınında ise yine bir adet Radyolitten yapıldığını düşündüğümüz vurgaç ve yine 1 adet öğütme taşı parçası daha olmak toplamda 3 adet özel buluntu olarak nitelendirdiğimiz buluntular ele geçmiştir (Bkz.Resim 116).

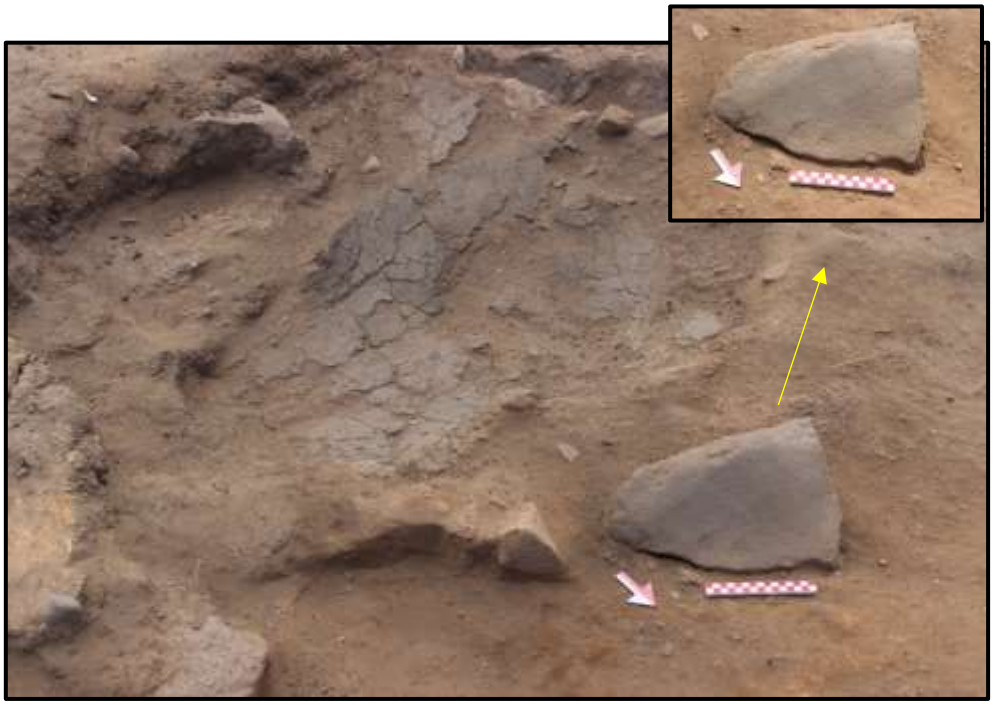

Resim 115. B.454'de ele geçen Öğütme taşı parçası Fırın ile birlikte ele geçtiği konum

Resim 116. Radyolitten (?) üretilmiş yuvarlak formda vurgaç ve öğütme taşı parçası detay fotoları (Fotolar: Bekir Coşkun)

B.454 birim içerisinde kazı çalışması devam ederken Fırının taban izlerinin, birimin batı sınırının altından devam ettiği gözlemlenmiş batı sınırında ise daha eski bir yapım evresini temsil ettiği düşünülen ve taş öbekleri ile kesilen taban izlerine rastlanmış bu doğrultuda iki evreli bir fırın olduğu görülmüştür (Bkz.Resim 117).

Resim 117: B.0454 numaraları iki evreli Fırın Taban izleri

Fırın tabanının orta kesiminde daha dağınık bir şekilde parçalandığı fakat doğu tarafında ise daha kompakt bir görünüm sergilediği görülmüştür. Daha eski bir evreyi temsil ettiği düşünülen batı tarafındaki taban izleri ise dağınık bir görünümüm sergilediği ve taş öbekleri ile kesildiği görülmüştür. Fırının taban izlerini takip edilerek sınırlarının tespitine dönük devam eden çalışmalarda, sınırlarının kısmen netleşmesi ile birlikte Öğe tanımlaması yapılmış ve Öğe 0454 numarası verilmiştir. Öğe 0454 numaralı fırının uzunluğu 1.20 m. genişliği ise 0.95 m. olarak saptanmıştır.

Öğe 0454 numaralı Fırın öğesinde çalışmalar devam ederken aynı zamanda B.0453 numaralı birimde çalışmalara devam edilmiştir. Tahribat alanın kuzey ve kuzey batı kesiminde yoğun bitki köklerinin içerikliliğinin toprak içerisinde devam ettiği görülmüştür. B.0453 numaralı birim içerisinde yapılan kazı çalışmaları esnasında birimin tümünde seviye inme çalışmasına devam edilmiştir. Birimin batı kesiminde toprak yapısının gri ve bitki içerikli olduğu görülürken doğu kesiminde ise yanmış kerpiç izlerinin turuncu ve gri renkte dağınık halde döküntü şeklinde dağıldığı görülmüştür. Kerpiç döküntülerin hemen altından ise hafif küllü ve koyu kahverengi renginde toprak dolgunun yer aldığı görülmüştür.

Yapılan kazı çalışması sırasında ele geçen ilginç bir buluntu ise kırılmış fakat tümlenebilir bir halde olan çömlek parçasıdır. Çömlek kabın ele geçtiği alan aynı zamanda B.0454 olarak numaralandırdığımız Fırın biriminin hemen doğu sınırının yakınında ele geçmiştir (Bkz.Resim 118). İn situ bir halde bulunan kırılmış çömleğin eksik parçalarının da olduğu gözlemlenirken buluntunun açığa çıktığı kesimden alınan tüm toprak titizlikle ince elekten geçirilmiş ve bazı eksik parçaları tespit edilmiştir. Restorasyon çalışmalarının yapılması için tüm parçalar fotoğraflanmasının ardından Laboratuvara götürülmek üzere ayrı bir poşete konularak toplanmıştır. Çömlek kap X17 buluntu numarası ile özel buluntu olarak birim formuna işlenmiştir.

Resim 118:Çömlek kap ve hemen batısında yer alan Öğe 454 numaraları Fırın

Çömlek kap parçalarının ilk bulunduğu sırada temizlik çalışması esnasında çömleğin altından fırın veya ocak tabanı olabilecek izlere rastlanılmıştır. Çömlek ise bu taban parçalarının hemen üzerinde ele geçmiştir (Bkz.Resim 119).

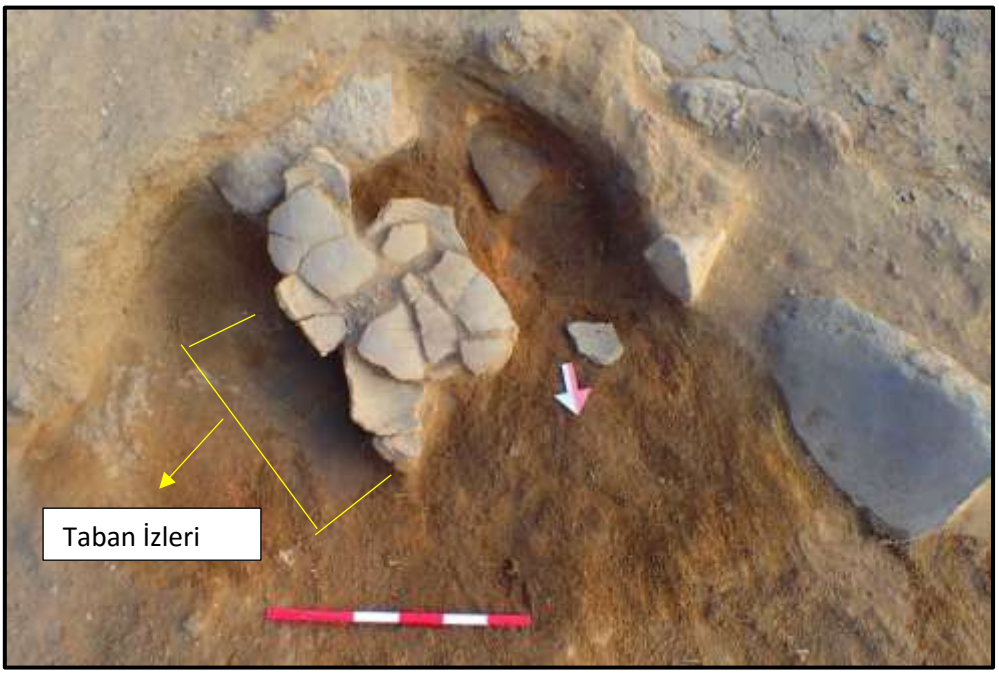

Resim 119. Parçalanmış halde bulunan tümlenebilir Çömlek kap buluntusu.

B.0453'de kazı çalışmaları devam ederken açmanın ve aynı zamanda birimin doğu kesiminde ele geçen parçalanmış bir şekilde tümlenebilir parçalara sahip çömleğin bulunduğu yerin doğusunda, açmanın doğu kesitinden başlayarak kuzeybatı yönüne doğru uzanan gri renkte kerpiç duvara rastlanılmıştır. Bu duvarın kesite yakın olan tarafında 15 cm kadar turuncu renkte olup diğer kesimi ise gri yanmış kerpiç ile devam eden bir bütünlük sergilediği görülmüştür. Duvar olasılıkla kaçak kazı sonucu tahrip olmuş ve bir süre sonra kesilmiştir

(Bkz.Resim 120). Bu nedenden ötürü bir devamlılığı görülememiş ve net bir tanım yapılamamıştır.

Resim 120. B.0453'de açığa çıkarılan kerpiç duvar

Açma genelinde kazı çalışması devam ederken bir yandan daha önce sıva izlerinden aynı zamanda taban sıvası da olabileceğini düşündüğümüz B.0451 numaralı ''Oda Dolgusu'' biriminde çalışmalara devam edilmiştir. Dolgu içerisinde yaklaşık 20 cm derinleşildikten sonra sıvalı ve gri renkte bir taban açığa çıkarılmıştır (Bkz.Resim 121).

Resim 121. B.0451 numaralı birim olarak tanımlana Oda Dolgusu içerisinde açığa çıkarılan taban izleri

Taban kompakt bir şekilde oda dolgusunun içerisinde sıvanmış ve duvarın alt kesiminde düzgün bir eğimle yaklaşık 10 cm kadar da aynı yapıda duvar sıvanmıştır. Bu yüzden taban sıvasının duvarın alt kesiminde de devam ettiği anlaşılmıştır. Tabanın, aynı zamanda birimin

güney kesiminde yer alan araba yolu için bırakılmış kesitin altına doğru devam ettiğini düşünmekteyiz. Ancak kesit kaldırılırsa bu durum netliğe kavuşacağı için şimdilik ne kadar devam ettiğini dair bir yorum yapılamamış ve ilerleyen kazı çalışmalarında bu durumum netliğe kavuşması için kesitin kaldırılması planlanmıştır. Ancak M/15 açmasının aynı zamanda kuzey kesiminde yer alan kesitin bu açmada kalan kesiminde, daha önce yaptığımız kazı çalışmaları esnasında bu kesimde herhangi bir taban izlerine rastlamadığımız gibi aynı zamanda duvarların uzantısı da saptanmamıştır. Bir bütün olarak eldeki mevcut bulgulardan yola çıkacak olursak yapılacak yorumlar şimdilik buranın özenle yapılmış bir mekan olduğu, duvarlarda yer alan 3 cm kadar sıva izleri ve sıvanmış taban içermesi üzerinden doğrulabilmektedir. Mekan tanımlamasının yapılmasının ardından bu alana höyük genelinde açığa çıkan mekanlarının sıra numarası takip edilerek Mekan 16 numarası verilerek tanımlanması uygun görülmüştür.

B.0452 numaralı birimde ise seviye inme çalışması devam etmiş, yapılan çalışma biriminin batı ve doğu kesiminde yapılmıştır. Toprak dolgusunun ise çok yumuşak ve gri renkte olduğu görülmüştür. Yapılan çalışma esnasında herhangi bir özel buluntuya rastlanmamış olup, çalışılan kesimin ve aynı zamanda açmanın güneybatı tarafında dağınık halde bir devamlılık sergilemeyen döküntü kerpiç izlerine rastlanmıştır. B.0452 numaralı birimde çalışmalar devam ederken Öğe 0454 numaralı fırının yanında daha önce açığa çıkarılan tümlenebilir çömlek parçasının hemen altında taban izleri açığa çıkmıştı. Taban izlerinin Öğe 0454 Fırın ile ilişkili olma ihtimali yüksektir. Fırın/Ocak dolgusu olabileceği bir diğer ihtimal olarak ise depolama alanı olabileceği düşüncesi ile yeni bir birim açılarak bu alanda çalışmalara devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Birim 0455 birim numarası verilen ve Fırın/Ocak Dolgusu birimi olarak adlandırılan birimin sınırları DB 1.20m. ve KG 1.60m. olarak belirlenmiştir (Bkz.Resim 122).

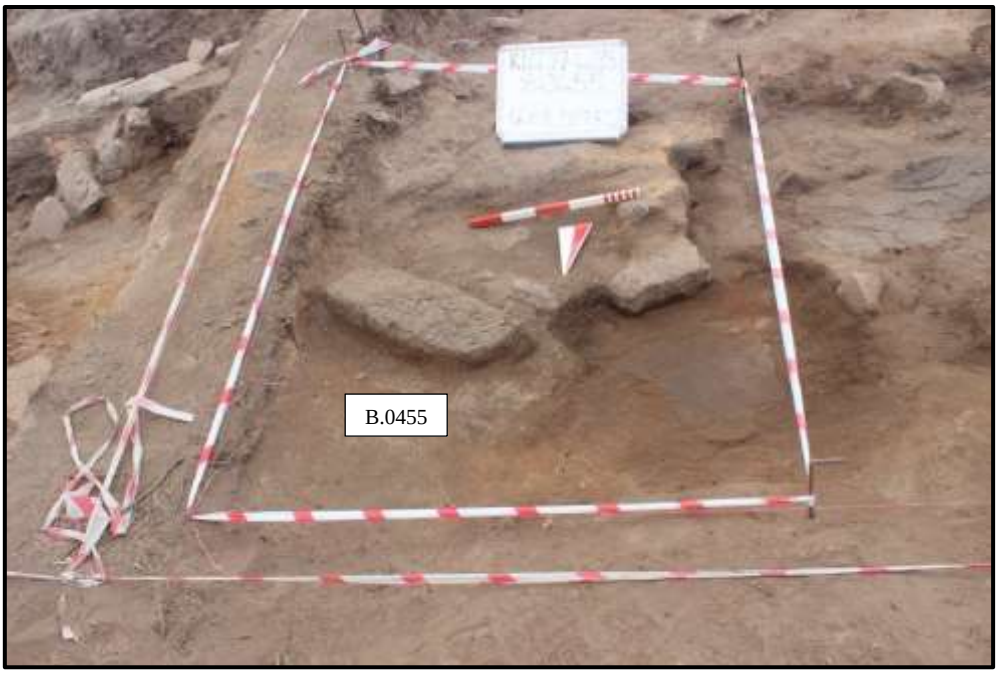

Resim 122. Birim 0455 numaralı birim başlangıç fotosu

Birimde açığa çıkarılan taban izlerinin burasının bir Fırın/Ocak tabanı olabileceği bir ihtimal olarak da etrafının turuncu renk içeren bir kerpiç ile çevrelendiği görülmüştür (Bkz.Resim 123). Bir diğer olasılık ise tümlenebilir ve in situ olarak ele geçen çömlek parçasının bu birimde taban üzerinde ele geçmesi depolama alanı olarak da kullanılabileceği

ihtimalidir. Taban içerisinde ve tabanın altında seramik parçaları ele geçmiş olup bu durum bize seramik parçalarının kaldırılmadan üstüne taban sıvası yapıldığını göstermiştir.

Taban izlerinin açmanın kuzey kesitine kadar devam ettiği fakat kuzeye doğru turuncu bir renk tonunda değişim sergilediği ve buradaki toprak yapısının L-16/17 açmasının Kuzey batısındaki yanmış turuncu kerpiç toprağı anımsatmıştır (Bkz.Resim 123). Çalışma esnasında ele geçen buluntular ise yoğun bir düzeyde seramik parçaları, yontma taş ve kemik parçaları olup özel olarak 1 adet işlenmiş kemik ele geçmiş olup X1 buluntu numarası ile birim formuna işlenmiştir. Aynı zamanda B.0455 numaralı birimde rutin olarak alınan arşiv örneği ve Flotasyon dışında çalışma esnasında saptanan yanmış organik kalıntılar içerdiği için iki adet daha örnek alınmış olup toplamda 4 adet toprak örneği alınmıştır. Bu örnekler birim formuna Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö4 numarası ile işlenmiştir. Yapılan çalışmalar devamında taban izlerinin sınırlarının kerpiç bir çevirme ile güneyden sınırlandığı kuzeyde ise taban izlerinin açma kesitine doğru devam eden kısmının açığa çıkması sonucu bu alanın Ocak olarak tanımlanması uygun görülmüş Öğe 0455 Ocak olarak adlandırılmıştır.

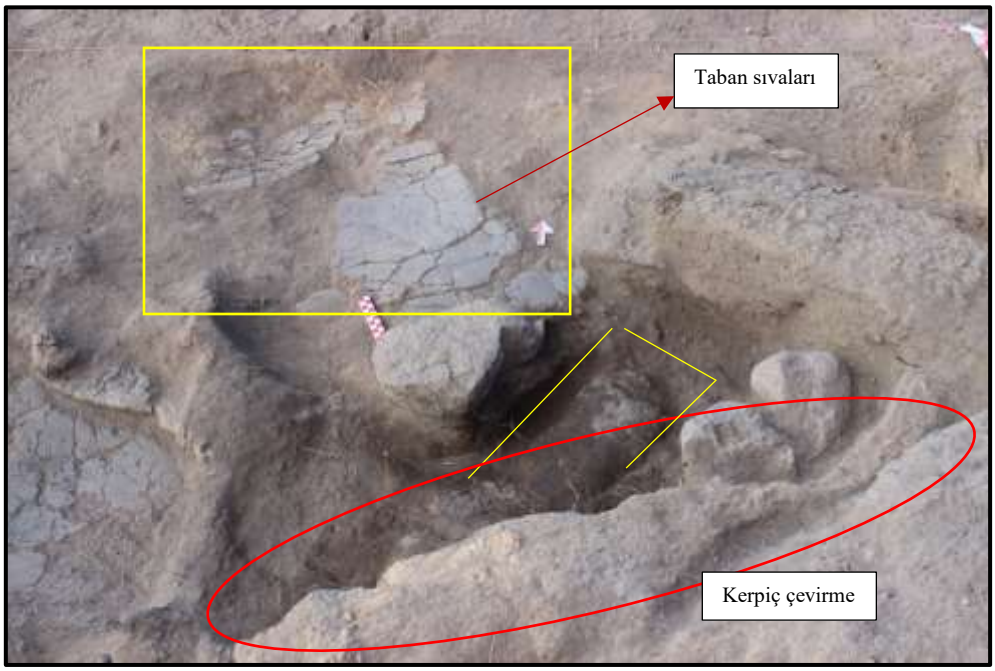

Resim 123. B.0455 numaralı birimde yapılan çalışma sonrası gün sonunda açığa çıkan detaylar

Öğe için söylenebilecek olası yorumlar Ö.0454 numaraları fırın öğesinin bitişiğinde hemen doğusunda yer alır. Boyutları KG 90 cm DB 40 cm olan öğenin taban yapılmadan önce taban altına seramik parçaları yerleştirildiği anlaşılmıştır. Bu uygulamanın taban ısısının korunması ile alakalı olduğu düşünülebilir. Bir kısmının tahrip olduğunu düşündüğümüz ocağın olasılıkla dörtgen bir şekilde olduğu düşünülmektedir. Ocağı çevreleyen herhangi bir çevirmeye rastlanmamış ancak yakınında kerpiç blokların olması bu blokların ocakla da ilişkili olabileceğini düşündürmüştür.

Resim 124. Taban sıvaları açmanın kuzey kesitine doğru turuncu renkte bir görünüm almaktadır.

Kazı çalışmalarına B.0452 numaralı Kültür dolgusunda birimin tümünde seviye inme şeklinde devam edilmiştir. Yapılan seviye inme çalışmaları esnasında birimin batı tarafından yoğun gri renkte toprak dolgusunun devam ettiği görülürken birimin doğu tarafında ise gri toprağın altından yanmış turuncu kerpiç döküntü ile karşılaşılmıştır. Birimin batı kesiminde yapılan kazı çalışmaları esnasında yer yer kerpiç döküntü izlerine rastlanırken birkaç parça birbirinden kopuk ve dizi sergilemeyen olasılıkla Mekan 16'ın Batı duvarı ile ilişkili olarak döküntü şeklinde ve dağınık halde taş öbeklerine rastlanmıştır (Bkz.Resim 125). Birimin batı kesiminde yapılan çalışma esnasında herhangi bir öğe veya bununla ilişkili bir bulguya rastlanmamıştır.

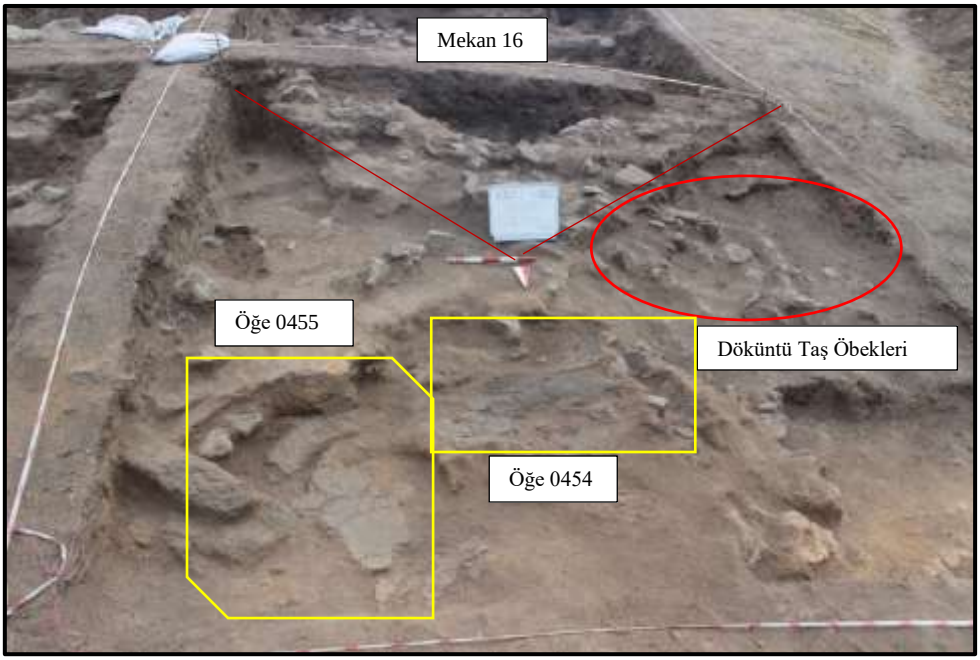

Resim 125. L15 açması 17.08.2017 tarihli gün sonu fotosu

L-15 açması içerisinde açığa çıkan öğelerin tanımlanmasına dönük olarak yapılan kazı çalışmaları sonucu Öğelerin tanımlanabilir noktaya gelmesi üzerine, çalışmalara daha öncede düşünülen Mekan 16'ın aynı zamanda açmanın güney kesitindeki devamlılığının saptanmasına dönük olarak devam etmiştir. L-15 açmasının Güney kesitinde yapılacak kazı çalışmalarına kesit için B.0456 numarası verilerek yapılmıştır. Kesitte yapılan çalışmanın amacı açmanın güneyinde yer alan sıvalı bir taban sahip, üçgen bir form veren Mekan 16 olarak tanımladığımız mekanın duvar uzantılarını ve taban sıvasının kesit içerisinden devam edip etmediğini görmek için yapılmıştır.

B.0456 numarası verilerek kesit için açılmış olan birimde yapılan çalışmalar esnasında 20 cm derinliğe inildikten sonra taş öbeklerine rastlanmış (Bkz.Resim 126) aynı zamanda açma içerisinde yer alan mekanın duvarlarında yer alan sıva izlerinin benzeri sıvalara rastlanmıştır. Kesitin doğu kesiminde yer alan taş öbeklerinin bir dizi şeklinde Mekan 16'ın doğu duvarının uzantısı olabileceğini düşünmekteyiz. Ancak taş öbeklerinin kesit içerisinde devamlılığında bir kesilme açığa çıkması ile birlikte bu taş öbeklerinin tam olarak ne kadar uzandığını görememekteyiz. Kesit içerisinde aynı zamanda doğu batı yönünde yer yer taş öbekleri yer alırken Mekan 16'ın batı duvarının kesitin L-15 tarafında kalan bölümünde sıva izlerine rastlanmıştır.

Resim 126. L.15 Güney kesitinde B.0456 numaralı birimde yapılan çalışmalar

Kesit içerisinde ve Mekan 16'ın taban izlerinin de takip edilerek devam edilen çalışmalar esnasında mekanın güneydoğusunda taban üzerinde in situ olarak bir adet öğütme taşı ele geçmiştir. Dolgu içerisinde başka herhangi bir buluntu ele geçmemiş olup az sayıda seramik parçaları ele geçmiştir. Kesitte devam eden çalışmalarda mekanın taban sıvasının duvara doğru kavis çizerek aynı zamanda duvarın bir kısmını da kapsayan hafif oval bir şekilde duvara doğru devam ettiği ve üst kesiminde duvarın kesit içerisine dönerek dörtgen bir form sergilediği görülmüştür (Bkz.Resim 127).

Resim 127. Mekan 16'da ele geçen ezgi taşı ve sıva izlerinin üst kesiminde duvarın kesit içerisine dönerek dörtgen bir form sergilediği (Kırmızı çizgili alan) kerpiç duvar izleri

M/15 açmasında Mekan 16'ın duvar izlerinin de devamı daha önce yapılan kazı çalışmalarında görülmediği için kesit kaldırılarak taban izlerinin de takip edilerek mekanın net olarak tanımlanmasına dönük çalışmaya devam edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda mekanın güney duvarının kesit içerisinde kaldığı ve iki adet kerpiç blok ile sınırlandığı görülmüştür (Bkz.Resim 128).

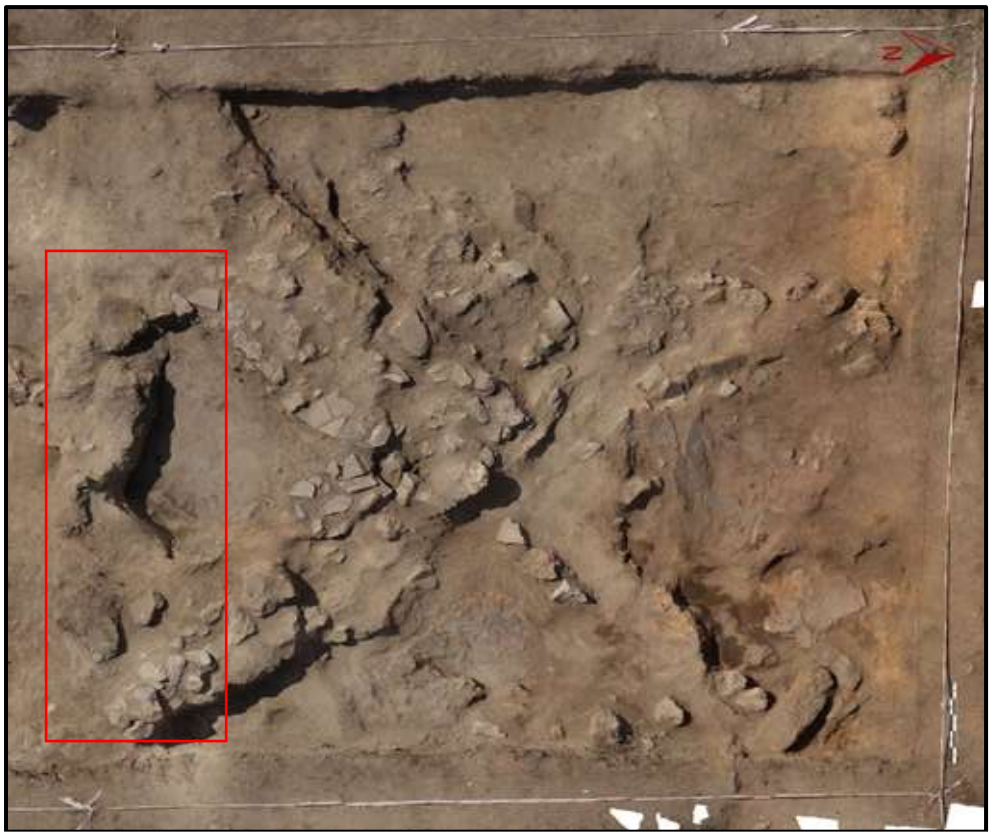

Resim 128. Mekan 16'ın güneyinde açığa çıkan kerpiç bloklar

Mekanın işlevine dair yapılacak olası yorumlar ise mekanın ikincil bir kullanımı olduğu çünkü güney duvarının daha sonradan eklemlendiği taban sıvalarının takibi esnasında anlaşılmıştır. Taban sıvalarının iki evreli olduğu ilk evrede güney duvarının altından devam ederken ikinci evrede mekanın olasılıkla kesildiği ve yeni bir kerpiç duvar ile sınırlandırılarak ikincil bir kullanıma gidildiği düşünülmektedir. Burada yer alan mekanın doğu duvarının kesite doğru dönerek devam ettiği kerpiç bloğun mekanın batısından oval bir şekilde dönerek devam eden sıvanın da takip ettiği kerpiç blok arasında bir kopukluk görülmüş bu kopukluğun ağaç tahribatından kaynaklı olabileceği gibi ikincil bir kullanım özelliğinden kaynaklı bir durum da olabileceği düşünülmüştür. Burada taban sıvasının açma güneyindeki kerpiç duvarın alt kısmında yer yer duvara doğu eğimli bir şekilde sıvandığı fakat altından ise taban sıvasının devam ettiğinin görülmesi burasının ikincil bir kullanım geçirdiği düşüncesi daha ağır basmaktadır. Olası ihtimaller burasının başlangıçta dörtgen bir form veren mekan gibi görünmektedir. M-15 açmasında bu sevide yer alan kerpiç döküntü ve hemen altından gelen karışık dolgu seviyesi ile aynı düzlemdedir. Başlangıçta M-15 açmasına devam eden bir mekan olduğu fakat daha sonra mekanın bu açmada kalan kesimin kesitten kaldırılarak kerpiç döküntü ile tesviye çalışması yapıldığı ardından kesitte kalan kerpiç duvar ile mekan daraltılarak yeniden farklı bir işlev için de kullanılmaya devam edildiğini düşünmekteyiz. Olası kullanıma dair düşüncemiz mekanın ikincil kullanımda burasının depolama amaçlı kullanılabileceğidir.

Ancak ilk kullanıma dair bir öngörümüz elde mevcut bulguların yetersizliği nedeniyle bulunmamaktadır. Kesit içerisinde yer alan ve mekanın güney duvarını oluşturan kerpiç duvarın güney sınırından hemen sonra yer alan M/15'sında yapılan çalışmalar esnasında mekanın devamı niteliğinde olabilecek herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır. Fakat bu alanda yaptığımız çalışmalar esnasında karışık dolgu içerisinde yer yer dağınık halde taban parçalarına rastlamıştık. Ancak bir bütünlük veren parçalar şeklinde olmadığı için aynı zamanda herhangi bir öğeye ile ilişkili bir bulguya rastlamadığımız için öngörümüz olan ikincil kullanım sonrası mekanın buradaki uzantıların kaldırıldığı düşüncesini destekleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mekan 16'nın depolama amaçlı bir işlevi olduğu, gerek boyutları ve taban izlerinin mekan içerisinde izlediği eğimli yapısından yola çıkarak yorumlamaktayız. Mekan 16' da yapılan kazı çalışmaları esnasında mekanı tanımlayıcı olabilecek herhangi bir buluntu gelmediğinden aynı zamanda höyük içerisinde geçmiş yıllarda yapılan çalışmalarda benzeri bir form veren mekan açığa çıkmadığından işlevine dair net bir tanım yapmamıza engel teşkil etmektedir. Ancak bu mekanın özenle hazırlandığı duvarların iç kısmında yer alan 3 cm sıva izleri, tabanında mekanın iç kısmının tümünde yer alan kerpiç sıva izleri bize bu mekanın özenle hazırlandığını göstermektedir. Mekan 16'ın tümüyle açığa çıkan bütün öğelerinin açığa çıkması ile bu alandaki çalışmalar sonlandırılmıştır.

Devam eden kazı çalışmalar B.0453 Kontrol Birimi'nde yürütülmüştür. İlk olarak açmanın ve aynı zamanda Kontrol Biriminin doğusunda yapılan kazı çalışması esnasında, Ö.455'in hemen güneyinde turuncu kerpiç izlerine rastlanılmıştır. Kerpiç izlerinin yuvarlak bir görüntü sergileyerek bir çeber gibi görülmesi ve bu çeperin olası bir fırın/ocak öğesini çevirebilmesi olasılığı üzerine olası öğenin kaplayabileceği tahmini alan da düşünülerek KG 95 cm DB yönünde 90 cm boyutlarında yeni bir birim açılarak kazı çalışması yürütülmüştür.

B.457 numarası verilerek yapılan kazı çalışması esnasında toprak yapısını yumuşak renk olarak turuncu, gri ve koyu kahverengi renk içerdiği, kumlu ve taşcıklı dokuya sahip aynı zamanda içerik olarak bitki kökü içerdiği gözlemlenmiştir. Fırın/Ocak öğesinin taban izleri öngörüldüğü gibi açığa çıkmış, açığa çıkan taban izlerinin doğu yönünde bir eğim sergilediği görülmüştür. Taban izlerinin ve turuncu kerpiç ile sınırlandığı batı kesiminde bir dizi oluşturan 3 adet taş öbeğine rastlanmış (Bkz.Resim 129). Fakat, fırın/ocak dolgusu ile bir anlamlı bütünlük oluşturup oluşturmadığı anlaşılamamıştır.

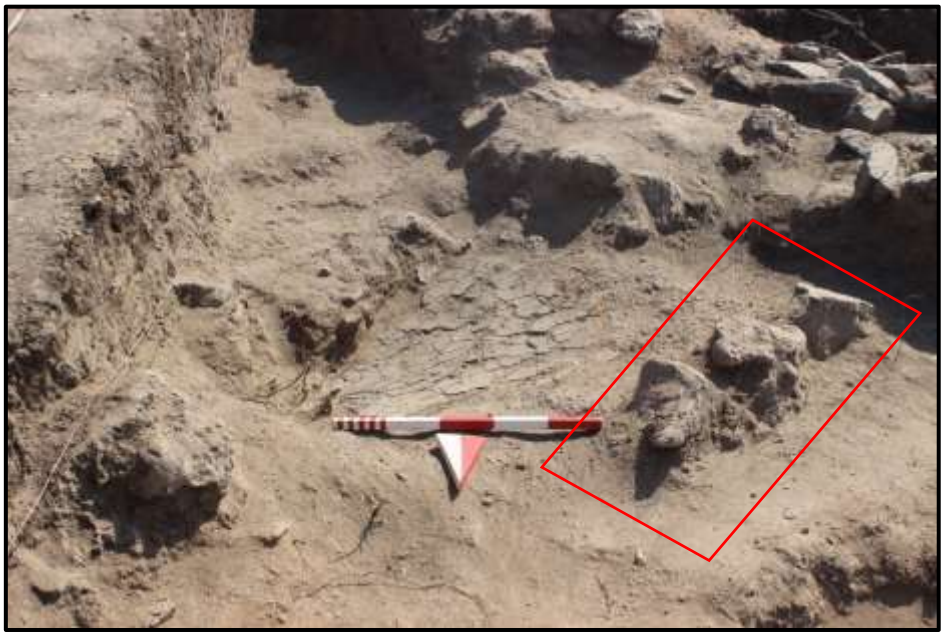

Resim 129. B.0457 Fırın/Ocak dolgusunda açığa çıkan taş öbekleri

Fırın dolgusunun aynı açma içerisinde daha önce açığa çıkarılan ve öğenin kuzey ve kuzeybatısında yer diğer fırınlar ile ilişkisi olduğunu net bir şekilde ortaya konamamıştır. Fırın/Ocak dolgusunun genel olarak açma içerisinde yer alan diğer fırınlar gibi kuzeybatı yönüne doğru bir görüntü sergilediği görülmüştür (Bkz.Resim 130**)**.

Resim 130. B.0457 Batı kesitinin üzerinden Detay Fotosu

B.0457 Fırın/Ocak dolgusu biriminde devam eden kazı çalışmaları esnasında herhangi bir özel buluntu açığa çıkmamıştır. Dolgu içinde açığa çıkan taban izlerinin Fırın/Ocak tabanı olduğu düşünüldüğünden öğe olarak tanımlanması uygun görülmüş ve Öğe 0456 numarası verilmiştir. Öğe 0456 numaralı öğeye ilişkin yapılacak olası yorumlar; boyutları, şekli ve yapısı düşünüldüğünde başlangıçta bir fırın olabileceği düşünülmüştür. Ancak fırın olarak tanımlanması kubbe parçalarına dair bir buluntu olmadığından dolayı net değildir. Bu sebeple öğe iki olasılık üzerinde de düşünülerek Fırın/Ocak olarak tanımlanmıştır. Öğenin sınırları ise KG 74 cm ve DB 58 cm olarak ölçülmüştür. Çalışmalar bu alanda da öğenin açığa çıkması sonucu sonlandırılmıştır.

Devam eden kazı çalışmaları B.0453 numaralı birimin ve açmanın kuzeybatısında devam etmiştir. Birimin kuzeybatısında yapılan çalışma esnasında toprak yapısının yanmış turuncu döküntü kerpiç olarak devam ettiği bu döküntünün içerisinden yer yer gri küllü dolgunun karışık olarak geldiği gözlemlenmiştir. Birimin güneyinde Mekan 16'ın da duvarlarının keşiştiği uçta devam eden taş öbeklerinin bir çevirme duvarı oluşturup oluşturmadığı ve anlamlı bir dizi şeklinde devam edip etmediğini görmek için çalışma yapılmıştır (Bkz.Resim 131). Yapılan kazı çalışmasında taş öbeklerinin dağınık bir görünüm sergilediği aralarında net bir bağlantı olabileceğine dair kerpiç derz dolgusuna rastlanmıştır. Aynı zamanda kuzeye doğru devam eden bu döküntü halinde taş öbeklerinin kuzey kesiminde yer alan ve kumtaşından dizileri ile birlikte, ancak Ö.0454 olarak adlandırdığımız fırının çeperinin batı kesiminde onu sınırlayan aynı zamanda fırın tabanına bilinçli bir şekilde oval olarak dizildiği ve fırının burada bilinçli bir hem yükselti hem de bir sınır oluşturması amaçlandığı görülmüştür (Bkz.Resim 132). Güney kesimdeki taş öbeklerinin kuzeyde kesimden ayrıldığı ve kuzeydeki taş öbeklerinin Ö.0454 fırın öğesi ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde taş öbeklerinin bir çevirme duvarı olabileceği zayıf bir ihtimal olarak düşünmekteyiz.

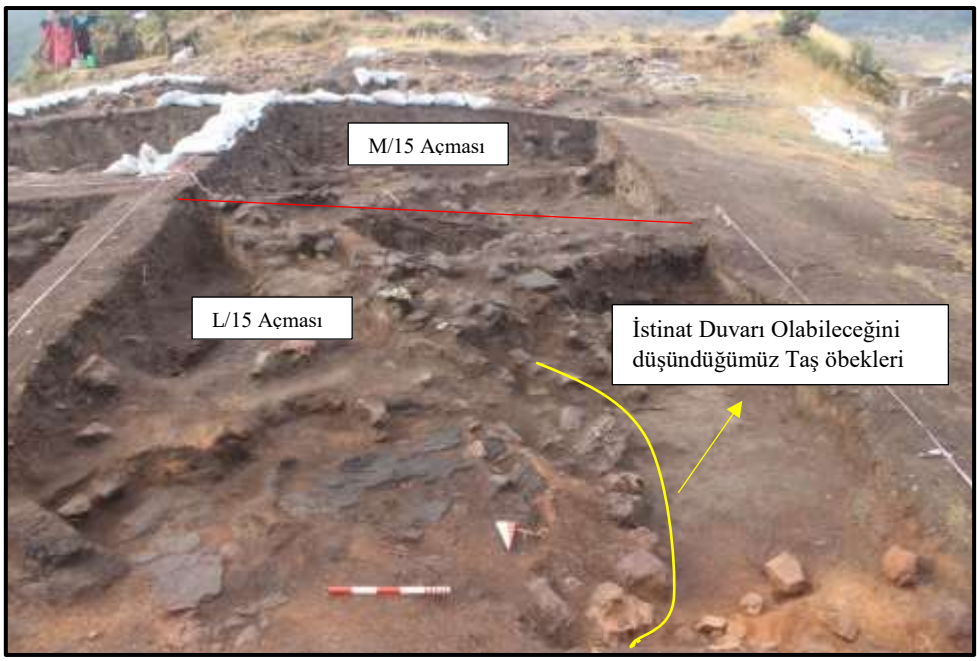

Resim 131. L/15 Açması taş öbeklerinin açma içerisindeki görünümü

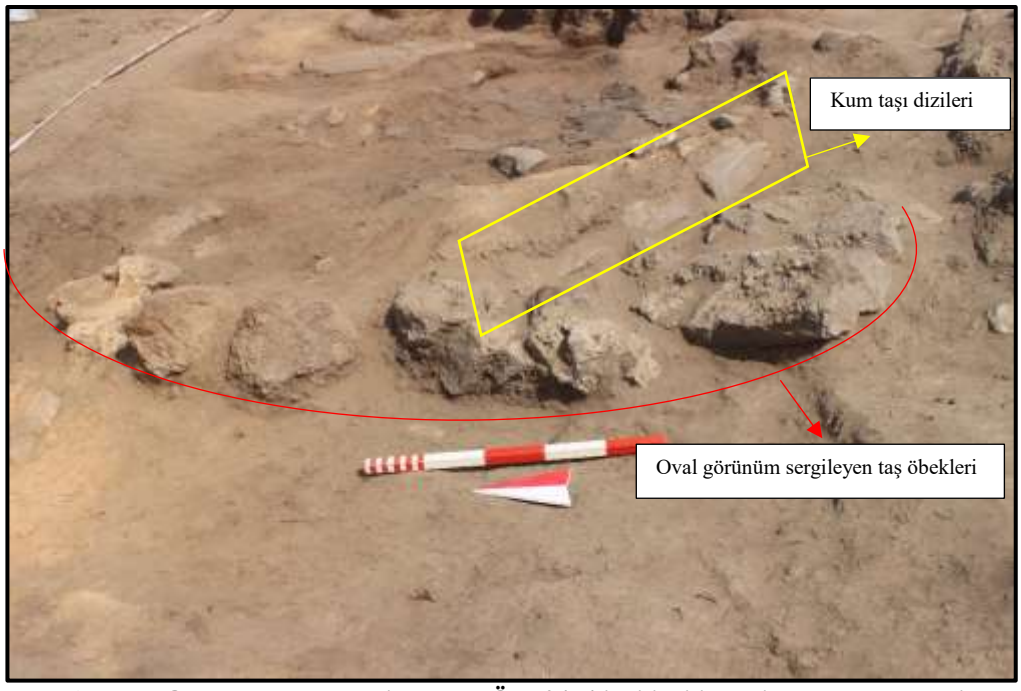

Resim 132. Oval görünüm sergileyen ve Öğe 0454 ile ilişkili olabilecek taş öbekleri

L-15 açmasında son olarak saptanan Öğe 0454 Fırın öğesinin batısını çeviren taş öbeklerinin tanımlanması sonrası Kanltaş Höyük 2017 kazı sezonu için planlanan kazı çalışma süresinin sonuna yaklaşıldığı için kazı çalışması 22.08.2017 tarihinde sonlandırılmıştır. Çalışmalar sadece belgeleme çalışması olarak devam etmiştir. Kazı çalışmasının sonuna doğru M/15 açmasının kuzey, L15 açmasının ise güney kesitinin kaldırılması nedeniyle sezon sonu çizimleri ve orthophoto (Bkz.Resim 133) iki açmanın tümü için yapılmıştır.

Sonuç olarak L-15 açmasında yapılan kazı çalışmaları esnasında tüm birimlerde ele geçen buluntuların ve saptanan öğelerin yoğunlukları (Bkz.Tablo 17) göz önüne alındığında başlangıçta M-15 ve L-16/17 açmasında görülen buluntu yoğunluğunun burada görülmediği gözlemleniştir.

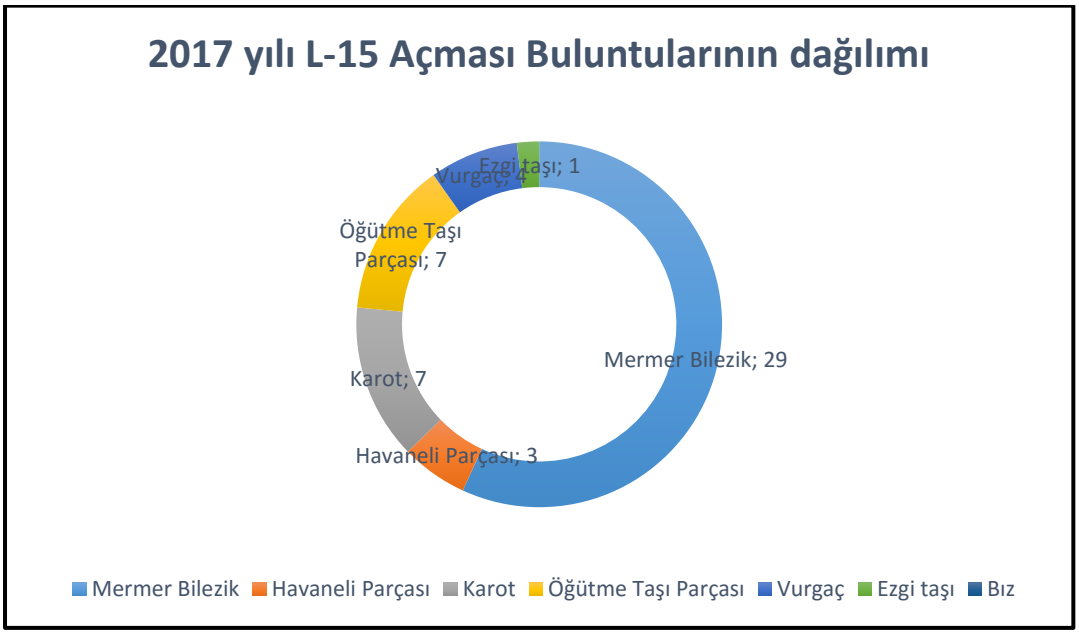

Tablo 17. L-15 açması 2017 yılı buluntularının dağılım grafiği

Bunun bir nedeni olarak L-15 açmasında daha çok fırın ve ocak alanı içerdiği bu alanda daha çok bu öğelerle ilişkili olarak üretimle ilişkili yalnızca fırınlama işlemi yapıldığı görülmektedir. Nitekim mermer bilezik, yontmataş buluntuları, yontmataş alet tipleri (Tablo 18 ve 19) ve diğer buluntular göz önüne alındığında, bu nesnelerin üretim ile ilgili olarak bu alanda yoğunluk olarak M-15 ve L-16/17 açması ile karşılaştırdığımızda ciddi bir azalma söz konusudur. Aynı zamanda açmada yer alan fırınların ve ocak öğesinin dış bir alan olarak işlev gördüğü ve öğelerin bu alanda rüzgarların esme yönleri ile de bağlantılı olarak konumlandırıldığını düşünmekteyiz.

YONTMATAŞ BULUNTULARIN AÇMALARA GÖRE DAĞILIMI[2]

Redüksiyon Dizisi	L/16-17	M/15	L/15	TOPLAM
Yumru	2	-	-	**2**
Çekirdek	7	6	-	**13**
Çekirdek Tablası	-	-	1	**1**
Dönümlü Dilgi	-	1	-	**1**
Üretim artıkları	302	336	81	**719**
Taşımalık	37	85	20	**142**
Alet	15	48	3	**66**
TOPLAM	**363**	**476**	**105**	**944**

Tablo 18: Açmalara göre redüksiyon dizisi ve yongalama ürünleri

ALET TİPLERİ	L/16-17	M/15	L/15	TOPLAM
Bıçaklar	5	22	-	27
Delgiler	1	6	-	7
Orak Dilgileri	1	6	-	7
Ad-hoc	1	4	1	6
Düzeltili Dilgiler	1	4	-	5
Taş Kalemler	3	-	1	4
Uçlar	-	2	-	2
Ön Kazıyıcı	-	2	-	2
Sırtlı Dilgi	1	-	-	1
Çontuklu Alet	-	1	-	1
Piecé Esquilleé	-	1	-	1
Düzeltili Yonga	1	-	-	1
Rende	-	-	1	
TOPLAM	14	48	3	65

Tablo 19: Yontmataş aletlerinin açmalara göre dağılımı

[2] Yontmataş Buluntu Tabloları Yrd. Doç. Dr. Nehir Kolay BOSTANCI tarafından düzenlemiştir.

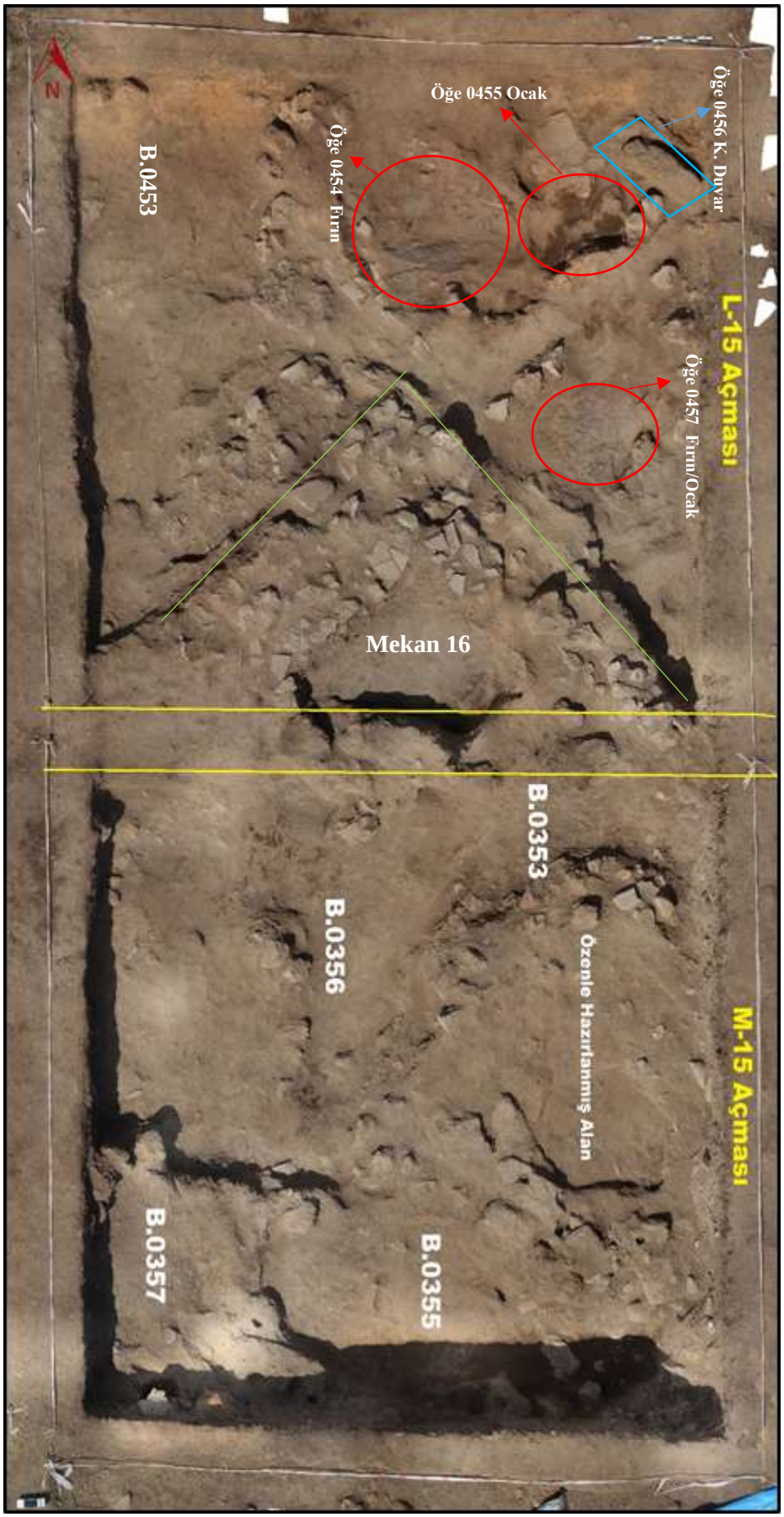

Resim 133. M/15 ve L15 açması son hali Orthophoto

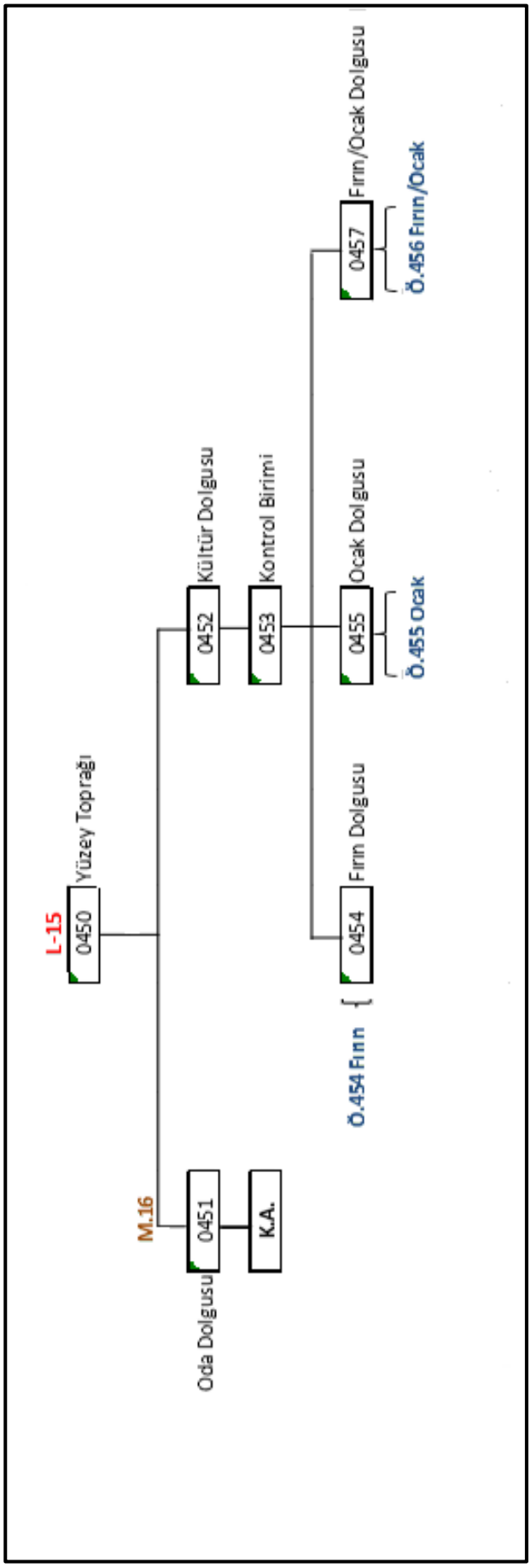

Resim 134. L-15 Açması Matrisi

KANLITAŞ HÖYÜK YONTMATAŞ ENDÜSTRİSİ 2017 YILI RAPORU

Neyir Kolankaya-Bostancı

Abstract

This report presents the preliminary observations of 2017 season chipped stone assemblage from Kanlıtaş Höyük in inland northwest Anatolia. Total 944 lithic artefacts were recovered at Kanlıtaş Höyük during 2017 the excavation season. Preliminary analysis of the chipped stone industry reveals some basic features concerning the description of raw materials, technological traits and typological structure of the assemblage. Inhabitants of Kanlıtaş Höyük settlement supplied raw materials from local resources with low and medium level of knapping features. 2017 season lithic assemblage is consisted of limited numbers of nodules, cores and preparation/rejuvenation elements, large amount of debris, blanks and in a very lesser degree of tools. These finds suggested that core processing was done in the settlement. Kanlıtaş Höyük 2017 lithic assemblage is dominated by two tool classes: borers and knives. Besides, there are plenty of *ad hoc* tools which are typically prepared with just few blows, were used in both domestic and craft activities. Characteristics of the lithic assemblage suggested the site functioned as a seasonal site associated with the logistical procurement of sources.

Keywords: Kanlıtaş Höyük, Early Chalcolithic Period, Chipped Stone

Özet

Bu rapor içbatı Anadolu'da yer alan Kanlıtaş Höyük'ten 2017 yılında ele geçen yontmataş topluluğu üzerine olan ilk gözlemlemeleri sunmaktadır. Kanlıtaş Höyük'te 2017 yılında gerçekleştirilen kazılar sırasında toplam 944 adet yontmataş buluntu ele geçmiştir. Yontmataş endüstrisinin ilk incelemeleri, buluntu topluluğunun hammadde yapısı, teknolojik özellikleri ve tipolojik yapısını içeren bazı temel özelliklerini ortaya koymaktadır. Kanlıtaş Höyük sakinleri hammadde ihtiyaçlarını düşük ve orta seviyedeki yongalama özelliğine sahip olan yerel kaynaklardan karşılamışlardır. 2017 yılı yontmataş topluluğu sınırlı sayıda yumru, çekirdek ve çekirdek hazırlama/yenileme parçaları ile bol miktarda üretim artığı, taşımalık ve çok daha az sayıda aleti içermektedir. Söz konusu buluntular, çekirdek hazırlamasının yerleşim yerinde yapıldığını göstermektedir. Kanlıtaş Höyük 2017 yılı yontmataş topluluğunda iki alet grubu hakim durumdadır: delgiler ve bıçaklar. Ayrıca bir kaç çıkarımla hazırlanmış olan *ad-hoc* aletleri de hem günlük hem de zanatsal aktivitelerde kullanılmıştır. Yontmataş topluluğunun karakteristik özellikleri, buluntu yerini, yerel kaynaklarının toplandığı mevsimsel bir kamp yeri olduğunu göstermektedir.

Keywords: Kanlıtaş Höyük, Erken Kalkolitik Dönem, Yontmataş

Giriş

Eskişehir ili sınırları içinde, dağlık bir bölgede yer alan Aşağı Kuzfındık Köyünün 1 km doğusunda yer alan Kanlıtaş Höyük'te 2017 yılında L/16-17, M/15 ve L/15 açmalarında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında toplam 944 adet yontmataş buluntu ele geçmiştir. Söz konusu litik buluntular üzerine kazı evi laboratuvarında 07.08.2017-14.08.2017 tarihleri arasında gerçekleştirilen ilk incelemeler yapılmıştır. Bu ilk incelemeler sonucunda Kanlıtaş Höyük Erken Kalkolitik dönem yontmataş endüstrisinin genel yapısında çok büyük bir değişikliğin olmadığı ve özellikle de 2016 yılı yontmataş topluluğu ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Yontmataş Endüstrisi

Kanlıtaş Höyük 2017 kazısında Erken Kalkolitik Çağ'a tarihlenen toplanan 944 adet yontmataş buluntu, yoğunluk sırasına göre çakmaktaşı, opal[3], radyolarit, kalsedon ve obsidiyen ile temsil edilmektedir (Bkz.Tablo 20).

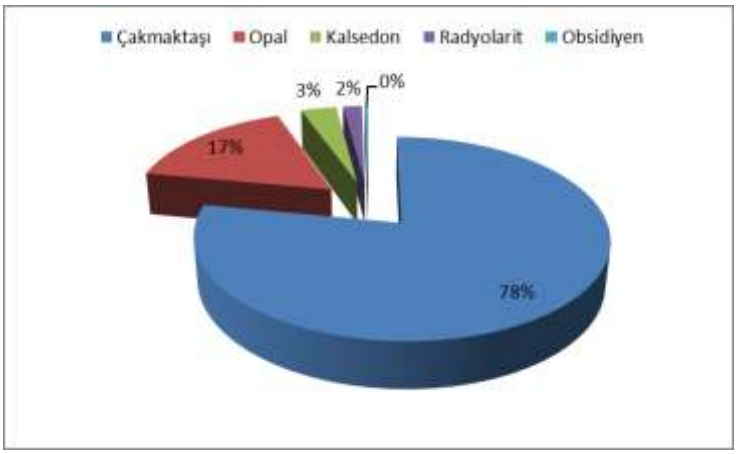

Tablo 20: Hammadde Oranları

Söz konusu buluntuların en fazla ele geçtiği açma M/15 açması, özellikle de B0352 ve B0353 birimlerdir (Bkz.Tablo 21). Bu açmada seramik parçalarının yanı sıra, çeşitli tipte sürtme taş buluntular ile üretimin tüm evrelerini gösteren bol miktarda mermer bilezik parçası ele geçmiştir. Bu açmada redüksiyon aşamalarını gösteren birçok buluntuya rastlanılmaktadır.

Redüksiyon Dizisi	L/16-17	M/15	L/15	TOPLAM
Yumru	2	-	-	**2**
Çekirdek	7	6	-	**13**
Çekirdek Tablası	-	-	1	**1**

[3] Opal örnekler arasında süt opali ile dendritli opal bulunmaktadır.

Dönümlü Dilgi	-	1	**-**	**1**
Üretim artıkları	302	336	81	**719**
Taşımalık	37	85	20	**142**
Alet	15	48	3	**66**
TOPLAM	**363**	**476**	**105**	**944**

Tablo 21: Açmalara göre redüksiyon dizisi ve yongalama ürünleri

2013-2016 kazı sezonları sırasında sırasında redüksiyon dizisi hakkında kısıtlı bilgi veren buluntulara yerleşimin çeşitli alanlarında rastlanılmıştır. Bu seneki kazılar sırasında ise, biri çakmaktaşından, diğeri ise radyolaritten olmak üzere iki adet yumru ile birlikte diğer kazı sezonlarına oranla daha fazla miktarda çakmaktaşı çekirdek, bir adet dalmalı dilgi, çekirdek tablası, kabuklu parçalar, üretim artıkları, taşımalık ve aletlere rastlanılmıştır (Bkz.Tablo 20-21).

Redüksiyon Dizisi	Çakmaktaşı	Opal	Radyolarit	Kalsedon	Obsidiyen	TOPLAM
Yumru	1	**-**	1	**-**	**-**	**2**
Çekirdek	9	2	1	1	-	**13**
Çekirdek Tablası	1	-	-	-	-	**1**
Dönümlü Dilgi	1				**-**	**1**
Üretim artıkları	553	134	11	20	2	**719**
Dilgi	39	9	1	3	1	**53**
Yongamsı Dilgi	25	2		4	-	**31**
Yonga	40	7	3	3	-	**53**
Dilgicik	5				-	**5**
Alet	62	2	-	1	**-**	**65**
TOPLAM	736	156	17	32	3	**944**

Tablo 22: Hammaddelere göre redüksiyon dizisi ve yongalama ürünleri

Biri çakmaktaşından diğeri ise radyolaritten olan yumruların her ikisi de L/16-17 açmalarında bulunmuştur. Çakmaktaşı yumrunun dış kısmı kabukludur (Bkz.Resim 135) ve 260 gr ağırlığındadır. Bordo renkteki radyolarit ise 2 kg 600 gr ağırlığındadır (Bkz.Resim 136).

Resim 135: Çakmaktaşı Yumru

Resim 136: Radyolarit Yumru

Kanlıtaş Höyük 2017 yılı kazı sezonu sırasında 7 tanesi L/16-17 ve 6 adeti de M/15 açmasından olmak üzere toplamda 13 adet çekirdek ele geçmiştir (Bkz.Resim 137). Tamamı korunmuş olan çekirdekler dilgi ve yonga çıkarımında kullanılan, vurma düzlemi hazırlaması özenli bir şekilde yapılmamış olan çekirdekler şeklinde olup her yönden çıkarımlar gerçekleştirilmiştir. Söz konusu şekilsiz çekirdeklerde birden fazla vurma düzlemi olduğu için çoğunda yongalama farklı yönlerde yapılmıştır. Bu çekirdeklerin 9 tanesi çakmaktaşından, bir tanesi radyolaritten, bir tanesi kalsedondan ve iki tanesi de opalden yapılmıştır.

Resim 137: Çakmaktaşı, Opal, Radyolarit ve Kalsedon Çekirdek

Buradaki en önemli nokta, daha önce Kanlıtaş Höyük'te opal üretim artıkları, taşımalık ve aletler ile temsil edilirken, ilk kez bu sene iki çekirdeğinin de bulunmuş olmasıdır. Sözü edilen çekirdeklerin varlığı, opalin yerleşime çekirdek halinde getirilmiş olduğunu da göstermektedir. Tamamı korunmuş olan prizmatik çekirdek, 3,98 cm x 2,34 cm ölçülerindedir. Opal çekirdeğin yanı sıra 3,65 cm x 2,54 cm x 0,6 cm ölçülerinde olan ve üç tarafı kabukla kaplı olan oval biçimli yonganın varlığı, opalin buraya kabuklu bir şekilde getirilmiş olduğunu ve kabuk soyma işleminin de yerleşim yerinde yapılmış olduğunu göstermektedir (Bkz.Resim 138).

Resim 138: Opal ve Kalsedondan Kabuklu Oval Biçimli Yongalar

Diğer opal çekirdeğin ise yalnızca bir yüzü korunmuştur. Ancak 2,9 cm yüksekliğindeki bir parça olasılıkla küçük boyutlu bir prizmatik biçimli bir çekirdeğe ait olmalıdır. Benzer tipte üç tarafı kabukla kaplı ve yine oval biçimli olan bir diğer yonga da kalsedondan yapılmıştır. Söz konusu yonga da 4,59 cm x 3,97 cm x 0,88 cm ölçülerindedir. Benzer tipte kabuklu yongaların varlığı her iki kayacın da benzer tipte yontulmuş olabileceğini düşündürtmektedir.

Kalsedondan yapılmış olan bir adet çekirdek de bulunmuştur. Şekilsiz çekirdek 5,11 cm yüksekliğinde ve 4,83 cm genişliğindedir.

Direkt vurma tekniği ile yongalanmış olan çakmaktaşı çekirdeklerden 6 tanesinin üzerinde kabuk kalıntısına rastlanılmıştır. Sözü edilen çekirdeklerin yükseklikleri 2,22 cm-6,65 cm; genişlikleri ise 2,39 cm-5,46 cm arasında değişiklik göstermektedir.

Bu çekirdeklerin yanı sıra ayrıca bir adet çakmaktaşı vurgaç ele geçmiştir (Bkz.Resim 139). Tamamı korunmuş olan vurgaç direkt vurma tekniği ile üretilmiş olup 6,94 cm x 7,56 cm x 2,89 cm ölçülerindedir. 2016 yılında ele geçen vurgaç gibi bu örnek üzerinde de kabuk kalıntıları da bulunmaktadır. Ancak bu vurgacın her iki yüzünün de daha geniş alanlar boyunca kabukla kaplı olduğu dikkat çekmektedir. Ancak işlem gören kenarında kabuğun soyulmuş olduğu dikkat çekmektedir. Parça avuç içine rahatlıkla oturabilecek şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca başparmağın konulması için, vurgacın üzerinde özel bir alan hazırlanmıştır.

Resim 139: Çakmaktaşı vurgaç

2017 yılı kazıları sırasında, yongalamın yerleşim yerinde gerçekleşmiş olduğunu kanıtlayan iki adet buluntu daha ele geçmiştir. Bunlardan biri M/15 açmasında bulunan ve tamamı korunmuş olan çakmaktaşı dönümlü dilgidir (Bkz.Resim 140). Üzerinde kabuk kalıntısı da bulunan bu örnek 10,95 cm x 2,56 cm x 1,2 cm ölçülerindedir. Çekirdeğin üst kısmının bir parçası olarak tanımlanan bu çekirdek hazırlama parçasının varlığı alet yapımında kullanılacak olan dilgilerin çıkarımına başlamadan önce, diğer dilgilere kılavuzluk etmek amacıyla çekirdek üzerinde yongalama yüzeyinin hazırlanmış olduğunu kanıtlamaktadır. Diğer bir deyişle, bir buluntu yerinde dönümlü dilginin varlığı, çekirdek hazırlamasının yerleşim yerinde gerçekleştirilmiş olduğunu gösterir. Söz konusu dönümlü dilginin uzunluğuna bakıldığında, Kanlıtaş Höyük'te oldukça uzun çekirdeklerin varlığını göstermektedir.

Resim 140: Çakmaktaşı Dönümlü Dilgi ve Çekirdek Tablası

Çekirdek vurma düzleminin hazırlamasının direkt kanıtını oluşturan çakmaktaşı çekirdek tablası 1.67 cm yüksekliğinde ve 4,49 cm genişliğindedir. L/15 açmasında bulunan bu örneğin üzerinde kabuk kalıntısı bulunması, ayrıca vurma düzlemi üzerinde herhangi bir yongalama izinin bulunmamasından dolayı, bu parçanın çekirdeğin vurma düzleminin yenilenmesi sırasında değil de çekirdeğin vurma düzleminin hazırlanması sırasında çıkarılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Kanlıtaş Höyükte geçen senelerde yapılan kazılarda çekirdek ve vurgaçların daha çok mekân içlerinde ele geçmiş olmalarından dolayı, yongalama işleminin daha çok mekân içlerinde yapılmış olduğu düşünülmekteydi. Ancak 2017 kazı sezonunda çekirdek, vurgaç, dönümlü dilgi ve çekirdek tablasının mekânların dışındaki açık alanlarda bulunmasından dolayı, bu işlemin yerleşimin belli bölgelerinde açık alanlarda da yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Bunlar arasında özellikle üretim artıklarının oldukça yüksek miktarda bulunması (% 77) ve çakmaktaşı, opal ve kalsedon örnekler arasında kabuklu parçalar ile büyük düzeltisiz yonga ve dilgilerin varlığı buluntu yerinde hammadde yönünden herhangi bir sıkıntının olmadığını ortaya koymaktadır (Bkz.Tablo 23). Bu durum da, hammadde kaynaklarının yakında yer aldığını ve üretimin yerleşim yerinde ya da çok yakınında yapılmış olduğunu düşündürtmektedir. Nitekim Kanlıtaş kazı heyet üyelerinden yüksek lisans öğrencisi arkeolog Ferhat Erikan'ın yüksek lisans tezi kapsamında höyüğün yakın çevresinde 2015 yılında gerçekleştirdiği yüzey araştırması[4] sırasında Kanlıtaş Höyük çevresinde yontmataş alet yapımında kullanıldığı anlaşılan 4 farklı hammadde kaynağı tespit edilmiştir. Aynı tez kapsamında ayrıca XRF analizleri de gerçekleştirilmiştir (Erikan 2016). Bu hammadde kaynaklarının Kanlıtaş Höyük'e uzaklığı 7 km ile 1 km arasında değişmektedir. Kanlıtaş Höyük ve çevresinde ortaya çıkarılan Akyokuş, Dereyalak, Taşköprü, Nusret Köy gibi hammadde

[4] Söz konusu yüzey araştırması arkeolog Ferhat Erikan'ın, Kanlıtaş Höyük kazı başkanı Doç. Dr. Ali Umut Türkcan danışmanlığında yürüttüğü " Porsuk Vadisi ve Çevresi Kalkolitik Dönem Yontmataş Endüstrisi ve Hammadde Kaynakları" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 30.03.2015 tarih ve 94949537-161.05/-61498 sayılı izni ile gerçekleştirilmiştir.

kaynakları Kanlıtaş Höyük yontmataş endüstrisi açısından büyük önem taşımaktadır (Erikan 2016: 139-140).

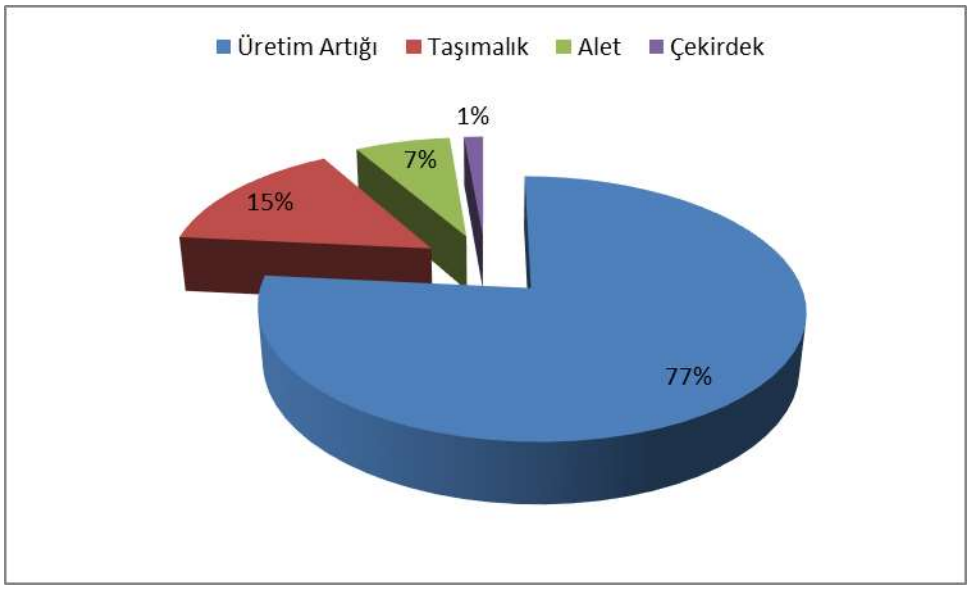

Tablo 23: Redüksiyon yongalama ürünlerinin oranları

Kanlıtaş Höyük yontmataş buluntu topluluğunda oldukça düşük bir yüzde ile temsil edilen obsidiyenden bu seneki çalışmalar sırasında yalnızca bir adet dilgi ile iki adet üretim artığı ele geçmiştir (Bkz.Resim 141). Böylece 2013 yılından itibaren ele geçen obsidiyen örnekler ile birlikte sayı dokuza ulaşmıştır. Sözü edilen buluntular üzerinde henüz kaynak yeri analizi yapılmamış olsa da, makroskobik özelliklerine dayanılarak bunların Orta Anadolu kaynaklı oldukları düşünülmektedir. Ancak kesin bir şey söylemeyebilmek için analiz yapılması gerekmektedir.

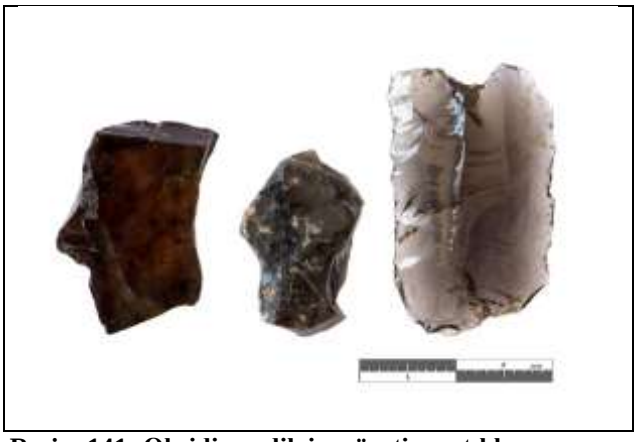

Resim 141: Obsidiyen dilgi ve üretim artıkları

Kanlıtaş Höyük'te yontmataş alet üretiminde yoğunluklu olarak dolaylı vurma tekniği, ikinci sırada ise direkt vurma tekniği kullanılmıştır. Bu örneklerin büyük bir kısmında

yongalama sırasında meydana gelmiş olan kırıklarla sonuçlanan alet ve taşımalıklar a bu 2017 yılı kazıları sırasında da rastlanılmıştır (Bkz.Resim 142). Bunların yanı sıra Kanlıtaş Höyük'te sıklıkla görülen aletler ya da taşımalıklar üzerinde görülen birden fazla vurma noktasının varlığı da vurgacın kontrolsüz kullanımı ile bağlantılı olmalıdır. Nitekim hammadde kullanımında da çoğunlukla kabuğun tamamen soyulmadan bırakılması olasılıkla üretimin o anki ihtiyaç doğrultusunda hızlı bir şekilde üretimin yapılması ile bağlantılı olmasıdır.

Resim 142: Yongalama sırasında meydana gelmiş olan kırılmaların görüldüğü alet ve taşımalıklar

Kanlıtaş Höyük'te 2013-2017 yılları arasında gerçekleşen kazı çalışmaları sonucunda ele geçen buluntular birarada değerlendirildiği zaman, yontmataş endüstrisi genel anlamda bir dilgi endüstrisi olarak nitelendirilmektedir. Taşımalık grupları arasında bir taraftan klasik dilgi üretimi yapılmışken, diğer taraftan da bölgeye has bir gelenek olarak yongamsı dilgi/dilgimsi yonga üretimi gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, yonga üretimi de azımsanmayacak miktardadır. Dilgicik çıkarımı ise oldukça sınırlı miktardadır. Taşımalıklardaki bu tercihin sebebi ihtiyaç duyulan alet tipleri ile bağlantılı olabildiği gibi, en önemli etken kullanılan yongalama tekniğidir (Gatsov ve Efe, 2005; Kolankaya-Bostancı, 2015). Kanlıtaş Höyük'te genel anlamda direkt ya da dolaylı vurma tekniği kullanılmaktadır. Baskılama tekniğinin kullanımı ise yalnızca obsidiyen buluntular üzerinde görülmektedir. Söz konusu tekniklerinin seçimindeki başlıca neden ise üretiminin ustalar tarafından yapılmaması ve özensiz hızlı bir yongalamanın gerçekleştirilmesidir.

Kanlıtaş Erken Kalkolitik dönem yontmataş buluntuları üzerine yapılan tipolojik analizlerde 13 alet tipi saptanmıştır (Bkz.Tablo 24). Toplam 65 adet yontmataş aletin yapımında ağırlıklı olarak çakmaktaşından yararlanılmıştır. Opal yalnızca düzeltili dilgi ve taş kalem üretiminde kullanılırken, kalsedondan ise bir adet bıçak yapılmıştır. Radyolaritten ise her ne kadar yumru, üretim artıkları ve taşımalıklar bulunsa da alet yapımında bu kayaçtan yararlanılmamış olduğu dikkat çekmektedir.

Alet Tipi	Çakmaktaşı	Opal	Radyolarit	Kalsedon	Obsidiyen	Toplam
Bıçaklar	26	-	-	1	-	27
Delgiler	7	-	-	-	-	7
Orak Dilgileri	7	-	-	-	-	7
Ad-hoc	6	-	-	-	-	6
Düzeltili Dilgiler	4	1	-	-	-	5
Taş Kalemler	3	1	-	-	-	4
Uçlar	2	-	-	-	-	2
Ön kazıyıcı	2	-	-	-	-	1
Sırtlı Dilgi	1	-	-	-	-	1
Çontuklu Alet	1	-	-	-	-	1
Piecé Esquilleé	1	-	-	-	-	1
Düzeltili Yonga	1	-	-	-	-	1
Rende	1	-	-	-	-	1
TOPLAM	62	2	-	1	-	65

Tablo 24: Yontmataş alet tiplerinin hammadde çeşitlerine göre dağılımı

Söz konusu aletlerin büyük bir kısmı M/15 açmasında tespit edilmiştir (Bkz.Tablo 24). Bunun yanı sıra söz konusu açmadan ele geçen yontmataş buluntuların diğer açmalarda bulunan örneklere oranla başarılı bir yongalamanın ürünü olan daha düzgün ve daha ince kenarlı oldukları dikkat çekmektedir. Bu durum, söz konusu alanı farklı yorumlamayı mümkün kılmaktadır. M/15 açmasından çekirdek ve üretim artıklarının da ele geçmiş oluğu dikkate alındığında bu alanı bir çeşit işlik alanı olarak değerlendirmek mümkün gibi görülmektedir.

ALET TİPLERİ	L/16-17	M/15	L/15	TOPLAM
Bıçaklar	5	22	-	27
Delgiler	1	6	-	7
Orak Dilgileri	1	6	-	7
Ad-hoc	1	4	1	6
Düzeltili Dilgiler	1	4	-	5
Taş Kalemler	3	-	1	4
Uçlar	-	2	-	2
Ön Kazıyıcı	-	2	-	2
Sırtlı Dilgi	1	-	-	1
Çontuklu Alet	-	1	-	1
Piecé Esquilleé	-	1	-	1
Düzeltili Yonga	1	-	-	1
Rende	-	-	1	
TOPLAM	14	48	3	65

Tablo 25: Yontmataş aletlerinin açmalara göre dağılımı

Toplam 65 adet aletin yapımında dilgi, yongamsı dilgi, yonga ve çekirdek parçasından yararlanılmıştır. Yongalar *ad hoc*, delgi ve uç yapımında, yongamsı dilgiler ise çoğunlukla bıçakların yapımında kullanılmıştır (Bkz.Tablo 26). Diğer taraftan dişlemeli alınlı bir adet rende de çekirdek parçası üzerine yapılmıştır. Bunun yanı sıra geçen seneki örneklerde olduğu bu sene ele geçen aletlerin büyük bir kısmında da aletlerin daha rahat bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla ön yüzlerine çıkarımlarla parmak konulacak alanlar yapılmıştır.

2017 yılı çalışmaları sonucunda alet repertuvarında en çok örnekle temsil edilen alet tipi çeşitli tiplerdeki bıçaklardır (Bkz.Tablo 24-26). Bunlar arasında en çok görülen tipi ise 13 örnekle temsil edilen dilgimsi yonga üzerine yapılmış olan bıçaklardır (Bkz.Resim 143).

Alet Tipi	Dilgi	Yongamsı Dilgi	Yonga	Dilgicik	Çekirdek	Toplam
Bıçaklar	9	18	-	-	-	27
Delgiler	3	1	3	-	-	7
Orak Dilgileri	7	-	-	-	-	7
Ad-hoc	-	-	6	-	-	6
Düzeltili Dilgiler	4	1	-	-	-	5
Taş Kalemler	3	1	-	-	-	4
Uçlar	1	-	1	-	-	2
Ön Kazıyıcı	1	1	-	-	-	2
Sırtlı Dilgi	1	-	-	-	-	1
Çontuklu Alet	-	1	-	-	-	1
Piecé Esquilleé	-	-	1	-	-	1
Düzeltili Yonga	-	-	1	-	-	1
Rende	-	-	-	-	1	1
TOPLAM	29	23	12	-	1	65

Tablo 26: Yontmataş aletlerinin yapımında kullanılan taşımalıklar

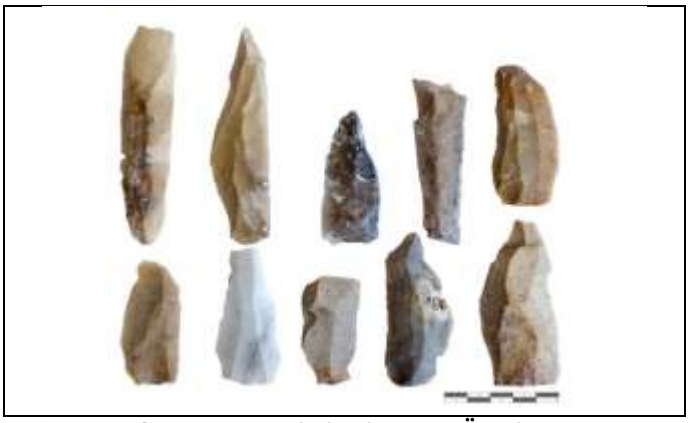

Resim 143: Çakmaktaşı Dilgimsi Yonga Üzerine Bıçaklar

İkinci sırada ise ham sırtlı bıçaklar gelmektedir (Bkz.Resim 144). Dilgi ve yongamsı dilgiler üzerine yapılmış olup bıçakların ön yüzlerinde ve işlev gören lateral kenarın karşı kenarında yer alan kabuk kalıntısı, aletin uzun ekseni boyunca bırakılmıştır. Birçok örnekte bu duruma rastlanılmış olması kabuğun yontmataş ustaları tarafından istenilerek bırakılmış olduğunu düşündürtmektedir. Böylece sapa takılacak kadar küçük olmayan bu örneklerin elde kullanılırken, keskin olan kenarın kullanıcının elini kesmemesi için kabuğun bırakılmış olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, bazı aletlerin ön yüzlerinde belli bir alanında kabuğun bırakılması Geç Vinča kültürü yontmataş endüstrisinin karakteristik özelliğini oluşturmaktadır (Bogosavljević-Petrović 2001: 40).

Resim 144: Çakmaktaşı Ham Sırtlı Bıçaklar

Söz konusu bıçakların yanı sıra lateral kenarlarında herhangi bir kabuk kalıntısı bulunmayan diğer bıçak örneklerine de rastlanılmıştır (Bkz.Resim 145). Kanlıtaş Höyük'te 2017 yılında ele geçen bıçakların en yakın benzerleri Orman Fidanlığında tespit edilmiştir (Baykal-Seeher 2001: Abb.13, no: 108-109).

Resim 145: Çakmaktaşı Sırtlı Bıçakları

Kanlıtaş Höyük 2017 yılı yontmataş alet topluluğunda ikinci sırada ise çeşitli tip ve formlarda olan delgiler gelmektedir (Bkz.Resim 146). Söz konusu delgilere en çok M/15 açmasında rastlanılmıştır (Bkz. Tablo 25). Yongalardan daha çok delgi yapımında yararlanılmıştır. Genelde tamamı korunmuş olan delgilerin bir kısmında da proximal kısmın

eksik olduğu görülmektedir. Sözü edilen delgiler 4,57 cm-7.36 cm; genişlikleri 1,83 cm-3,34 cm ve kalınlıkları 0,76 cm-1,17 cm arasında değişiklik göstermektedir. Bu aletlerin ölçülerine bakıldığında daha çok herhangi bir sapa takılmadan elle kullanılmış oldukları dikkat çekmektedir. Hatta bu delgilerden biri üzerinde elle rahatlıkla kullanılabilinmesi için, başparmağın oturması amacıyla aletin ön yüzünde bir çıkarım yapılmıştır. Benzer bir örnek, 2016 yılı kazısı sırasında ele geçmiş olup bu durum böyle bir delgi geleneğinin Kanlıtaş Höyük insanları tarafından benimsenmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Bu delgilerin birçoğu, delgiler kullanıldıktan sonra körelmiş olan aletler şeklindedir.

Resim 146: Çakmaktaşı Delgiler

Taş delgiler üzerinde yapılan deneysel çalışmalar söz konusu aletlerin daha çok kuru deri, odun, kemik ya da deniz kabukları üzerinde delik açmada kullanılmış olduklarını ortaya koymaktadır (Yerkes 1983; Unger-Hamilton 1988: 133, 138; Andrefsky 1998: 198). Çok büyük bir ihtimalle, Kanlıtaş'ta da aynı amaç için bu aletler kullanılmış olmalıdır. Kanlıtaş delgilerinin benzerlerine Kuruçay Höyük (Baykal-Seeher 1994: Levha 238: no.1) ve Suluin Mağarasında (Taşkıran 2014: Levha XXV, no: 1) rastlanılmıştır

Kanlıtaş Höyük'te 2017 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında 7 adet orak dilgisi ele geçmiştir (Bkz.Resim 147). Söz konusu orak dilgilerinin 3 tanesi düzeltisiz, 3 tanesi sırtlı ve 1 tanesi de basit düzeltili orak dilgisi şeklindedir. Kanlıtaş Höyük'te orak dilgileri her zaman az sayıda temsil edilmektedir. Kalkolitik Çağ buluntu yerlerinde sıklıkla rastlanılan orak dilgilerinin oldukça az miktarda olması, Kanlıtaş insanlarının yaşamında büyük bir ihtimalle tarımın önemli bir yere sahip olmadığını göstermektedir. Ele geçen orak dilgilerinin üzerindeki silika parlaklıklarının lokalizasyonu ise bu tip dilgilerin oraklardan farklı olarak tekil bir biçimde sapa dikey olarak takılarak kullanılmış olabileceklerini ortaya koymaktadır.

Resim 147: Çakmaktaşı Orak Dilgileri

Kanlıtaş'tan ele geçen söz konusu dilgilerin lateral kenarları üzerindeki silika parlaklığının genişliği 0,18-0,25 cm arasında olması söz konusu aletlerin tarımsal aktivitelerden daha çok saz gibi bitkilerin kesilmesinde kullanılmış olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Bu yıl açığa çıkarılan orak dilgilerinin kenarlarında yer alan silika parlaklığının da 0,1 cm-0,3 cm arasında ya da daha az bir alanda yaygınlık göstermiş olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Kanlıtaş Hötük'te yaşayan insanların orak dilgilerinden tarımsal aktivitelerde değil de ot ve saz kesiminde yararlanmış oldukları görüşünü desteklemektedir. Yakın çevrede sazlık alanların olmasından dolayı muhtemelen sazların kesilmesinde kullanılmış olabilir. Söz konusu malzemelerden çok büyük bir olasılıkla yapı malzemesi olarak ya da sepet yapımında yararlanılmış olunmalıdır.

Ele geçen orak dilgilerinin üzerindeki silika parlaklıklarının lokalizasyonu ve proximal kısımlarının inceltilmiş olması bu tip dilgilerin tekil bir biçimde sapa dikey olarak takılarak kullanılmış olabileceklerini göstermektedir. Sözü edilen aletlerde silika parlaklığı parça boyunca yer almaktadır. Bu durum, orak dilgilerinin sapa eğik değil de paralel olarak takılmış olduğunu göstermektedir. Nitekim Anderson'un da belirttiği gibi (1998: 152), tahıl kesiminde kullanılan oraklar daha çok içbükey şekillidir. Bu tipteki orak saplarına dilgilerin paralel bir biçimde takılmış olma ihtimali oldukça düşüktür.

Kanlıtaş'tan ele geçen bazı aletler ise genel anlamda anlık ihtiyaçları karşılamak amacıyla belli bir ustalık gerektirmeyen, birkaç çıkarımla oluşturulan düzeltili ya da düzeltisiz yonga aletlerden oluşmakta olup bunlar literatürde *ad hoc* olarak adlandırılmaktadır. *Ad hoc* kelimesi Latin kökenlidir ve "amaç için" anlamına gelmekte olup genellikle bir problemi çözmek için tasarlanmış olarak açıklanmaktadır. Bunlar usta olmayan ve bu aletleri kullanacak olan kişiler tarafından anlık ihtiyaçlarını gidermek amacıyla o anda üretilmiş olan ve çeşitli günlük ya da zanaat aktivitelerinde kullanılan aletlerdir (Rosen 2013: 145).

Kanlıtaş Höyük'te 2017 kazı sezonu sırasında toplam 6 tane bu aletten bulunmuştur (Bkz.Resim 148). Çakmaktaşı yongalar üzerine yapılmış olan bu aletlerin büyük bir kısmının tamamı korunmuştur. Sözü edilen aletlerin uzunlukları 5,74 cm-10,65 cm; genişlikleri 3,87 cm-7,47 cm ve kalınlıkları da 1,01 cm-2,48 cm arasında değişiklik göstermektedir. Bu aletlerin büyük bir çoğunluğu düzeltisizdir. Ayrıca birçoğunda yongalama hataları açık bir şekilde

görülmektedir. *Ad hoc* alet kullanımı bölgede Orman Fidanlığı yerleşiminde de tespit edilmiştir (Baykal-Seeher 2001: Abb.1, no: 5; Abb. 3, no: 20; Abb.7, no: 57).

Resim 148: Çakmaktaşı *Ad Hoc* Aletler

2017 yılı Kanlıtaş Höyük yontmataş alet topluluğunda düzeltili dilgiler beş örnek ile temsil edilmektedir (Bkz.Resim 149). Söz konusu dilgilerin beşi de çakmaktaşından, dolaylı vurma tekniği ile yapılmıştır. Çakmaktaşı ve opalden yapılmış olan bu aletlerin uzunlukları 4,23 cm-5,06 cm; genişlikleri 1,26 cm-1,98 cm ve genişlikleri de 0,4 cm-0,62 cm arasında farklılık göstermekte olup tamamı korunmuş olan bir örneğe rastlanılmamıştır.

Resim 149: Çakmaktaşı ve Opal Düzeltili Dilgiler

Kanlıtaş Höyük 2017 yılı kazıları sırasında 3 tanesi çakmaktaşından, bir tanesi de opalden olmak üzere üç adet kalem ele geçmiştir (Bkz.Resim 150). Tamamı korunmuş olan taş kalemlerin uzunlukları 3,14 cm-3,9 cm arasında değişiklik göstermesinden dolayı bunların bir sapa takılarak daha çok kemik ya da boynuz parçaları üzerinde yiv açmada ya da kazıma yapmada kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Nitekim proximal kısmı eksik olan taş kalemin sol lateral kenarı proximal uca doğru düzeltilerle daraltılmaktadır. Bunun yapılmasının nedeni olasılıkla sapa takılması için bu kısmın daraltılmasıdır. Benzer tipte kalemlere Suluin Mağarasında da rastlanılmıştır (Taşkıran 2014: Levha XXVIII, no: 14).

Resim 150: Çakmaktaşı ve Opal Kalemler

Kanlıtaş yontmataş endüstrisinde düzeltili ve düzeltisiz uçların alet topluluğunda oldukça yüksek bir oranda teslim edilmesi, Kanlıtaş yontmataş endüstrisinin karakteristik bir özelliğini oluşturmaktadır. Ancak 2016 ve 2017 kazı sezonları sırasında, daha önceki senelere oranla daha az sayıda ucun ele geçmiş olduğu dikkat çekmektedir. 2016 yılında bir adet uç bulunmuşken, bu seneki kazılar sırasında ise her ikisi de çakmaktaşından olmak üzere, biri düzeltili, diğer düzeltisiz olan iki uç bulunmuştur (Bkz.Resim 151). Bu yılki kazılarda ucun az geçmesinin nedeni büyük olasılıkla kazılan alan ile ilişkilidir. Kazılan alanların daha çok işlik alanı olmasından dolayı burada uçların daha fazla bulunması beklenemez bir durumdur.

Resim 151: Çakmaktaşı Düzeltili ve Düzeltisiz Uçlar

Höyük'te 2013-2017 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında ele geçen uçlar bir bütün olarak ele alındığında, bunların büyük bir çoğunluğunun üzerlerinde herhangi bir düzeltinin bulunmamasından dolayı, uçlara yongalaması sırasında çok fazla önem verilmediğini ve bunların yalnızca günlük kullanım için üretilmiş oldukları düşünülmektedir. Özellikle Geç Neolitik Çağ'da Anadolu genelinde uç kullanımının azalmasına rağmen Kanlıtaş'ta Erken Kalkolitik dönem alet topluluğunda yüksek oranda olması büyük bir ihtimalle bu toplumun ekonomisinde avın oldukça önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim Kanlıtaş Höyük'ten ele geçen hayvan kemikleri üzerine ilk incelemeleri yapan Abu Bakar koyun, keçi ve sığır besiciliği yaparlarken, büyük oranda Sıddıq'ın verdiği bilgilere göre Kanlıtaş insanları bir taraftan yabani domuz, tavşan ve geyik avcılığı da yapmışlardır. Benzer şekilde, Vinča kültüründe de, nehir vadi teraslarında yer alan ve temel ekonomileri avcılığa dayanan merkezi gruplarda aynı şekilde uçlara sıklıkla rastlanılmaktadır (Bogosavljević-Petrović 2001: 40). Diğer taraftan Kanlıtaş Tepe'nin yakınında yer alan ve aynı döneme

tarihlenen Orman Fidanlığı'nın alet repertuvarında uçlar yer almamaktadır (Baykal-Seeher 2001: 161).

Kanlıtaş Höyük 2017 yılı yontmataş alet topluluğunda ön kazıyıcı iki, sırtlı dilgi, çontuklu alet, düzeltili yonga, *piecé esquillée* ve rende birer örnekle temsil edilmektedir (Bkz.Resim 152).

Resim 152: Çeşitli Aletler

Bu sene bulunan iki adet ön kazıyıcı da çakmaktaşından dilgimsi yonga üzerine yapılmıştır. Bunlardan biri dilgi üzerine ön kazıyıcı formunda iken, diğeri ise hem distal hem de proximal kenar üzerinde düzeltileri bulunan ikili ön kazıyıcı alt tipine girmektedir. Söz konusu aletlerden birinin tamamı korunmuş olup 5,14 cm, 6,9 cm; genişlikleri 2,97 cm, 3,11 cm ve kalınlıkları da 0,98 cm, 1,13 cm ölçülerindedir.

2017 yılı Kanlıtaş Höyük alet topluluğunda sırtlı dilgi tek bir örnekle temsil edilmektedir. Çakmaktaşı dilgiden yapılmış olan aletin medial kısmı korunmuş olup 5,62 cm x 1,2 cm x 0,49 cm ölçülerindedir. Sözü edilen sırtlı dilginin dorsal yüzünde her iki kenarında da düzeltiler bulunmaktadır.

2017 yılı kazısı sırasında ele geçmiş olan tek çontuklu alet dilgimsi yonga üzerine yapılmış olup proximal kısmı eksiktir. Söz konusu aletin uzunluğu 4,64 cm, genişliği 2,69 cm ve kalınlığı da 0,62 cm'dir. Alet repertuvarında tek bir örnekle temsil edilen bir diğer alet tipi ise *piecé esquillée*'dir. İki ucu ya da karşılıklı iki kenarı üzerinde parçanın iki yüzeyini etkileyen ezilmeler gösteren ve vurma halkalarının özellikle iyice belirgin olduğu daha çok dörtgen biçimli aletler şeklinde olan (Demars ve Laurent 1992: 94) *piéce esquillée* çakmaktaşından yapılmış olup 3,05cm x 4,79 cm x 1,13 cm ölçülerindedir. Bu tip aletlerin ahşap ve çoğunlukla da kemik işlemeciliğinde kullanılmış oldukları bilinmektedir.

Bu yıl yalnızca bir örnekle temsil edilen düzeltili yonga çakmaktaşından yapılmış olup medial kısmı korunmuştur. Düzeltili yonga 4,25 cm x 3,49 cm x 0,7 cm ölçülerindedir ve kabuk kalıntıları bulunmaktadır.

Bu sene ele geçen ilginç ve sıradışı bir alet de çakmaktaşı çekirdek üzerine yapılmış olan ve distal kısmında birbirine bitişik çontuklar bulunan ve literatürde dişlemeli alınlı rende olarak bilinen bir alettir. Bu tip aletler genellikle çekirdek ya da çekirdek parçası üzerine yapılmış olup vurma düzlemeli kenarına yarı dik düzeltilerle oluşturulmuş dişlemeli bir alına sahiptir. Söz konusu parça 4,61 cm uzunluğunda, 4,64 cm genişliğinde ve 2,12 cm

kalınlığındadır. Benzer tipteki rendelere Antalya ili sınırları içinde yer alan Karain (Kartal 2013: 125, 143-144; Levha XXXIV:3) ile Suluin Mağaralarının (Taşkıran 2014; Levha XXVI, no: 3 ve Levha XXVIII; no. 14) Geç Neolitik/Erken Kalkolitik dönem tabakalarında rastlanılmaktadır.

2007 kazı sezonu sırasında L/16-17 açmasında açığa çıkarılan intramural mezardaki iskeletin sol el parmak kemiklerinin yanında çakmaktaşından bir adet bıçak ile birlikte bir küçük yonga bulunmuştur (Bkz.Resim 153). Dolaylı vurma tekniği ile üretilmiş ve tamamı korunmuş olan buluntulardan dilgi bıçak 4,33 cm x 2,81 cm x 0,49 cm; yonga ise 3,22 cm x 2,86 cm x 0,74 cm ölçülerindedir.

Resim 153: Mezarda Bulunan Çakmaktaşı Bıçak ve Yonga

SONUÇ

Kanlıtaş'ta 2017 yılı çalışmaları sırasında ele geçen yontmataş buluntuların incelenmesi sonucunda, 2013 yılından itibaren elde edilen sonuçlardan çok daha farklı bir neticeye rastlanılmamıştır. Bu yıl ele geçen yontmataş buluntular ile birlikte Kanlıtaş Höyükte açığa çıkarılan toplam sayı 6391'i bulmuştur. Genel anlamda 2013 yılından itibaren yontmataş buluntular üzerinde yapılan çalışmalar ile birlikte değerlendirildiğinde Kanlıtaş Höyük Erken Kalkolitik dönem yontmataş endüstrisinin genel özellikleri şu şekilde özetlenebilir.

1. Yontmataş endüstrisi temelde, çakmaktaşı, radyolarit, opal ve kalsedon gibi yerel kayaçların kullanıldığı, dolaylı ve direkt vurma tekniğiyle üretimin yapıldığı bir endüstri olarak yorumlanabilir.

2. Yontmataş alet üretiminde ithal malzeme olarak değerlendirilen obsidiyen buluntuların sayısı oldukça azdır ve her ne kadar henüz kaynak yeri analizi yapılmış olmasa da makroskobik özelliklerine göre Orta Anadolu kaynaklı gibi görünmektedir.

3. Kanlıtaş Höyük'te 2017 yılına kadar yapılan kazılarda, yontmataş üretim evreleri, yumrular, çekirdekler, birkaç adet dönümlü dilgi, üretim artıkları, taşımalıklar ve aletler ile temsil edilmekteydi. Ancak bu seneki kazılar kapsamında çakmaktaşı ve radyolarit yumrular ile oldukça büyük ve kabuklu çakmaktaşı dönümlü dilgi ile çekirdek tablosunun bulunması hammaddenin yerleşime çekirdeklerin yanı sıra yumru olarak da getirilmiş olduğunu ve çekirdek hazırlamasının da yerleşim yerinde yapılmış olduğunu göstermektedir.

3. Buluntu topluluğu içinde çakmaktaşı, opal ve kalsedondan kabuklu parçaların yoğunluğu ile taşımalıkların şekilsiz çekirdeklerden oldukça kaba ve düzensiz bir biçimde çıkarılmış olması, ayrıca hem alet hem de taşımalıklar üzerinde görülen kırılmalar ile birden fazla vurma noktasının varlığı, yontucuların belirli bir redüksiyon yöntemi geliştirmeden yongalamanın acemice ve hızlı bir şekilde yapılmış olduğunu işaret etmektedir.

4. Yontmataş üretiminin yerleşimde yapılmış olduğunu gösteren çekirdek, vurgaç ve yongalama ürünlerine mekânlar içinde rastlanılmıştır. Ancak 2017 yılında gerçekleştirilen kazılarda, özellikle de M/15 açmasındaki verilerin ortaya koyduğu gibi yongalama işleminin yerleşimin bazı kesimlerinde mekânların dış kısımlarındaki açık alanlarda da gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmıştır. Bu alanlar açıkça işlik görünümünde olmakla beraber yalnızca yontmataş işçiliği için değil ayrıca mermer bilezik üretimi ile ilgili atölyeleri içermektedir.

5. Kanlıtaş Höyük Erken Kalkolitik Çağ yontmataş endüstrisi bir dilgi endüstrisi olarak kabul edilmektedir. Ancak dilgilerin yanı sıra yongaların da üretilmiş olduğu ve bunlar üzerine de aletlerin yapılmış olduğu gözlemlenmektedir.

6. Buluntu topluluğunda üretim artıkları ile kabuklu ürünlerin fazla olması, buna karşın düzeltili aletlerin sayısının az olması buranın anlık ihtiyaçları karşılamaya yönelik aletlerin üretildiği bir üretim alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

7. Alet topluluğunda daha önceki senelerde olduğu gibi yine bıçakların sayısı diğer alet tiplerine oranla daha fazla sayıdadır. Bıçakların yanı sıra daha çok ot, saz ve çalı kesiminde kullanılan orak dilgilerinin varlığı, bunların yanı sıra düzeltili yonga ile sırtlı dilgilerin varlığı, Kanlıtaş insanlarının yontmataş aletlerini daha çok kasaplık ve ot ile çalı kesiminde kullanmış olduklarını ortaya koymaktadır.

8. 2016 yılında olduğu gibi bu seneki kazı çalışmaları sırasında delgilerin sayısının daha önceki seneki örneklerine oranla daha fazla sayıda bulunması da boncuk üretimi ile bağlantılı olmalıdır. Kanlıtaş Höyüğün Erken Kalkolitik dönemde boncuk üretiminde bulunan bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Bu yüzden de çakmaktaşı delgilerin varlığı bu durumu teyit etmektedir.

9. 2017 yılı kazı çalışmalarının ortaya koyduğu önemli verilerden biri de *ad-hoc* adı verilen aletlerin ele geçmesidir. Birkaç çıkarım ile çıkarılan, düzeltili ya da düzeltisiz yongalar şeklinde olan bu aletlerin varlığı Kanlıtaş insanlarının günlük ihtiyaçlarını karşılayacak bir biçimde kaba işlemlerde kullanılmak üzere belli bir ustalık göstermeyen aletleri yapmış olduklarını gösteren bir diğer veri olması bakımından önemlidir. Tüm bu veriler bir arada değerlendirildiği zaman, Kanlıtaş Höyüğün Erken Kalkolitik dönemde, yakın çevredeki zengin hammadde kaynaklarından büyük ölçüde yararlanmış olduğu görülmektedir. Kanlıtaş sakinlerinin etrafta tespit ettikleri çakmaktaşı, opal, kalsedon ve radyolarit gibi kayaçları yumrular ya da hazırlanmış çekirdekler halinde yerleşim yerine getirmiş oldukları 2017 kazı sezonunda elde edilen buluntular ışığında netlik kazanmıştır. Bu yılki kazılarda saptanan bir diğer önemli nokta ise, yontmataş işçiliğinin mekân içinde sınırlı miktarda, ancak mekânların dışındaki açık alanlarda daha yoğun bir biçimde gerçekleştirmiş olmasıdır. Mekân dışındaki bu açık alanlar, büyük bir ihtimalle yalnızca yontmataş alet üretimi için değil ayrıca mermer kap, bilezik ve boncuk üretimi için de kullanılmaktaydı. Ancak Kanlıtaş insanlarının yontmataş

işçiliğinde çok başarılı olmadıkları görülmektedir. Usta olmayan bu yontucuların yalnızca o anlık ihtiyaçlarını karşılayacak kadar *informal* aletler yapmış oldukları dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

Anderson, P.C. 1998: "History of harvesting and threshing techniques for cereals in the Prehistoric Near East", A.B. Damania, J. Valkoun, G. Willcox and C.O. Qualset (eds.), The Origins of Agriculture and Crop Domestication. ICARDA, Aleppo, Syria, 145-159.

Andrefsky, W. A. 1998: *Lithics. Macroscopic Approaches to Analysi*s. Cambridge Manuals in Archaeology. Cambridge University Press, Cambridge.

Baykal-Seeher, A. 1994: "Yontmataş Endüstrisi", in R. Duru (ed.), *Kuruçay Höyük I. 1978-1988 Kazılarının Sonuçları. Neolitik ve Kalkolitik Çağ Yerleşmeleri.* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 71-75.

Baykal-Seeher, A. 2001: "Die Lithik von Orman Fidanlığı" in T. Efe (ed.), *The Salvage Excavations at Orman Fidanlığı: A Chalcolithic Site in Inland Northwestern Anatolia,* TASK, İstanbul: 159-186.

Bogosavljevič-Petrovič, V. 2001: "New Results of the Study of Chipped Stone Industry of the Vinča Culture", *Viminacivm* 12: 35-50.

Demars, P. ve P. Laurent 1992: *Types D'outils Lithiques du Paleolithique Superierur en Europe,* Presess du CNRS, Paris.

Erikan, F. 2016: Porsuk Vadisi ve Çevresi Kalkolitik Dönem Yerleşimleri Yontmataş Endüstrisi ve Hammadde Kaynakları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.

Gatsov, I. ve T. Efe 2005: "Some Observations on the EB II Chipped Stone Artifacts from Küllüoba (near Eskişehir) in Inland Northwestern Anatolia", *Anatolia Antiqua* XIII: 111-118.

Kartal, G. 2013. Karain B'nin Geç Neolitik-Erken Kalkolitik (H.V) ve Kalkolitik (H.IV) Çağ

Yontmataş Endüstrilerinin Tekno-Tipolojik Analizi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kolankaya-Bostancı, N. 2015: 'Höyüktepe 2014 Yılı Erken Tunç Çağı Yontmataş Endüstrisi' in M. Türktüzün, S. Ünan (eds.) *Kureyşler Barajı Kurtarma Kazıları 2014*. Ankara, Bilgin Kültür Sanat: 349-377.

Rosen, S.A., 2013, Arrowheads, Axes, Ad Hoc and Sickles: An Introduction to Aspects of Lithic Variability across the Near East in the Bronze and Iron Ages, *Lithic Technology*, 38 (3), pp. 141-149.

Taşkıran, Z. 2014: Suluin Mağarası Holosen Dönem Yontmataş Endüstrisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Unger-Hamilton, R.1988: *Method in Microwear Analysis, Prehistoric Sickles and Other Stone Tools from Arjoune, Syria.*

Yerkes, R.W. 1983: "Microwear, Microdrills and Missipian Craft Specialization" *American Antiquity* 48: 499-518.

KANLITAŞ HÖYÜK: SÜRTME TAŞ ALETLER ve HAM MADDE KAYNAKLARI 2017

Onur ÖZBEK

Kanlıtaş Höyük sürtme taş aletler grubu 2017 yılı çalışmalarımız hem kazı alanında hem de laboratuvarda yapılan çalışmalarla devam etti. Kazı alanında özel buluntuların geldiği objelerin kontekstlerini kaydetmek ve Kanlıtaş insanlarının günlük çalışmalarıyla ilgili ipuçlarını yakalayabilmek adına bazı günler açmalarda notlar alındı. 2017 yılında ayrıca yerleşme çevresinde ham madde kaynakları üzerine Çanakkale 18 M Üniversitesi'nden Jeolog Dr. Ayten Çalık ile birlikte yaptığımız incelemelerde daha önce belirleyemediğimiz mermer kayaçların yüzeylendiği bölgeler tespit edildi (Bkz. Çalık 2017 bu yayında yer alan bölüm). Kanlıtaş Höyük kazısında ele geçen süs objelerinin önemli bir bölümü mermer kayaçlardan üretilmektedir. Bu nedenle 2017 yılı çalışmamızda Kanlıtaş Höyük insanlarının yerleşmeye taşıdıkları bu kayaçları nereden buldukları yönünde yaptığımız araştırmanın olumlu sonuçlanması ile bu kayaçlardan alınan el örnekleri daha sonra arkeolojik objelerin parçaları ile karşılaştırılmak üzere kaydedildi. Çalışmalarımızda bize yardım eden öğrencilere ve Sevim Kurtuldu'ya teşekkür ederiz.

Kanlıtaş Höyük Güneyi

Höyüğün oturduğu kayalık altında ve güneyinde manyezit oluşumların prehistorik insan tarafından çıkartıldığı anlaşılmaktadır. Daha önce 2015 ve 2016 yılında yaptığımız araştırmalarda manyezit oluşumların Kanlıtaş'a çok uzak olmayan bir mesafede bulunması Kanlıtaş yerleşimin coğrafi seçiminin rastgele olmadığını göstermişti. 2017 yılında da höyük güneyinde bu kayaçların yüzeylendiği falezler incelendi.

Kanlıtaş Höyük Kuzeyi

Taşköprü Tepesi: Kanlıtaş Höyük 300 metre Kuzey - Kuzey doğusunda yolu geçtikten sonra tepenin küçük falezlerinde kireçtaşı marn ardalanması içinde tabakalar yumrular halinde kalsedon ve opal içermekte olduğu gözlenmiştir. Taşköprü tepesinde sedimanter çakıltaşları matriksi tüf olan tabakalarda lületaşları ve manyezitler bulunmaktadır. Prehistorik Kanlıtaş Höyük insanları bu şerit tabakalarda günlük ihtiyaçları için gereken prehistorik yontmataş aletlerin ham maddesi olarak kalsedon, opal, sepiolit ve manyezit ihtiyaçlarını karşılamış oldukları gözlenmektedir.

Daha önceki raporlarımızda belirttiğimiz üzere Kanlıtaş Höyük insanları, mermer, manyezit, sepiyolit, kalsedon ve opal gibi kayaçları kullanarak hem günlük yaşamındaki gereksinimleri karşılamışlar hem de işlevsel olmayan süs eşyaları gibi değiş tokuş objelerini burada üretmişlerdir. 2017 yılı kazılarında da daha önceki kazı sezonlarındakine benzer biçimde sürtme taş aletler ana grubunda balta, keser ve keski gibi cilalı taş aletlerin oranı diğer alet

gruplarına göre az olarak gün ışığına çıkartılmıştır. Kazı yapılan alanın ileride daha da genişletilmesi durumunda bu taş alet grubundaki objeler daha fazla çıkabilecektir.

2017 yılında daha önceki çalışmamızda yaptığımız gruplandırmaya göre:

1. *Öğütme taş aletler grubu*
a. öğütme taşı - üst bölüm
b. öğütme taşı - alt bölüm
c. el taşı
d. havaneli
e. ezgi taşı
f. vurgaç
g. çalışma tablası
h. havan eli taslağı
i. figürin taslağı
j. işlenmiş tanımlanamayan taş obje.

2. *Kesici sürtme taş aletler grubu*
a. balta
b. keser
c. delikli balta
d. keski

3. *Kesici olmayan sürtme taş aletler grubu*

4. *Takılar, süs objeleri, taş boncuklar*

5. *Takılar ve süs objeleri üretiminde kullanılan üretim aletleri*
a. kovan taşları
b. tanımlanamayan diğer üretim parçası aletler

Bu gruplandırma içinde bu çalışma raporunda 4. Grup olan "Takılar, süs objeleri, taş boncuklar" hakkında bazı gözlemlerimiz aşağıdaki gibi sıralanmaktadır. Burada bilezik ya da pazıbent gibi süs objelerinin üretim zinciri aşamalarında gözlemlediğimiz 6 aşama verilmektedir.

1. Aşama: Bu aşamada büyük bir bloktan çıkartılan ve yongalanarak ilk formu verilen taslak üretilir. Özgün ve belirgin bir formu yoktur. Ham madde kaynakları uzakta olmadığı için ilk aşama ham madde kaynağında/taş ocağında yapılmış olmalıdır.

2. Aşama: artık yassı bir disk formu verilmiştir. Sürtme işlemi ile tabak biçiminde ilk form üretilmektedir (Şek.1,2).

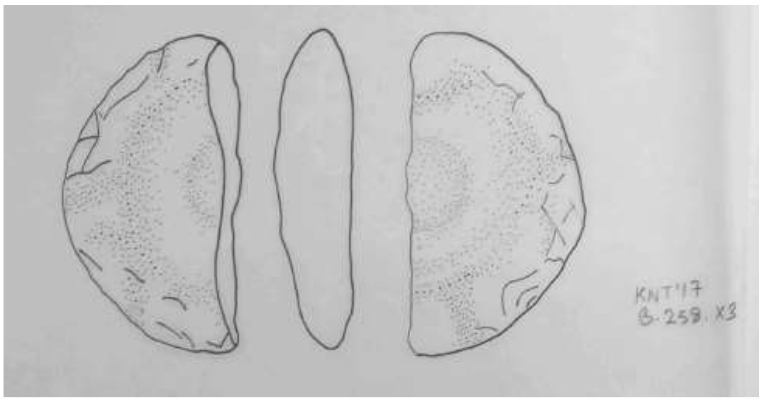

Şekil. 1 2. Aşamaya bir örnek taslak

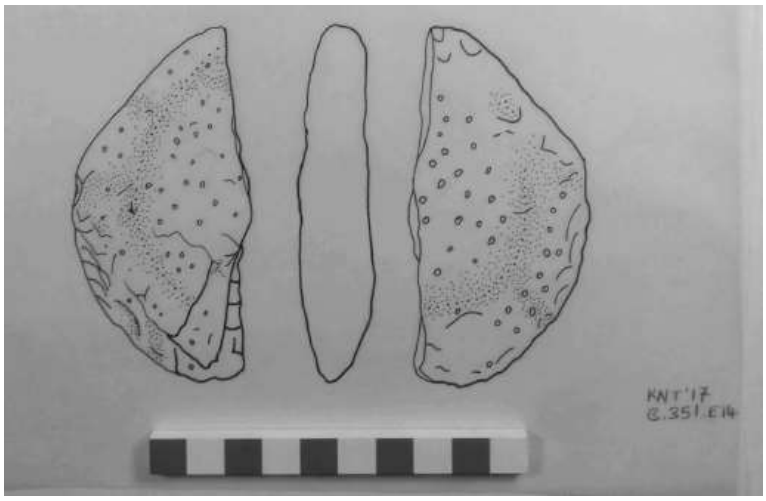

Şekil. 2 2. Aşamaya bir örnek taslak

3. Aşama: bu aşamada artık yassı disk/tabağın merkezi delinmiş ve taslak bilezik/pazıbent halka şeklinde ancak halkanın kesiti yuvarlak değildir (Şek.3,4). Bu halkanın kesiti büyük bir oranda elipsoit yada dörtgenimsidir.

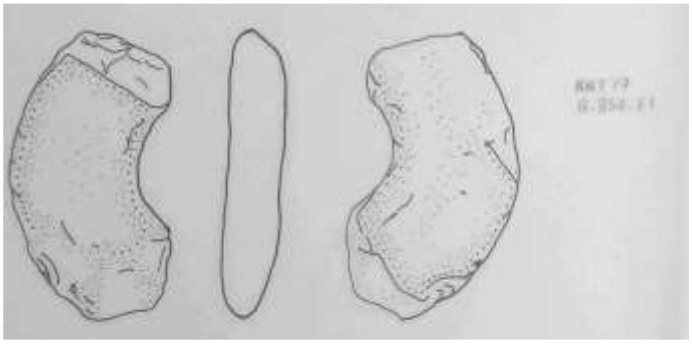

Şekil 3. 3. Aşamaya bir örnek taslak

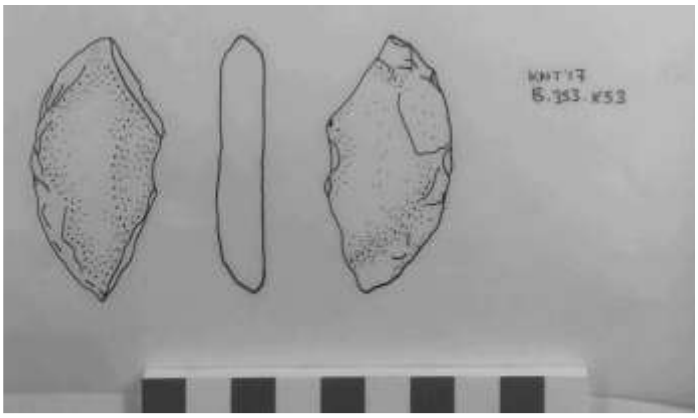

Şekil 4. 3. Aşamaya bir örnek taslak

4. Aşama: Bu aşamada halkanın iç deliği genişletilmeye başlamıştır (Şek. 5,6).

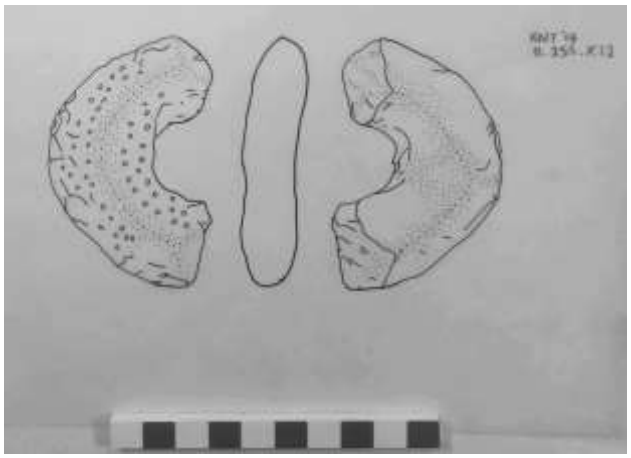

Şekil 5. 4. Aşamaya bir örnek taslak

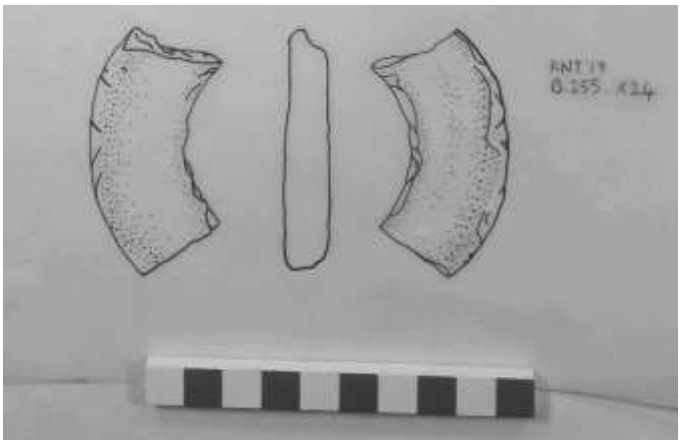

Şekil 6. 4. Aşamaya bir örnek taslak

5.Aşama: Bu aşamada halkanın kesiti yuvarlak/dairesel forma girmektedir. Bunun için sürtme işlemi henüz başlamamıştır. Hala taşlama ile şekil verilmektedir (Şek. 7, 8).

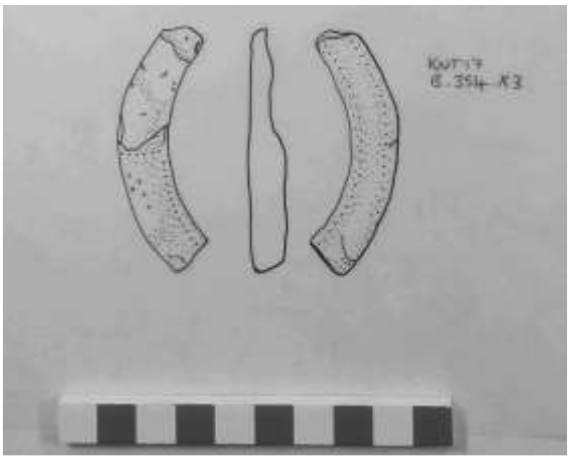

Şekil 7. 5. Aşamaya bir örnek taslak

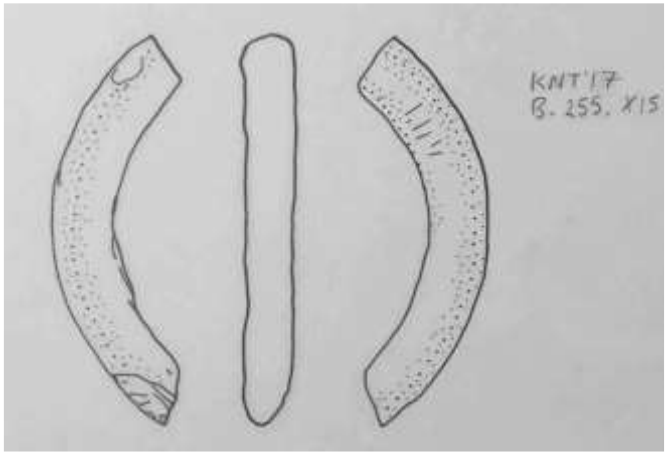

Şekil 8. 5. Aşamaya bir örnek taslak

5. Aşama: Bu son aşamada taşlama işlemi bitirilmiş ve sürtme işlemi başlamıştır. Bu sürecin sonunda perdahlama işlemi başlatılacak ve süs objesine parlak bir görünüş kazandırılacaktır (Şek. 9,10, 11).

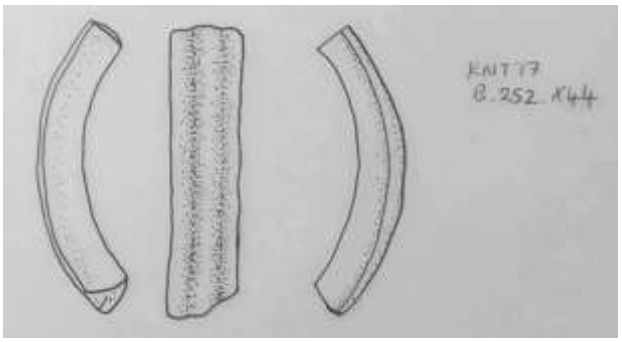

Şekil 9. 6. Aşamaya bir örnek taslak

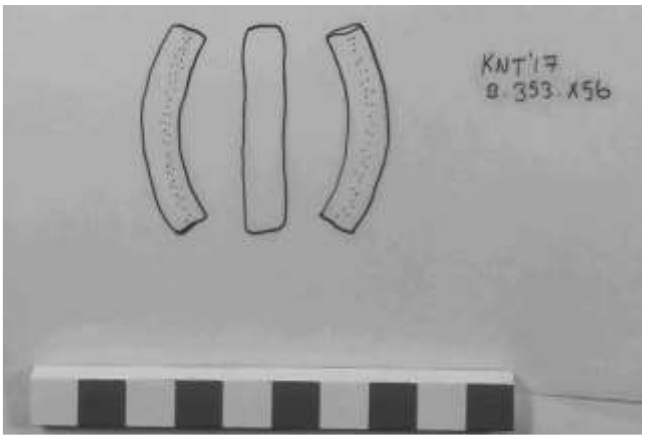

Şekil 10. 6. Aşamaya bir örnek taslak

Şekil 11. 6. Aşamaya bir örnek taslak

KANLITAŞ HÖYÜK VE ÇEVRESİ (İNÖNÜ /ESKİŞEHİR) JEOLOJİSİ – PETROGRAFİSİ

Ayten Çalık

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü

2017 yılı yaz döneminde Kanlıtaş Höyüğü ve çevresinde gerçekleştirilen jeolojik ve petrografik çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

Kanlıtaş Höyüğü, Kuzeybatı Orta Anadolu Bölgesinde, Eskişehir ili, İnönü ilçesi, Aşağı kuzfındık köyünün yaklaşık 1.4 km güney doğusunda yer alır (Bkz.Resim 154). MÖ 6. Bin yılına ait olan Kanlıtaş höyüğü Daralan Kuzfındık Vadisinin ortasında yükselen kayalığa yaslanarak genişleyen yaklaşık 150 metre çapında bir yerleşmededir (Türkcan A.U.. 2016), (Bkz.Resim 155).

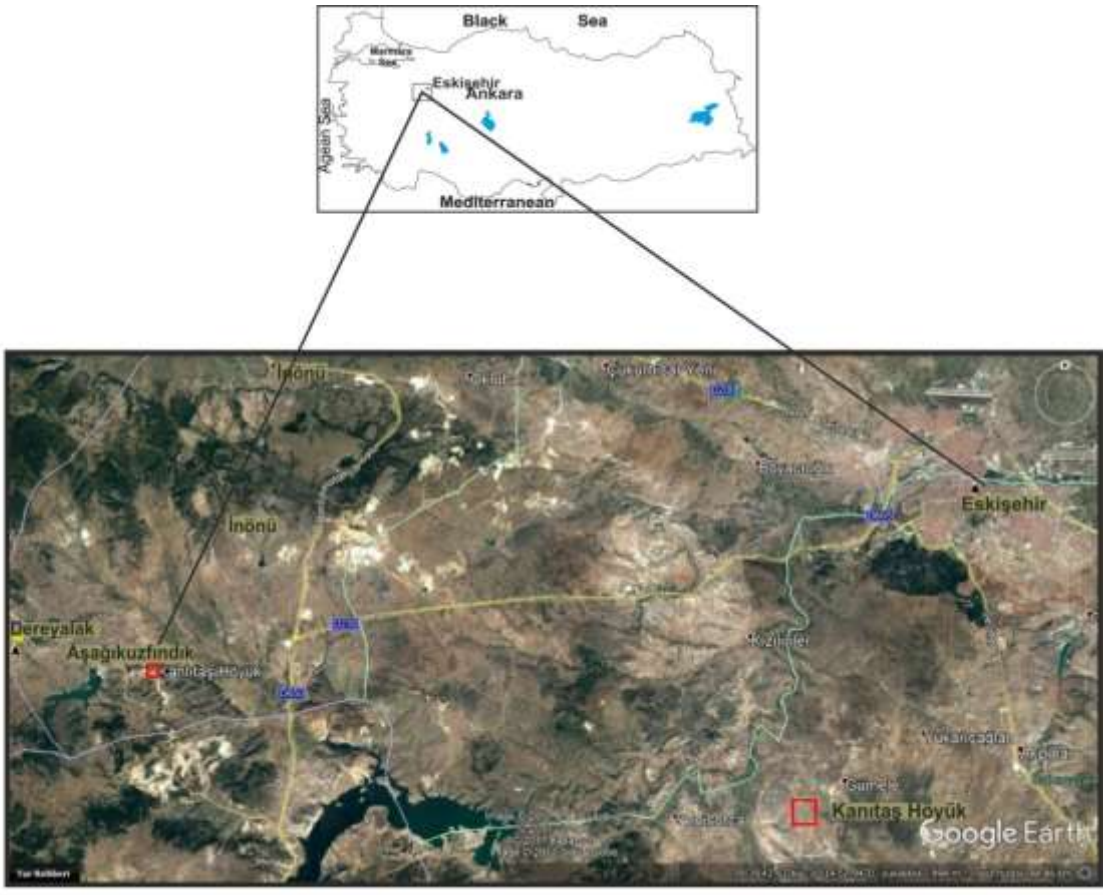

Resim 154: Kanlıtaş Höyük bulduru haritası

Resim 155: Kanlıtaş Höyüğü kazı alanı

Bölgesel Jeoloji

Bölgesel ölçekte, Kuzeybatı Orta Anadolu bölgesinde yer alan Eskişehir ili ve çevresinde Paleozoik, Mesozoik ve Senozoik dönemlerine ait birimler yüzeylenmektedir. Tabanda temel

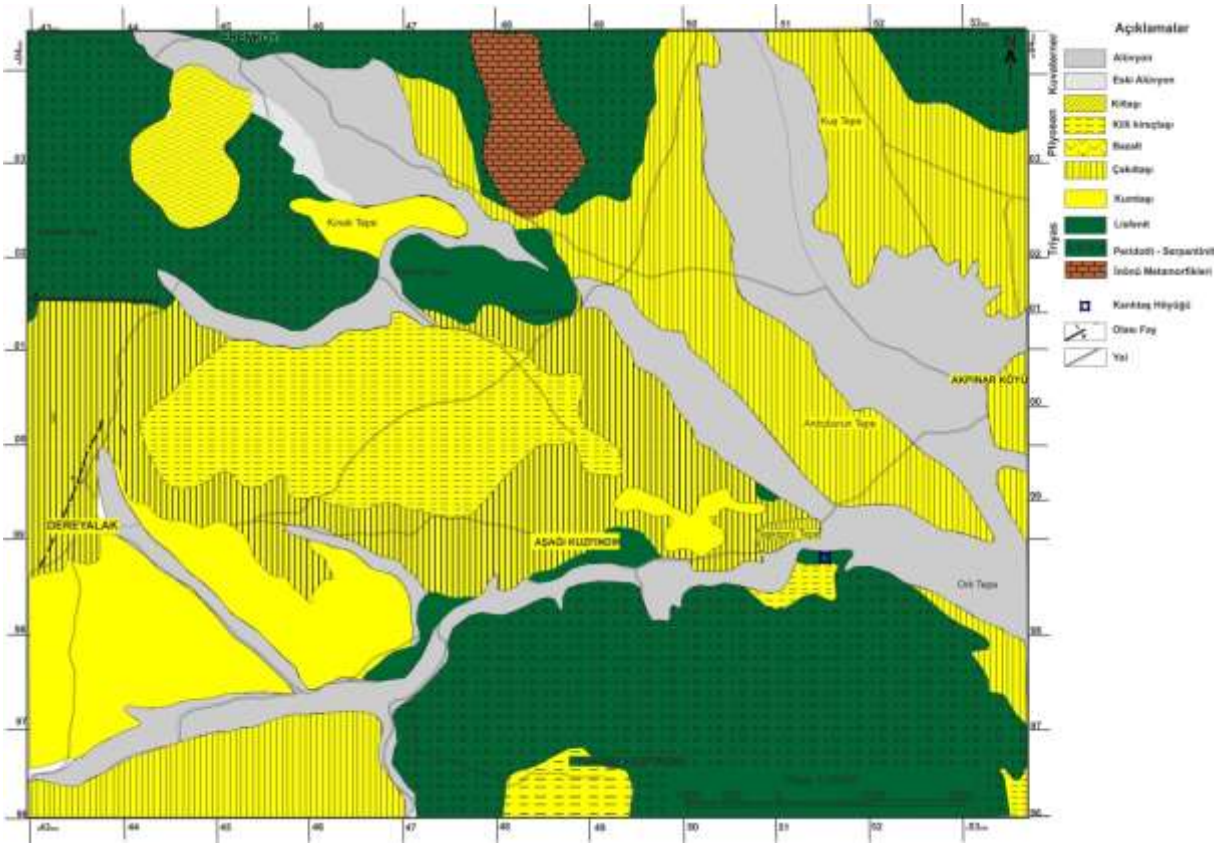

Resim156 : Kanlıtaş Höyüğü ve çevresi jeoloji Haritası (Özcan ve diğ. 1989 ve Çalık ve Arzoğulları 2014 çalışmalarından düzenlenmiştir)

kayaları şist ve mermerden oluşan metamorfik birimler ve bunların üzerine tektonik dokanakla yerleşmiş Neotetis'in kuzey kolu olan İzmir -Ankara Okyanusu'nun kapanma sürecine dair

farklı aşamaların kayıtlarını taşıyan yeşilşist ve mavişist zonu metamorfiklerinin bulunduğu Üst Kretase yaşlı ofiyolitik kayaçlar yüzeylenir (Göncüoğlu ve diğ 2000). Bunların üzerine de diskordansla (uyumsuzlukla) duran göl ve akarsu ortamını yansıtan volkaniklerle girik, kırıntılı ve karbonatlı kalın bir örtü istifi yer alır. Batı Anadolu'da çarpışma sonrası volkanizma Erken Eosen döneminde Sakarya ve Torid kıtasal bloklarının çarpışmasını takip eden dönemlerde zaman içinde farklı çıkışlarla gelişmiştir. Geç Miyosen- Erken Pliyosen dönemleri boyunca volkanizma başlıca tüf, volkanik breş, aglomera dasit, trakit, trakiandezit ve riyodasit bileşimli lavlar faklı zamanlarda bölgede ürünler vermiştir (Kulaksız 1981). Eskişehir ve çevresi de bu volkanizmadan etkilenmiştir. Bölgedeki en genç birim Kuvaterner yaşlı Alüvyon çökelleridir

Kanlıtaş Höyüğü ve çevresi Jeolojisi

Kanlıtaş Höyüğü ve çevresinin temel kayasını kuzeyde şist ve mermerlerle (Bkz.Resim 157) temsil edilen Triyas yaşlı İnönü metamorfikleri(Gözler ve diğerleri 1997) ve üzerine tektonik dokanakla gelen ultrabazik kayaçlar(ofiyolit) oluşturur (Bkz.Resim 156).-

Resim 157: Çalışma alanının temel kayalarını oluşturan şist ve mermerler (Aşağı Kuzfındık-İnönü yolu)

Çalışma alanında ofiyolitler yaygın olarak serpantinitlerle temsil edilirler. Yeşil ve yeşil tonlarında bol kırıklı, ezik ve faylarla kesilmiş serpantinitlerde hidrotermal alterasyona uğramış ağsal damarlar şeklinde manyezit mineralizasyonu ile silisleşme ve karbonatlaşma gelişmiştir. Serpantinitlerin silisleşmiş, karbonatlaşmış şekline listvenit denilir.Listvenitler, sarı, kırmızımsı kahve renklerde, aşınmaya karşı dayanıklı kayalardır. Lisfenitler, silisleşmiş, karbonatlaşmış ve bol miktarda demir oksit mineralleri (hematit, limonit) ile kalıntı mineral olarak serpantin içerirler. Sert oldukları için topografyada sivri tepeler oluştururlar ve höyük lisfenitlerin üzerinde bulunur (Bkz.Resim158). Listvenitlerde kırık ve çatlaklar boyunca gelişmiş sert silis duvarlarıyla çevrili göz veya bloklar halinde alterasyona uğramamış serpantinitli kısımlar ile düzensiz manyezit damar, mercekleri izlenir (Bkz.Resim 159). Ayrıca enleri cm boyutunda (yaklaşık 2- -30cm) beyaz renkli opal damarları bulunur (Bkz.Resim160)

Resim 158 :Sert olması nedeniyle sivri tepe şeklinde ve höyüğün de üzerinde bulunduğu lisfenit kayası.

Resim 159: Listvenitlerde kırık ve çatlaklar boyunca gelişmiş sert silis duvarlarıyla çevrili göz halinde alterasyon nedeniyle serpantinitli kısımları gitmiş kafes yapıları (sol üst) ile düzensiz manyezit damar ve mercekleri (beyaz renkli).

Resim160:Lisfenitlerde damar şeklinde izlenen beyaz renkli opal damarları

Serpantinitlerin üzerine uyumsuz dokanakla başlıca kumtaşı (Bkz.Resim 161) ve çakıltaşlarıgelir.En genç birimleri Kuvaterner yaşlı kum ve alüvyon birimleri oluşturur. Gri renkli kumtaşlarının üzerine uyumlu bir şekilde çakıltaşları gelir (Bkz.Resim 161).

Resim 161:Yataya yakın eğimleri ile gri renkli kumtaşları

Bej – pembemsi renkli çakıltaşlarındaserpantinit, lisfenit, kumtaşı (Bkz.Resim162), kireçtaşı ve volkanik kayaç parçalarını içeren çakıllar yer alır. Ayrıca yaklaşık 5 – 30 cm arasında değişen irili ufaklı opal nodülleri bulunur (Bkz.Resim163). Çakıltaşlarının çimentosu tüftür.

Resim 162: Kumtaşlarının üzerine uyumlu olarak gelen çakıl taşları (Taşköprü tepe)

Resim163: Çakıltaşında kumtaşı çakılı

Resim 164: Çakıltaşında beyaz renkli opal yumruları.

Ayrıca, Eskişehir bölgesinde çok eski çağlardan beri bilinen ve üretimi gerçekleştirilen önemli manyezit ve sepiyolit yatakları yer alır. Nodül biçimli sepiyolit yatakları, bölgede ultramafik kayaçlara bağlı olarak gelişmiş manyezit çakıllarınınyüksek SiO_2 bileşimli alkali, sığ gölsel ortamda manyezit yumrularının yerini alması ile oluşmuştur (Ece & Çoban 1994; Sarıiz and Işık 1995; Çalık ve Yıldırım 2017). Kanlıtaş höyük alanının kuzey ve kuzeybatısında önemli sepiyolit yatakları (Nemli, Yörükçayır gibi) bulunur.

Kanlıtaş Höyüğüne ait incelenmiş objelerin hammadde tanımı ve olası kaynak alanlar

Kanlıtaş Höyüğü kazı evinde höyük alanında çıkarılmış taş topuz, havaneli parçası, disk, bilezik, havan eli, çakmaktaşı vurgaç, bilezik işleme aleti, biley taşı ve boncuk özelliğinde objeler incelenmiştir. 2017 yılında incelenen bazı arkeolojik işlenmiş buluntuların hammaddeleri aşağıda verildiği şekilde belirlenmiştir.

Taş topuz: Metagabro

Havaneli parçası: Bazalt

Disk: Mermer

Bilezik: Mermer

Havan eli: Killi kireçtaşı

Çakmaktaşı vurgaç: Opal

Bilezik işleme aleti: Mermer

Biley taşı: Kumtaşı

Boncuk: opal

Arazi çalışmaları göstermiştir ki yukarıda verilmiş objelerin hammaddesi muhtemelen höyüğün yakın çevresinde alınmıştır. Metagabrolar, bölgede yaygın olarak izlenen ofiyolitlerden, bazalt örnekleri höyüğün kuzeybatısında yüzeylenen (Bkz.Resim156) bazalt biriminden alınmıştır. Mermerler, Aşağıkuzfındık - İnönü ilçesi yolu üzerinde yüzeylenen (harita alanının kuzeyi – Resim 156,157) mermerlerden, opal örnekleri höyüğün kuzeyinde Taşköprü tepe'de

yüzeylenen çakıltaşlarında yumru şeklinde bulunan opallerden ve de kumtaşı örnekleri Taşköprü tepe eteklerinde yüzeylenen gri renkli kumtaşlarından temin edilmiş olmalı.

KAYNAKÇA

Çalık A., Arzoğulları U.,2014. "Occurence of dendiritic agate from Dereyalak village (Eskişehir) - NW of Turkey and its relationship to sepiolite nodules in the region", Journal Of African Earth Sciences, vol.97, pp.99-108, 2014 .

Çalık A. ve Yıldırım Y. 2017. Sepiyolit nodüllerinin hidrotermal alterasyonuna bir örnek: Yenisofça opalleri (Eskişehir, KB Orta Anadolu). 17. Ulusal Kil Sempozyumu, 4-7 Ekim 2017, s. 196- 198.

Ece I. and Çoban F., 1994.Geology, occurrence and genesis of Eskişehir sepiolites, Turkey. Clays and ClayMinerals, 42, p. 81 -92.

Ece I., 1998. Diagenetic Transformation of Magnesite Pebbles and Cobblesto Sepiolite (Meerschaum) in theMiocene Eskişehir LacustrineBasin, Turkey, Clays and ClayMinerals, Vol. 46, No. 4, 436 - 445, 1998.

Göncüoğlu, M.C., Turhan, N., Şentürk, K., Özcan, A., Uysal, S., Yaliniz, M.K., 2000. A geotraverse across Northwestern Turkey: tectonic units of the Central Sakarya region and their tectonic evolution. In: Bozkurt, E.,Winchester, J.A., Piper, J.D.A. (Eds.), Tectonics and Magmatism in Turkey and the Surrounding Area, 173. GeologicalSociety, London, pp. 139–161, Special Publication.

Gözler, M. Z., Cevher, F., Ergül, E., Asutay, H. J. 1996**.** Orta Sakarya ve Güneyinin Jeolojisi, Jeoloji Etüdleri Dairesi, Ankara

Kulaksız S. 1981. Sivrihisar Kuzeybatı Yöresinin jeolojisi. Hacettepe University, Yerbilimleri487 8: 103 – 124.

Özcan A., Göncüoğlu, C.M., Turhan N. 1989. Kütahya – Çifteler – Bayat- İhsaniye Yöresinin Temel Jeolojisi, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Ankara.NO: 8974.

Sarıiz K. and Işık E.,1995.Meerschaumfrom Eskişehir Province, Turkey. Gems and Gemology 31 - 1, p. 42 - 51, 1995.

Türkcan A. U. 2016. MÖ 6. Binyılda Kuzeybatı Anadolu'da Özelleşen Zanaatlar ve Üretim Modeli KANLITAŞ HÖYÜK, Aktüel Arkeoloji, S. 64- 67.

Kanlıtaş Kazısı 2017 Yılında Bulunan İnsan İskeleti Antropolojik Rapor

Handan Üstündağ

İskeletin Genel Durumu:

İskelet tam olarak bulunmuş ve kemiklerin neredeyse tamamı topraktan sağlam olarak çıkartılabilmiştir. İskeletin tüm elementlerinin yerinde olduğu ve ölünün bütün olarak gömüldüğü, sonrasında da başka bir müdahalenin olmadığı anlaşılmaktadır. Kesin olarak sadece bir bireye ait olduğu belirlenen iskelet kalıntıları, toprak altından çıkartıldıktan sonra Anadolu Üniversitesi Antropoloji Laboratuvarı'na getirilmiş ve burada incelenmiştir. Kemiklerin korunma durumlarının genel olarak iyi olduğu gözlemlenmiş, ancak birçok kemikte olasılıkla toprak baskısından kaynaklanan kırıklar ve çatlaklar tespit edilmiştir. İskeletin tüm elementlerine yayılan bu kırık ve çatlaklar düzensiz, yani belli bir vurma ya da çarpma merkezinden yayılmayan kırıklardır. Kırıkların kenarlarındaki dokuda herhangi bir iyileşme izi gözlenmemesi, ancak renk farkı bulunması nedeniyle söz konusu kırık ve çatlakların post-mortem süreçte yani bireyin ölümünden sonra gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Kafatasında sagital suturun yani dikişin, arkaya doğru birbirinden ayrıldığı ve oksipital kemiğin şeklinin bozulduğu görülmektedir. Üst çene iki parçaya ayrılmış ve frontal kemik çatlamıştır. Üst çenedeki kırıkların da kenarlarda gözlenen renk farkı nedeniyle, post-mortem süreçte gerçekleştiği düşünülmektedir. Sol ön kol kemikleri (radius ile ulna) ve sağ ulna kemiğinde gövdenin orta kısımlarında kenarlarında renk farkı gözlemlediğimiz kırıklar mevcuttur. Sağ tibia ile sağ ve sol fibulada da benzer şekilde post-mortem olduğunu düşündüğümüz gövde kırıkları vardır. Omurlar, kaburgalar, el ve ayak tarak kemiklerinde de çatlaklar mevcuttur. Kalça kemerine ait kemikler ve göğüs omurlarıysa çok küçük parçalara ayrılacak şekilde parçalanmıştır. Post-mortem kırıklar toprağın baskısı veya toprağın nem düzeyindeki değişikliklerden kaynaklanabilmektedir (Moraitis ve Spiliopoulou 2006).

Cinsiyet ve Yaş:

İskeletin cinsiyeti ve ölüm yaşı Buikstra ve Ubelaker (1994) tarafından önerilen standart osteolojik yöntemlere göre belirlenmiştir. Kafatasının ve alt çenenin morfolojisi, ayrıca iskeletin genel narin yapısı cinsiyetinin kadın olduğunu işaret etmektedir. Üçüncü azı dişlerinin çıkmış olması, kafatasındaki suturların birleşme durumu ve kaburgaların sternal uçlarındaki

değişimler bu iskeletin genç bir erişkine, olasılıkla 30'lu yaşların başındaki bir insana ait olduğunu göstermektedir.

Paleopatolojik Bulgular ve Tartışma

Dişler:

Alt ve üst çeneler, dişlerin neredeyse tamamıyla birlikte ele geçmiştir. Üst çenede sağ ve sol birinci kesiciler, alt çenedeyse sol birinci kesici ile sağ ikinci büyük azı dişi mevcut değildir. Bu dişler muhtemelen ölüm sonrası aşamada kaybedilmiştir. Tüm dişlerde diş çürüğü, diş taşı, alveol kaybı, diş aşınması, abse ve mine hipoplazisi gibi patolojilerin varlığı ve özellikle beslenmeyle olan ilişkileri araştırılmıştır (Bkz.Tablo 27). Diş çürüğü, Buikstra ve Ubelaker'ın (1994) sınıflandırması esas alınarak bulunduğu yere göre (okluzyal, interproksimal, yüzey, boyun, kök gibi) not edilmiştir. Diş taşları, Brothwell'in (1981) üçlü sınıflandırması esas alınarak az, orta ve büyük olmak üzere sınıflandırılmıştır. Dişlerdeki aşınma, Smith (1984) tarafından önerilen sekiz aşamalı bir sınıflandırma esas alınarak kaydedilmiştir.

Üst çenenin sağ tarafında bulunan köpek dişi; birinci küçük azı; birinci, ikinci ve üçüncü büyük azı dişlerde interproksimal (dişler arası) yüzeylerde çürükler gözlemlenmiştir. Buradaki ikinci küçük azıysa büyük ihtimalle çürük nedeniyle ante-mortem süreçte yani bireyin yaşamı sırasında kaybedilmiştir. Üst çenenin sol tarafındaki dişlerde çürüğe rastlanmamıştır. Alt çenedeyse sol tarafta ikinci küçük azı ve birinci büyük azı dişlerde interproksimal çürük bulunmaktadır (Bkz.Resim 165). Bu taraftaki ikinci ve üçüncü büyük azı dişler de yine büyük ihtimalle çürük nedeniyle bireyin yaşamı sırasında kaybedilmiştir (Bkz.Resim 165). Alt çenenin sağ tarafında bulunan üçüncü büyük azı dişin de okluzyal (çiğneme) yüzeyinde oldukça büyük bir diş çürüğü bulunmaktadır (Bkz.Resim 165). Böylece sekiz dişin (büyük ihtimalle çürük nedeniyle kaybedilen dört dişi de saydığımızda on bir dişin) çürükten etkilendiğini söyleyebiliriz. Ante-mortem diş kaybının nedeni çürük, alveolar kemik kaybı ve abse olabilmektedir. Alt ve üst çenenin nereyse tamamında diş eti iltihaplanmasıyla ilişkili alveolar kemik kaybı göze çarpmaktadır. Bununla birlikte çene kemiklerinde abseye rastlanmamıştır. Ante-mortem diş kayıplarını interpoksimal çürüklerin yanındaki dişlerde gözlemlediğimiz için, buradaki sebebin büyük ihtimalle diş çürüğü olduğunu öne sürebiliriz.

Üst çenede yedi ve alt çenede sekiz dişte, çeşitli boyutlarda diş taşları (*calculus*) gözlenmiştir. Alt çenenin ön dişlerinde orta ve büyük, üst çenenin ön dişlerinde az ve orta, üst çenenin sol arka dişlerindeyse büyük diş taşları gözlendi. Bütün dişler birlikte ele alındığında, ortalama

olarak dördüncü derecede yani orta düzeyde aşınma saptanmıştır. Dişlerin tek tek aşınma düzeyleri Tablo 26'da yer almaktadır.

Sonuç olarak sekiz dişte diş çürüğü, on beş dişte diş taşı, üç dişte ante-mortem kayıp, alt ve üst çenede görülen yaygın alveolar kemik kaybı ve orta düzeyde diş aşınması tespit edilmiştir.

Diş patolojilerinin ve patolojik kökenli olmayan bazı oluşumların insan topluluklarındaki rastlanma sıklığı beslenme biçimi hakkında önemli ipuçları verebilir. Bunlar arasında özellikle diş çürüğü ve diş taşı öne çıkmaktadır. Her ne kadar gerek diş çürüğü gerekse diş taşının oluşumunda birçok faktör etkili olsa da beslenmenin rolü göz ardı edilemez. Diş ve/veya kemik patolojilerinin topluluk içindeki dağılımını belirlemek ve topluluklar arası karşılaştırmalar yapmak suretiyle, beslenme ya da geçim biçimini anlamaya çalışan çok sayıda çalışmadan bahsedebiliriz (Bkz. Larsen 1997). Ancak bir popülasyon değil de sadece bir ya da birkaç bireye ait iskelet kalıntıları söz konusu olduğunda, diş ve kemiklerdeki göstergeleri yorumlamak güçleşmektedir. Patolojiler ve oluşumlar cinsiyete ve yaşa göre, bazen sosyal konuma ve bazen de bireysel biyolojik özelliklere (bağışıklık gibi) farklılıklar gösterebilir. Bu yüzden, ancak topluluk içi dağılım ve topluluklar arası karşılaştırmalar bizi yorumlanabilir bilgiye ulaştırabilir. Kanlıtaş kazısında sadece bir tane tam iskeletin açığa çıkmış olması, ilgili dönemin insan topluluğuyla ilgili bize ancak sınırlı bir bilgi sunmaktadır. Popülasyona ilişkin verilerin bulunmaması, beslenme ya da aktivite biçimi bakımından başka popülasyonlara ait verilerle karşılaştırma yapmamıza imkân vermemektedir. Kanlıtaş iskeletini tek başına değerlendirmek zorunda olduğumuzu ve bu iskeletle ilgili gözlemlerimizde bireysel faktörleri göz önünde bulundurmamız gerektiğini vurgulamak zorundayız.

Diş çürüğü, karbonhidrat içerikli besinlerin bakteriyel fermantasyonuyla açığa çıkan organik asitlerin sert diş dokularında oluşturduğu bölgesel demineralizasyon olarak tanımlanabilir (Larsen 1997: 65). Diş çürüğünün avcı-toplayıcılarda çok az, avcı-toplayıcı/tarımcı gibi karışık geçim biçimlerinde daha fazla ve tarımcılarda çok daha fazla rastlandığını yani kademeli bir artış gösterdiğini ortaya koyan birçok antropolojik araştırma bulunmaktadır (Larsen 1995, Hillson 1996).

Diş taşı ya da tartar, diş yüzeyindeki mineralize olmuş diş plağıdır (Hillson 1996). Bu mineralize olmuş plak, kalıcı olduğu için arkeolojik iskelet kalıntılarında gözlemlenebilmektedir. Diş taşı, bazı antropologlar tarafından yüksek proteinli, karbonhidrat ve şeker açısından zayıf bir beslenme tarzıyla ilişkilendirilmiştir. Örneğin Lille (1996) Ukrayna'daki geçim biçimi avcı-toplayıcı-balıkçı veya avcı-toplayıcı-balıkçı-pastoralist olarak

tanımlanan Mezolitik ve Neolitik topluluklarında diş çürüğüne rastlamadığını, ancak orta/ileri düzeyde diş taşı bulunduğunu belirtmiş ve bunu yüksek proteinli hayvansal ürünlere dayalı bir beslenmeye bağlamıştır. Hillson (1996:259) ise kötü ağız hijyeni ve karbonhidrat içerikli besinlerin, diş plağının mineralleşmeye başlamasında etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple karbonhidrat içerikli yani tarımsal bir beslenme, diş çürüğünde olduğu gibi diş taşı oluşumunda da etkili olabilmektedir. Lukacs (1989), geçim tarzı avcı-toplayıcılık, karışık geçim biçimleri ve tarım olarak sıralanan topluluklarda, diş taşlarının boyutunun küçükten büyüğe doğru arttığını belirtmiştir.

Aktopraklık'ta diş çürüğü, ante-mortem diş kaybı, abse gibi diş patolojileri cinsiyet farkı göstermeden Neolitik dönem iskeletlerinin çoğunluğunda, Kalkolitik dönemdeyse kadınlarda daha yaygın olarak gözlemlenmiştir (Alpaslan-Roodenberg 2011). Bu gözleme dayanarak, Kalkolitik dönemde Aktopraklık'ta kadınların erkeklere göre daha fazla karbonhidrat tüketmiş olabilecekleri öne sürülmüştür (Lillie vd. 2012). Alpaslan-Roodenberg (2008) Ilıpınar topluluğunda da benzer şekilde dental patolojilere kadınlarda daha fazla rastladığını bildirilmiştir. Esasen diş çürüğü gibi dental patolojilerin özellikle tarımcı topluluklarda kadınlarda daha fazla rastlanması yaygın bir durumdur. Bunun beslenme dışında da gebelik gibi biyolojik sebepleri vardır ve tarımla birlikte kadınların doğurganlığı, dolayısıyla da diş çürükleri artmıştır (Lukacs 2008). Nitekim Budd ve diğerleri (2017) izotop analizi sonuçlarına göre Aktopraklık'ta beslenme bakımından dönemler arasında ya da cinsiyetler arasında bir fark olmadığını saptamışlardır.

Aktopraklık'ta bulunan iskeletlerde özellikle diş çürüğü ve diş taşına çokça rastlanması, hem Neolitik hem de Kalkolitik dönemde karbonhidrat ve protein içeren karışık bir beslenme biçiminin işareti olarak yorumlanmıştır (Lillie vd. 2012).

Kanlıtaş bireyinin de karbonhidrat ağırlıklı ya da karbonhidrat ve protein içeren karışık bir beslenme biçimine sahip olduğunu öne sürebiliriz. Her hâlükârda karbonhidrat yani tahıl, bu bireyin beslenmesinin bir parçasıymış gibi görünmektedir. Bununla birlikte yukarıda belirtildiği gibi, bir bireyden yola çıkarak Kanlıtaş topluluğunun beslenme ve geçim tarzıyla ilgili bir genelleme yapmak doğru olmayacaktır. Özellikle de bu iskelet bir kadına ait olduğu için, bazı diş patolojilerine topluluktaki erkeklere göre daha fazla rastlamış olabiliriz.

Diğer patolojiler:

Dişlerde, çocukluk dönemi sağlık ya da beslenme sorunlarıyla ilişkili olan mine hipoplazisi (diş minesi bozukluğu) gözlenmemiştir. Ancak kafatasındaki duvar kemiklerinde, çocukluk dönemi

anemisine bağlı olarak gelişen ve porotik hiperostosis adı verilen gözenekler çok hafif düzeyde saptanmıştır. Porotik hiperostosis bazı araştırmacılar tarafından demir eksikliği anemisiyle (Stuart-Macadam 1998) ve bazı araştırmacılar tarafından da B12 vitamini eksikliği anemisiyle (Walker et al. 2009) ilişkilendirilmektedir. Her iki durumda da sorun, çocukluk döneminde hayvansal protein bakımından yetersiz bir beslenme veya bağırsak parazitleridir. Bu gözenekleri oldukça küçük ve iyileşmiş şekilde gözlemlemiş olmamız, hafif ve çocukluk dönemi sonrasında atlatılmış bir anemiyi işaret etmektedir. Bu bireyin, çocukluk döneminde anemik olduğu bir evrenin olduğunu, ancak bu evreyi atlatıp hayatına devam ettiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte yine de genç bir yaşta hayatını kaybetmiştir. Bazı antropologlar aneminin yerleşik tarımcı topluluklarda yaygın olduğunu, avcı-toplayıcılardaysa çok az görüldüğünü öne sürmüşlerdir (Stuart-Macadam 1998:58). Ancak, bir bireyden yola çıkarak aneminin Kanlıtaş topluluğunda yaygın olup olmadığını öne sürmek ve geçim tarzıyla ilgili yorumda bulunmak mümkün değildir.

Aktivite:

Sağ *tibia* kemiğinin *distal* kısmında yani ayak bileğinin arka tarafında, ayak bileği bağlarının kemiğe temas ettiği bölgenin belirgin bir şekilde düzleştiği saptanmıştır (Bkz.Resim 166). Ayak bileğinin hareketini sağlayan bu bağlarda tekrarlanan bir zorlanma olmuş olabilir. Bu, sağ ayak bileğinin hareketiyle ilgili bir aktiviteyi akla getirmektedir. Ayrıca sağ ve sol topuk (*calcaneus*) kemiklerinde de aşil tendonu adı verilen tendonun tutunduğu yerlerde küçük kemik çıkıntılar görülmektedir. Bu bölgedeki kemik çıkıntılar yokuş çıkma, tırmanma gibi aktivitelerle ilişkili kronik aşil tendiniti sonucunda gelişmiş olabilir.

Her iki kol (*humerus*) kemiğinde *pectoralis major, latissimus dorsi* ve *deltoid* kaslarının kemiğe tutunduğu bölgelerin belirgin olduğu gözlenmiştir. Özellikle *pectoralis major* kasının ve en çok da sol kol kemiğine tutunduğu yerin adeta bir çıkıntı yaptığı görülmektedir (Bkz.Resim 167). Ayrıca sol kol kemiğinde *supraspinatus* kasının tutunduğu alanda da bir kemik çıkıntı bulunmaktadır. Bu gözlemler, bireyin kollarıyla ve özellikle de sol koluyla sürekli tekrarlayan bir ya da birkaç tür ağır günlük aktivitesi olduğunu işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

Alpaslan-Roodenberg, S. 2008. The Neolithic cemetery – the anthropological view. *Life and Death in a Prehistoric Settlement in North West Anatolia: The Ilıpınar excavations* (Ed. J. Roodenberg ve S. Alpaslan-Roodenberg). Vol. III. PIHANS 110, Leiden: 35–68.

Alpaslan-Roodenberg, S. 2011. A preliminary study of the burials from Late Neolithic-Early Chalcolithic Aktopraklık. *Anatolica* 37: 17–43.

Brothwell, D.R. 1981. Digging up Bones. Cornell University Press, New York: 159–160.

Budd, C., Karul, N., Alpaslan-Roodenberg, S., Galik, A., Schulting, R. Lillie, M. 2017. Diet uniformity at an early farming community in northwest Anatolia (Turkey): Carbon and nitrogen isotope studies of bone collagen at Aktopraklık. *Archaeological and Anthropological Science*, https://doi.org/10.1007/s12520-017-0523-4.

Buikstra, J.E. ve Ubelaker, D.H. 1994. *Standards for data collection from human skeletal remains.* Arkansas Archaeological Survey Research Series No.44. Fayetteville, Arkansas.

Hillson, S. 1996. *Dental Anthropology*. Cambridge University Press, Cambridge.

Larsen, C.S. 1995. Biological changes in human populations with agriculture. *Annual Review of Anthropology* 24: 185–213.

Larsen, C.S. 1997. *Bioarchaeology: Interpreting Behavior from the Human Skeleton*. Cambridge University Press, New York.

Lillie, M.C. 1996. Mesolithic and Neolithic Populations of Ukraine: Indications of Diet From Dental Pathology. *Current Anthropology* 37 (1): 135-142.

Lillie, M., Budd, C., Alpaslan-Roodenberg, S., Karul, N., Pinhasi, R. 2012. Musings on Early Farming Communities in Northwest Anatolia; and other Flights of Fancy. *Interdisciplinaria Archaeologica* (3) 1: 11-22.

Lukacs, J.R. 1989. Dental paleopathology: Methods for reconstructing dietary patterns. *Reconstructionof Life from the Skeleton* (Ed. M.Y. Iscan and K.A. Kennedy). Alan R. Liss, New York: 261–286.

Lukacs, J.R. 2008. Fertility and Agriculture Accentuate Sex Differences in Dental Caries Rates. *Current Anthropology* 49 (5): 901-914.

Smith, B.H. 1984. Patterns of molar wear in hunter-gatherers and agriculturalists. *American Journal of Physical Antropology* 63: 39–56.

Moraitis, K. ve Spiliopoulou, C. 2006. Identification and differential diagnosis of perimortem blunt force trauma in tubular long bones. *Forensic Science, Medicine and Pathology* 2(4): 221-9.

Stuart-Macadam, P. 1998. Iron deficiency anemia: Exploring the difference. Grauer A ve Stuart-Macadam P (Ed.), *Sex and gender in paleopathological perspective.* Cambridge, UK: Cambridge University Press: 45-63.

Walker, P.L., Bathurst, R.R., Richman, R., Gjerdrum T. ve Andrushko, V.A. 2009. The Causes of Porotic Hyperostosis and Cribra Orbitalia: A Reappraisal of the Iron-Deficiency-Anemia Hypothesis. *American Journal of Physical Anthropology* 139 (2): 109–125.

Tablo 27: Kanlıtaş 2017 İskeletine ait Dişlerin Durumu ve Patolojisi

		Durumu	Çürük	Diş taşı	Alveol kaybı	Aşınma	Hipoplazi
Sağ Maxilla	M3	Var	İnterproksimal	Yok	-	3	Yok
	M2	Var	İnterproksimal	Yok	-	4	Yok
	M1	Var	İnterproksimal	Orta	Var	6	Yok
	P2	Ante-mortem kayıp	-	-	-	-	-
	P1	Var	İnterproksimal	Yok	Var	5	Yok
	C	Var	İnterproksimal	Yok	Var	5	Yok
	I2	Var	Yok	Az	Var	5	Yok
	I1	Post-mortem kayıp	-	-	-	-	-
Sol Maxilla	I1	Post-mortem kayıp	-	-	-	-	-
	I2	Var	Yok	Orta	Var	4	Yok
	C	Var	Yok	Orta	Var	2	Yok
	P1	Var	Yok	Az	Var	3	Yok
	P2	Var	Yok	Yok	Var	4	Yok
	M1	Var	Yok	Büyük	Var	6	Yok
	M2	Var	Yok	Büyük	-	4	-
	M3	Var	Yok	-	-	2	-
Sol Mandibula	M3	Ante-mortem kayıp	-	-	-	-	-
	M2	Ante-mortem kayıp	-	-	-	-	-
	M1	Var	İnterproksimal	Yok	Yok	6	Yok
	P2	Var	İnterproksimal	Az	Yok	4	Yok
	P1	Var	Yok	Orta	Yok	2	Yok
	C	Var	Yok	Orta	Yok	2	Yok
	I2	Var	Yok	Büyük	Yok	4	Yok
	I1	Post-mortem kayıp	-	-	-	-	-
Sağ Mandibula	I1	Var	Yok	Orta	Var	5	Yok
	I2	Var	Yok	Orta	Var	5	Yok
	C	Var	Yok	Az	Var	5	Yok
	P1	Var	Yok	Az	Var	4	Yok
	P2	Var	Yok	Yok	Var	5	Yok
	M1	Var	Yok	Yok	Var	7	Yok
	M2	Post-mortem kayıp	-	-	-	-	-
	M3	Var	Okluzyal	Yok	Var	-	Yok

Resim 165:Alt çenede diş çürüğü, diş taşı ve ante-mortem diş kaybı

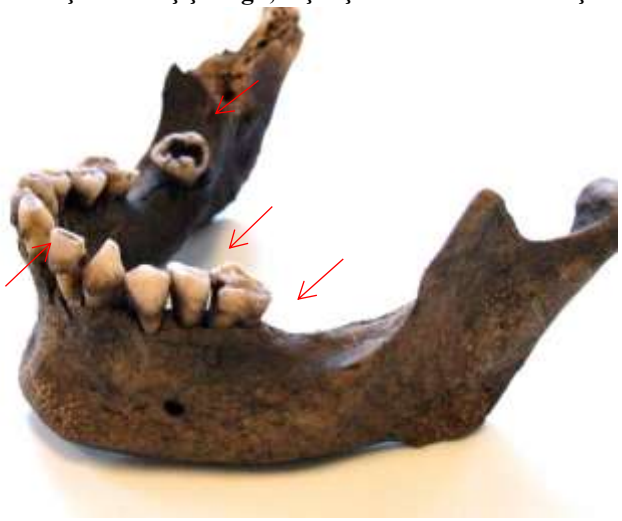

Resim 166: Ayak bileği bağlarının izi

Resim 167: Kol kemiklerinde *pectoralis major* kasının tutunma izi